

T.C.

SINOP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ARAP ALFABESİ'NDEN LATİN-TÜRK ALFABESİNE
GEÇİŞ SÜRECİ: SINOP ÖRNEĞİ

HAZIRLAYAN

ELİF AYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ARAP ALFABESİ'NDEN LATİN-TÜRK
ALFABESİNE GEÇİŞ SÜRECİ: SİNOP

ÖRNEĞİ

ELİF AYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARİH ANABİLİM DALI

T.C.
SINOP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARAP ALFABESİ'NDEN LATİN-TÜRK ALFABESİNE GEÇİŞ SÜRECİ: SINOP
ÖRNEĞİ

ELİF AYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. SÜLEYMAN BÜYÜKKARCI

SINOP – 2017

29/12/2017

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sinop Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Arap Alfabeti'nden Latin- Türk Alfabesine Geçiş Süreci: Sinop Örneği" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Sinop Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

29/12/2017

Elif AYDIN

T.C.

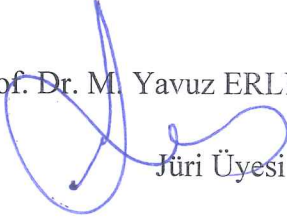
SINOP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Elif Yıldız AYDIN, tarafından hazırlanan “ Arap Alfabesinden Latin-Türk Alfabesine Geçiş Süreci: Sinop Örneği” başlıklı bu çalışma, 29.12.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ekrem MEMİŞ

Jüri Başkanı

Prof. Dr. M. Yavuz ERLER
Jüri Üyesi

Prof. Dr. Süleyman BÜYÜKKARCI
Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Fatuk ÖZDEMİR
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
TEŞEKKÜR.....	IV
KISALTMALAR DİZİNİ	V
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
ATATÜRK'Ü "HARF DEVRİMİNE" GÖTÜREN SÜREÇLER.....	3
1.1. Harf Devriminin Gerekçeleri	9
1.2. Atatürk 'ün Harf Devrimi İle İlgili Fikirleri.....	19
1.3. Atatürk'ün Yeni Harflere Dair Çalışmaları	25
İKİNCİ BÖLÜM	35
CUMHURİYET DÖNEMİNDE LATİN HARFLERİNİN HAZIRLIK SÜRECİ	35
2.1. Dil Encümeni ve Faliyetleri.....	35
2.2. Yeni Harflerin " Saray Burnu Nutku " ile Halka Tanıtılması.....	41
2.3. 1353 Sayılı "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki" Hakkında Kanun ve Uygulanması.....	49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	57
ATATÜRK'ÜN YURT GEZİLERİ	57
3.1. Yurt Gezilerinin Amaçları	57
3.2. Atatürk'ün İlk Alfabe Dersini Nerede Vermişti?	61
3.3. Atatürk'ün Sinop'a Gelişi, Değerli Gün 15 Eylül	87
3.4. O Güne Şahitlik Eden İsimlerin Hatırat ve Görüşleri	110
SONUÇ.....	115
KAYNAKÇA.....	118
EKLER.....	124
ÖZGEÇMİŞ	158

ÖZET

Bu çalışmada, Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleşen Harf Devrimi'nin gelişim süreci, Atatürk'ün iyi eğitilmiş bir toplum yaratma çabaları incelenmiştir. Atatürk'ün Sinop vilayetine 15 Eylül 1928 tarihinde gelişi ile Sinop halkının Latin Harfleriyle tanışması konuları ayrıntılı bir biçimde işlenmiştir.

Birinci bölümde; Atatürk'e göre Harf devriminin gerekçeleri, Atatürk'ün devrim ile ilgili fikir ve çalışmaları incelenmiştir.

İkinci bölümde; Harf devrimini gerçekleştirme yolunda kurulan Dil Encümeni, Atatürk'ün Saray burnu Nutku ve harflerin uygulanması için çıkarılan 1353 sayılı kanun üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde ise; Atatürk'ün Sinop'a gelişi ve yeni harflerin Sinop halkı ile buluşması birçok önemli kaynağa dayanılarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alfabe, Harf İnkılabı, Arap Alfabeti, Sinop.

ABSTRACT

In this study, The development process of the Alphabet Revolution which took place in the first years of the Republic and efforts of Atatürk about to create well trained community have been examined. The subjects meeting with Latin alphabet of Sinop community when Atatürk arrived to Sinop in 15 September 1928 have been detailed worked.

In first chapter; it have been examined according to Atatürk, the reasons for the alphabet revolution and his ideas and studies of Atatürk about the revolution.

In second chapter; it have been emphasized the Language Council established on the way to carrying out the alphabet revolution, Atatürk's speech in Saray burnu and law 1353 for the application of letters

In third chapter; it has been assessment based on many important resources, Atatürk's arrival in Sinop and meeting with Sinop community of new alphabet.

Key Words: Alphabet, Letter Revolution, Arabic Alphabet, Sinop.

TEŞEKKÜR

Araştırmanın başından beri görüşleri ile katkıda bulunan Sayın Servet Yerli beyefendiye, çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen yazar ve öğretmen Sinop Bilim, Kültür ve Eğitim Derneği Başkanı Sayın Yaşar Sarıkaya hanımefendiye, Sinop İl Halk Kütüphanesi müdiresi Semra YALÇIN'a, Sinop Öğretmenevi müdür yardımcısı Turgay Altun'a, Sinop Müzesi asistanı Ercan Kambur Bey'e, 1966- 1994 yılları arasında Sinop Vilayet Gazetesinde muhabirlik yapan ve son 20 yılında gazetenin müdürlüğünü üstlenen Mustafa Genç Beyefendiye, yine Sinop tarihine gönül vermiş Sinoplu emekli öğretmen Zeynel Zeki Özcanoglu'na, Sinop'la ilgili arşivini hiç çekinmeden açan Sinop valisi il yazı işleri müdürü Cengizhan Ersoy'a, 1980'li yıllarda Sinop Milli Eğitim müdürlüğü yapmış olan Hüseyin Yalçın'ın eşi ve oğlu Cahit Yalçın'a ve pek tabi ki sevgili ailem ve eşim Olcay Aydın'a desteklerinden dolayı şükranlarımı sunarım. Çalışmanın konusunun belirlenmesinde ve çalışmaların yönlendirilmesinde, yardımlarını esirgemeyen ve büyük çaba sarf eden tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Süleyman Büyükkarcı'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

KISALTMALAR DİZİNİ

A. g. d.: Adı geçen dergi

A. g. e.: Adı geçen eser

A. g. m.: Adı geçen makale

A. g. t.: Adı geçen tez

A. Ü. T. T. E. : Atatürk Üniversitesi Türk Tarih Enstitüsü

Bkz: Bakınız

Bas.: Baskı

BTDD: Bağımsız Türk Topulukları Derneği

C.: Cilt

Çev.: Çeviren

Doç: Doçent

Dr. Doktor

Edt.: Editör

Prof.: Profesör

S.: Sayı

s: Sayfa

SSCB: Sosyal Sovyet Cumhuriyetler Birliği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TTK.: Türk Tarih Kurumu

Yay.: Yayın

Yrd.:Yardımcı

GİRİŞ

Kurtuluş mücadelesi amacına ulaşmış, halk için en geçerli rejim olan “Cumhuriyet” 29 Ekim 1923’te ilan edilmişti. Atatürk için asıl hedef ise şimdi başlıyordu. Türkiye Cumhuriyetini muasır medeniyetler seviyesine ulaştıracak ve gerekli olan devrimleri hayata geçirecektir. Türk ulusuna layık olduğu ilerleme, fikri özgürlük, modernleşme, sosyo - kültürel ve birçok alandaki haklarını yine halka armağan edecekti. Bu uğurda yapılan devrimlerin en kıymetlilerinden biri ise; hiç şüphesiz Harf devrimi olmuştur.

Harf devrimi; 1 Kasım 1928 tarihinde resmi olarak gerçekleştirilmiş, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk halkı adına yeni bir ufuk açılmıştır.

Bu devrim ile, savaşımlardan çıkmış, yetişmekte olan genç nüfusa, öğrenilmesi en hızlı yazı dilinin öğretilmesi hedeflenmiştir. Doğan yeni ulusu kalkındırmak, yetiştirmek, çağdaşlaştırmak için atılmış en yerinde ve en önemli adımlardan biridir. Devrim sonunda Arap harfleri ile yazılan kitaplar, kütüphaneler atıl hale getirilmemiştir. Bu kitaplar önce Türkçeye sonra da Latin harflerine uygun şekle çevirilmiştir. Olaya halk olarak bakıldığında sağ kalanların çoğunluğunun kadınlardan ve çocuklardan oluştuğu bilinmektedir. Bunların hemen hiçbirinin zaten hiçbir yazı dilini bilmedikleri unutulmamalıdır. O devirde belli kesimlerin dışında halkın okuryazarlığından bahsedilemez. Bu gerçek de göz ardı edilemez.

Arap yazı dilinin; öğrenme-öğretme sürecinin, öğrendikten sonra ise dili doğru kullanma - doğru yazma ve bu dilde eser verebilme, bilim ile uğraşacak seviyede dile hakim olma süresi bir hayli uzundur. Biran önce güçlenmeye, kalkınmaya çalışan genç cumhuriyetin ve ulusun ise fazla zamanı yoktur. Kendi dil yapılarına en uygun, öğrenme ve uygulamaya geçirme süresi en kısa yazı dili seçilmiştir. Ulusal dil yani Türkçe en sonunda kullanılmaya başlanmıştır.

Atatürk, batılılaşma dememiş çağdaşlaşma demiştir. Çünkü Atatürk’e göre; batılı ya da orali buralı olmaya çalışmak bir boyunduruğun altına gönüllü girmektir. Oysa bağımsızlık bizim karakterimiz olmalıdır. Harf devrimi, halka öz dili kullanma özgürlüğü verdiği için bağımsızlığın temeli olarak görülmektedir.

Bu çalışma hazırlanırken; Milli Kütüphane, TBMM Kütüphanesi, Sinop Üniversitesi Merkez ve Fen Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Sinop Müzesi, Sinop Rıza Nur İl Halk Kütüphanesi, Sinop Belediyesi, Sinop Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sinop

Öğretmenevi ve Milli Eğitim Müdürlüğü, Sinop Bilim ve Kültür ve Eğitim Derneği, Sinop Valiliği ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Genel Müdürlüğü olmak üzere çeşitli araştırma merkezlerinden ve kurumlardan yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ATATÜRK'Ü “HARF DEVRİMİNE” GÖTÜREN SÜREÇLER

Atatürk'ün” Harf Devrimi” ile ilgili düşüncelerini oluşturan ve sonrasında olgunlaştıran çevre, olay, düşüncelerin temellerine, yanı sıra yaşanan süreç ve durumlara değinilmesi fazlasıyla önem arz etmektedir.

Aslına bakıldığında; Atatürk'te bu düşüncelerin oluşmasında ki nedeni; ilk olarak “Atatürk” daha “Atatürk” olmamışken, onun yalnızca “ Mustafa Kemal” olarak bilindiği dönemlerde aranmalıdır. Tabi ki pek sonraları büyük işlere imza atacak olan bu küçük çocuk, fazlasıyla zeki bir öğrenciyken onun batı ile tanışmasına neden olan, eğitimini sürdürdüğü ve doğduğu şehir Selanik'e kadar uzanılmalıdır. Bulunduğu coğrafya itibariyle Selanik; Osmanlı ve Avrupa arasında bir geçit, bir köprü pozisyonu taşımaktaydı. İstanbul'un batıya açılan son penceresiydi.

Bu topraklar bulunduğu coğrafya açısından da ticaret hayatındaki etkinliği sonucu; kültürel bir mozaik, kesişen medeniyetlerin beşiği idi. Belirtilen nedene bağlı olarak kültürel açıdan fazlasıyla gelişmiş olan coğrafya da uzun süreden beri üç farklı yazı kullanılmıştı. Türkler Arap alfabesini, Rumlar Yunan alfabesini, Sırlarla Bulgarlar da Kiril alfabesini kullanmıştır. Bölgenin Latin alfabesiyle tanışması ise; deniz ve demir yolu ile ulaşan tüccarlar sayesinde olmuştur.

Bu dört farklı alfabenin kullanıldığı şehirde tam bir alfabe çeşitliliği, bolluk ve bereketi yaşanmıştır. Burada bazı Türklerin de Latin alfabesini kullandıkları görülmüştür.

Selanik'te yaşayan ve burada önce Şemsi Efendi okuluna daha sonra da Askeri Rüştüye giden küçük Mustafa Kemal, çocukluk yıllarından itibaren bu çarpıcı yazı görüntüsünü algılamaya başlamıştı. Bu sebeple çocukluğundan itibaren onun belleğinde değişik yazıların iz bırakmaya başladığını söylemek yanlış olmayacaktır.¹

Selanik'te eğitim-öğretim hayatına verilen önem ve değer, Atatürk'ün daha çocukluk yıllarında alfabe adına uyanışının ve bilinçlenmesinin başlangıcını oluşturmuştur. Bu durum ise; Osmanlı devletinin harf ıslahı konusundaki ilk çalışmaları burada yapmasına neden olmuştur.

¹ Bilal N. Şimşir, Türk Yazı Devrimi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s.55.

Atatürk 25 yaşlarına geldiğinde bu konudaki bilinçlenmenin tesiriyle, Latin harfleri üzerindeki düşüncelerini 1908'den bir iki yıl önce Bulgar Türkoloğu Manolof'a söylemiştir. Sonradan bu sözleri Arif Necip Kaskatı, Cumhuriyet gazetesinde (19.8.1948) Manolof'tan duyduğu gibi anlatmıştır: "Batı uygarlığına girebilmemize engel olan yazıyı atarak, kılık kıyafetimize kadar her şeyimizde Batılılara uymalıyız" demiştir. Mustafa Kemal; sonra sözlerini şöyle tamamlamıştır: "*Emin olunuz ki, bunların hepsi bir gün olacaktır.*"² diyerek ileri görüşlülüğü ve azmini bir kez daha ortaya koyacaktır.

Ruşen Eşref Ünaydın'ın Hatıralar adlı eserinde; Mustafa Kemal de bu konuyla 1905-1907 tarihleri arasında Suriye'deyken ilgilenmeye başladı.³ şeklinde yer alan ifadesi durumun evveliyatını ortaya koymaktadır.

Aynı zamanda; 1918 yıllarına ait anılarında Atatürk şunları yazmaktadır: Benim elime büyük bir salahiyet ve kudret geçerse ben içtimai hayatımızda istenilen inkılabı bir anda bir "coup" ile tahakkuk ettireceğimi zannedirim. Halkı yeni fikirlerle eğitmek ve öğrenim durumunu yükseltmek gerekir. Aydınlar halkı kendi seviyelerine çıkarmalıdır. Bunun anlamı, toplumun eğitimini yeni ve kolay yöntemlerle sağlamaktır.⁴ Bu ifadesinden de anlaşılacağı üzere, harf devrimini zihninde çok öncesinde şekillendirmiş ve bu amaç doğrultusunda emin adımlarla yol almıştır.

Harf Devrimi hakkındaki düşüncelerinin gitgide netleşmeye başladığını gösteren bir başka eylemi ise; Mazhar Müfit (Kansu)'in anlattığına göre, Mustafa Kemal, Erzurum Kongresi öncesinde 7-8 Temmuz 1919 gecesi "Latin harflerinin kabul edileceğine" dair bilgi vermesidir.⁵ Mazhar Müfit Kansu'ya ise not defterine bunları titizlikle not aldırılmıştır.

Ayrıca Mustafa Kemal, 1922 yılında kendisini Garp Cephesi'nde ziyaret eden Dr. Adnan Adıvar'a Latin harflerinin kabul edilmesinden söz etmiştir.⁶

Yazı (imla, harf) meselesi, Azerbaycan Hükümeti'nin Latin esaslı bir yazıyı 22 Temmuz 1922 tarihinde kabul etmesi üzerine, bu sorun Türklerde de yeniden canlanıp ön plana geçmiştir. Azerbaycan Hükümeti'nin bu konudaki kararı ile alakadar " Muhtırası"

² Sami N. Özerdim, Yazı Devriminin Öyküsü, Ankara, 1998, s.17.

³ Ruşen Eşref Ünaydın, Hatıralar, Ankara, 1956, s.29.

⁴ Afet İnan, "50. Yılında Türk Harf Devrimi " Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu, 1928, s.79.

⁵ Mazhar Müfit Kansu, Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber, Cilt I, Ankara, 1966, s.131.

⁶ Halide Edib Adıvar, Türkün Ateşle İmtihanı, İstanbul, 1962, s.264.

31 Temmuz 1922'de Ankara'ya ulaşmıştır. Bu muhtıranın gelişinden bir ay kadar önce yani 1922 Haziranında Atatürk, Halide Edip (Adıvar)' e garplılaşmaktan ve "Latin harflerini kabul etme imkanlarından söz açmıştı."⁷

Atatürk'ün tüm bu girişimleri ve söylemleri Harf Devriminin kafasında fikri hazırlık safhasını oluşturduğunun, fakat bunu eyleme dökmek için doğru zamanı kolladığını doğrular niteliktedir.

Belirtilen üzere; 1922 yılında Atatürk Halide Edib Adıvar'la yine bu konu hakkında konuşmuş ve böylesi bir değişikliğin sert önlemler gerektireceğini söylemişti.⁸

Eylül 1922'de Hüseyin Cahit'in İstanbul basın yayın üyelerinin katıldığı bir toplantıda Atatürk'e sorduğu "*Neden Latin harflerini kabul etmiyoruz?*" sorusuna, Atatürk, "Henüz zamanı değil" yanıtını vermişti. 1923'teki İzmir İktisat Kongresi'nde de aynı yolda bir öneri sunulmuş, ancak öneri kongre başkanı Kazım Karabekir tarafından "İslam'ın bütünlüğüne zarar vereceği" gerekçesiyle reddedilmişti. Ancak tartışma basında geniş yer bulmuştu.⁹

Atatürk, radikal bir değişim ve gelişim örneği olan Harf İnkılabı'nın öyle uygunsuz ve bir anda hayata geçirilmesinin çok yanlış bir hamle olacağı kanaatini taşımaktaydı. Bu sebeple şartların olgunlaşması, halkın ve devlet erkanından ileri gelen kişilerin tam anlamıyla bu duruma hazır hale gelmesini beklenmiştir. Diğer tüm inkılaplarında kullandığı bu genel geçer metodu Latin harfleri hususunda da kullanmış olmasına rağmen Atatürk'ü bu süreçte yalnız bırakan, ne yazık ki muhalif kişi ve çevrelerde olmuştur. Latin harfleri kültürel yaşamı etkileyen önemli devrimlerden biridir. Latin harflerinin gündeme gelmesi, birçok devrim de olduğu gibi karşıt görüş ve düşüncelerin oluşmasını da beraberinde getirmiştir. Çeşitli grup ve çevrelerce eleştirilmiş, toplumsal yapıya etkileri tartışılmıştır.

Zamanla alfabe konusu, ülkedeki bütün aydınları ilgilendiren bir sorun haline gelmiştir. Bu alandaki görüşler; Arap harflerinin iyileştirilmesi ya da Arap harfleri bırakılarak Latin harflerinin kabul edilmesi olarak iki gruba ayrılmaktadır.¹⁰

⁷ M. Şakir Ülkütaşır, Atatürk ve Harf Devrimi, Ankara, 2009, s.42.

⁸ Halide Edib Adıvar, **a. g. e.** , s.294.

⁹ G. L. Lewis (1999). Türk Cumhuriyeti'nde Bir Uygarlık Ögesi Olarak Atatürk'ün Dil Devrimi. Jacob M. Landau (Yay. Haz.) Ankara, 1999, s. 255.

¹⁰ Mustafa Ergün, Atatürk Devri Türk Eğitimi, Ankara, 1982, s.88.

Belirtilen hatıratlar ve Mustafa Kemal'in verdiği beyanatlara bakıldığında, Paşa baştan beri alfabede köklü bir değişim istemekteydi. Buna karşın Mustafa Kemal, Cumhuriyet'in ilk yıllarında konuyla ilgili açık bir beyanatta bulunmamışsa da, basın yoluyla aydınlar arasında tartışmaların yapılması için zemin oluşturmayı arzulamıştır. Onun istediği gibi kamuoyu uzun yıllar bu tartışmaları yapmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak 1928 yılına kadar bu konu kesintisiz bir şekilde basın yayın üzerinden tartışılmıştır. Bu tartışmalarda yeni alfabenin fikri hazırlık sürecini oluşturmuştur.¹¹

I. Dünya savaşından önce, Harbiye Nazırı (Savunma Bakanı) Enver Paşa, orduda kullanılmak üzere Enver Paşa (Enveri) yazısı denilen, munfasıl (ayrışık) harflerle yazılan bir alfabe uygulamaya koydu. Aslında bitişik yazılan Arap harfli sözcükler, bu alfabe ile, bu harflerde pek az olan sesli harflerle (ünlüler) pekiştirilerek, Latin harflerine benzer biçimde yazılıyordu. Ancak, ayrı yazılış Arap harflerine uymadığı için bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır.¹²

Cumhuriyet'in ilanı sonrası Latin harflerine yönelik tartışmalar, içinde bulunulan dönemin şartları gereği sıklıkla kesintiye uğramıştır. Sonrasında yeniden başlamıştır. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise, durum pek değişmemiş, bu harflerle ilgili tartışmalar dönemin siyasi özelliğinden dolayı zaman zaman kesilmiş, zaman zaman tekrardan başlamıştır. Cumhuriyet döneminde resmi olarak Latin harflerinin kabul edilmesi meselesi, 1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresi sırasında Kazım Karabekir başkanlığındaki kongreye sunularak gündeme gelmiştir. Fakat kongre başkanı Kazım Paşa tarafından gündeme alınmamıştır.

Böylelikle; bu dönem tartışmalarının başlangıcını Kazım Karabekir Paşa başlatmıştır denilebilir. Paşa, halen daha Tanzimat döneminde yaşıyor havası içerisindeydi. Arkasında durduğu fikirler; 1920'lerin değil 1860'ların düşünceleridir. Kendisinin savunmasına göre, Arap yazısından farklı bir yazıya geçilir de bu alfabe

¹¹ Ömer Demircan, Aybars Erözden, "Yazı Devrimi Kaynakçası", Dilbilim Araştırmaları, 1992, s. 117-134.

¹² Sami N. Özerdim, a. g. e. , s.10-11.

bırakılırsa dünya altüst olacaktır. Basına verdiği demeçlerde aynen şu ifadeleri kullanmıştır; “Avrupa’da başlayan bu cerayanın Ecnebilerce telkin edildiği, 350 milyonluk İslam alemi tarafından kullanılan alfabenin aslında hiçte zor olmadığı, Latin harfleri kabul edildiği takdirde Avrupa’nın Türklere Hristiyanlığı kabul ettirdiklerini söyleyeceklerini, üstelik bu harflerin kabul edilmesiyle Türklerin bütün İslam alemini karşısına alacaktır.”¹³ Atatürk, Karabekir Paşa’nın fikrine ortak olan çevreler bu derece fazlayken Türk İnkılaplarını ve pek tabi ki Latin harflerine geçiş sürecini ivedilikle gerçekleştiremezdi. Eski yazı savunucuları Paşa’nın bu tutum ve söylemlerinden güç alarak fikirlerini daha yüksek sesle dile getirmeye başladılar. Buna karşın bu fikri hiçte yerinde bulmayan, Latin yazısının doğruluğuna dikkat çeken önemli şahsiyetlerde bu uğurda ki sağlam duruşlarını sergilemişlerdir.

Türkçülük fikrinin en önemli fikir adamlarından olan Ziya Gökalp’in Arap harflerinin korunmasından yana olduğu, Arap harflerini Rusya’daki Türklerle aramızda birleştirici bir kültür unsuru olarak düşündüğü anlaşılmaktadır. Ancak Ziya Gökalp’in bir dönem de, Arap harflerinin ilgasından yana bazı fikirleri ileri sürdüğü görülmektedir. Birbirleri ile devamlı fikir münazara ve münakaşası içinde bulunan ilim ve fikir adamlarının zaman zaman fikir değiştirmelerinin, birbirlerinden etkilenmelerinin olağan bir süreç olduğu düşünüldüğünde, Ziya Gökalp’in bir dönemde Arap harflerine muhalif fikirler beyan etmesi mümkündür.¹⁴

Latin harfleriyle ilgili aleyhte görüşlere sahip olan Yahudi asıllı Türk eğitimci Avram Galanti (Bodrumlu) Bey, Latin harfleriyle ilgili olarak Falih Rıfkı’nın yazmış olduğu bir makaleye cevap yazmıştır. O, Falih Rıfkı Bey’e yazmış olduğu cevabında harf inkılabı ile ilgili endişelerini kaleme almış ve şu maddeleri sıralamıştır;¹⁵

1. Latin harfleri kabul olunur ise, mevcut Türkçe’nin fakirliğinden dolayı memlekette tam manada bir alim yetiştiremeyiz. Ayrıca ilmi tabirler anlamında da dilimiz yetersizdir. Bu yüzden Arapça ve Acemceden ilmi terimler almak zorundayız.

¹³ Vakıf, 5 Mart 1339.

¹⁴ Ramazan Çalık, Ali Galip Baltaoğlu, “Alman Kaynaklarında Türk Harf İnkılabı ve Yankıları”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S.27-28, Mayıs-Kasım 2001, s.268.

¹⁵ Avram Galanti, “Latin Harflerine Dair”, Çağlayan, C.I, S.14, 1 Mayıs 1926, s.12-13.

2. Falih Rıfki'nın “*yeni harflerle Arap ve Acem terimlerini yazabiliriz*” sözü, yetersiz bir açıklamadır. Çünkü Arap elifbasında bulunup ya da Aceminkinde bulunup, Latin alfabesinde bulunmayan harfler vardır. Bu harflerle yazılmış olan terimleri doğru bir biçimde yazmak da mümkün olmayacaktır.
3. Falih Rıfki, *kendi kaynağıyla edebiyat ve şiirlere yani en derin hislere kafi gelen bir dil, ilmi terimlere kafi gelemeyebilir mi?* sözü de doğru değildir. Çünkü ilmi tabirler o kadar çoktur ve gitgide de çoğalmaktadır ki, onları ancak kuvvetli bir ıstılahata sahip bir fabrika yapar. Mevcut Türkçemiz bunu yapmaya müsait değildir.
4. Latin harfleri kabul edilirse pek çok eserin de tercüme edileceği ifade ediliyor. Bu her ne kadar kolay olarak ifade edilse de, mevcut elifbadan atılacak harflerle eserleri çevirmek mümkün olamaz. Olsa bile kimse bir şey anlayamaz.
5. Yeni nesil 1300 senelik tarihinden, edebiyatından, ilmi ve fikri mazisinden haberdar olamayacaktır.
6. Latin harflerine geçiş iktisadımıza da zarar verecektir. Mısır, Suriye, Filistin, Irak ve İran ile ticari ilişkilerimizi geliştiren etkenlerden birisi lisandır.
7. Arap harfleri ilerlemeye mani değildir.

Harf Devrimine karşı olanlar, Japonları örnek göstererek onların yazılması ve okunması pek zor olan alfabelerini atmadıklarını söylerler. Halbuki Japon alfabesi, Japonların kendi dillerinin özelliklerinden çıkmış, ulusal bir alfabedir. Bu nedenle, onların dillerine uygundur. Diğer taraftan, Arap harfleri Türkçeye uysa idi belli ki bir devrime de ihtiyaç kalmazdı. Zaten bu takdirde hem Türkçe bir kültür dili durumuna ulaşır hem de öğretim zorlukları sorunu ortaya çıkmazdı.¹⁶

Kurtuluş mücadelesi, yeni rejim Cumhuriyet'e geçiş ve halifelik makamının tarih sahnesinden silinmesi noktalarında Atatürk'ün tam destekçisi olan Başbakan İsmet İnönü, ne yazık ki Latin alfabesine geçiş hususunda muhalif bir tutum sergilemiştir. Ona göre böyle bir değişime hiç gerek yoktur. Latin harflerine dair şu itirazları ileri sürüyordu; Okuma yazma güçlüğü, bütün devlet hayatını felce uğratabilecek bir inkılabı gerektirecek bir zaruret sayılabilir mi? Milletlerin medeniyetçe ileri veya geri olmalarının, yazılarının kolaylık veya güçlüğü ile ölçülmediği meydanda değil midir? Yüzyıllardan beri kullanılan yazı, bundan sonra da pek ala devam edebilir. Alimler, bütün

¹⁶ Ahmet Mumcu, Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi, V. Baskı, İnkılap ve Aka Kitapevleri Yayınları, İstanbul, 1979, s.154.

okuryazar kimseler, hece sınıfı çocuklarına dönecekler. Yazı değişirse kütüphaneler dolusu el yazısı basma ve yazma eserlerden nasıl faydalanılacak? ¹⁷

Tüm bu bilgiler ışığında görölmektedir ki; Latin harflerine geçiş süreci ve Atatürk'ün bu uğurdaki çabaları oldukça sancılı olmuştur. Bu fikir üzerinden ortaya çıkan ve birbirine zıt görüşler iki farklı grubun doğmasına neden olmuştur. Arap harflerinin devamı konusunda ısrarcı muhalif grubun, alfabe değiştirmenin dine ve imana ciddi zararlar vereceği endişeleri, yenileşmeye kayıtsız kaldıklarının bir örneğidir. Fakat sayıca az olmalarına rağmen yenileşmeye ve ilerlemeye açık dimağlar ve onların destekleri, Atatürk'ün bu konuda hiçte yalnız olmadığını göstermiştir.

1.1. Harf Devrimin Gerekçeleri

Osmanlıca, Arapça ve Farsçanın belirli bir ölçüde ve şekilde Türkçe ile birleşmesinden doğmuş bir yazı dilidir. Arap harfleriyle soldan sağa doğru yazılırdı. Konuşma dili olmaktan çok aydınların yazı dili idi. Osmanlıca, Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte tarihe karışmıştır. Ancak 1000 yıllık Türk tarihi bu yazı ile yazılmış olduğundan bu yazının araştırmacılar, tarihçiler ve edebiyatçılar tarafından bilinmesi zorunludur. ¹⁸

Toplumların bilinçli bir şekilde çağın değişen koşullarına uyum sağlmasına olanak tanıyan en önemli iletişim aracı dildir. Bir kayıt aracı olarak eğitimde, bürokraside, basın ve yayında, mal ve hizmet alımlarının denetiminde etkin rol oynayan yazı ise bütün bu yapılarda temel teknik bir alt yapısı bulunan yazının, söz konusu alanlardaki modernleşme sonucunda birtakım eksiklikleri ortaya çıkmıştır. Özellikle imla ve yazıdaki uyumsuzluk veya aksaklıklar rahatsız edici boyutlara ulaşmıştır. Bu tür sorunlar başta eğitim alanında olmak üzere diğer alanlardaki modernleşme sonucunda sonlandırmaya çalışılmıştır. Bu durum modernleşen Avrupa'da olduğu gibi modernleşmenin eşiğinde olan ve bu konuda büyük çaba içine giren 19. Yüzyıl Osmanlı Türkiye'sinde bir ihtiyaç halini almıştı. ¹⁹

¹⁷ Aydın Taneri, "Atatürk ve Harf İnkılabı", Ankara Üniversitesi'nin 60. Kuruluş Yılı Armağanı, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2006, s.25-26.

¹⁸ Yılmaz Kurt, Osmanlıca Dersleri 1, 22.basım, Ankara, 2015, s.11.

¹⁹ Niyazi Berkes, Türkiye'de Çağdaşlaşma, İstanbul, 2004, s.550; İlber Ortaylı, Batılılaşma Yolunda, Merkez Kitaplar, İstanbul, 2007, s.233.

Çoğu yazma olan eski tarihlerin sıradan insanlarca Arap harflerini bilseler bile kolayca okunamayacağı herkesin bildiği bir gerçektir. Kaldı ki okunsa bile bunların dilini anlama imkanı yoktur. Bu nedenle denilebilir ki en eskisinden günümüze kadar bütün Türk tarihini ana çizgileriyle ve kaynaklarından okuyabilme olanağı ancak Harf devrimi sayesinde gerçekleşebilmiştir.²⁰

Osmanlı devletinde Arap harflerinin olumsuzluklarını ve neden Latin harflerine geçilmesi gerektiğini vurgulayan birçok önemli şahsiyetler vardır.

Örneğin; Celal Nuri 1912’de yayımlanan “Tarih-i İstikbal” adlı kitabında şunları yazmıştır; Şu Sami ve lisanımızın ruhuna uymayan Arap harflerini terk edelim. Üniwersal olan Latin harflerini alalım. Arap harfleri, Arap ve İbranice gibi Sami diller içindedir. Halbuki Türkçemiz Arap harfleri içinde garik olduğu halde Turani mahiyetini kaybetmemiştir. Onun için, terakki (İlerleme) istiyorsak, bir dakika kaybetmeden Latin harflerini incelemeliyiz.²¹

Bunun yanı sıra; “Halkımızın okuma yazma bilmemesinde şaşılacak bir şey yoktur. Çünkü bizim yazımızın sırlarına alışmak kolay değildir. Latin alfabesini almakla belki halkımızın işini kolaylaştırabiliriz” diyen Osmanlı Devleti’nin başı II. Abdülhamit’tir.²²

Sultan Abdülhamid, “Halkımızın büyük cehaletine sebep, okuma yazma öğrenimindeki güçlüktür. Bu güçlüğü’nin nedeni ise harflerimizdir. Belki bu işi *kolaylaştırmak için Latin*

²⁰ İsa Öztürk, Harf Devrimi ve Sonuçları, T. C Kültür Bakanlığı, Ankara 1998, s.21.

²¹ Mehmet Ş. Ülkütaşır, **a. g. e.**, s. 28.

²² Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu, Bilim, Kültür ve Öğretim Dili olarak Türkçe, Ankara, 2001, s.65.

alfabesini kabul etmek yerinde olur.” demektedir. Fakat hükümdarın kendisi bu işi uygulayacak cesarete sahip değildi.²³

Hüseyin Kazım Kadri, 1911’de *İçtihat Dergisinde* yayımlanan bir yazısında Arap harflerinin Türkçeye uygun olup olmadığını şöyle ifade etmiştir; Eski Türk alfabesinin (Göktürk-Uygur) unutulup, Türkçenin Arap harfleriyle yazılması, bugün Musevilerin bir türlü unutamadıkları İspanyolcayı İbrani harfleriyle yazmalarına benzer. Kendi lisanımızın malı olmayan harflerle (Arap harfleriyle) ne kadar sıkıntı çektiğimizi ve çocuklarımızın başka bir lisana (Arapça) ait harflerle yazılarımızı okumak için ne derecelerde zorluk çektiğimizi herkes bilir.²⁴

Bunun yanında I. Dünya Savaşı sırasında bile Osmanlı Devleti’nin ittifak halinde olduğu ülke askerleriyle cephelerde yaşadığı iletişim zorluğu nedeniyle de Latin harflerine geçilmesi önerilmiş ama savaşın öneminden dolayı sorun ertelenmiştir. Buna karşın savaşın Avrupa cephesindeki Osmanlı askerleri telgraf yazışmalarında Latin harfleri kullanmışlardır.²⁵

Enver Paşa bu olumsuzlukları gidermek için; “Enver Paşa Yazısı” ve ya “Hatt-ı Cedit” adı verilen bir yazıyı kullanma yoluna gitti. Bu yeni yazı orduda bir süre kullanıldı.²⁶

Bu öyle bir dildi ki, Osmanlı sarayı çevresinden başka anlayan yoktu. 1850-1904 yılları arasında yaşamış olan ilk yerli romanımız "Taaşuk-u Talat ve Fitnat"ın (Talat ve Fitnat'ın Aşk)ı yazarı Şemsettin Sami, Osmanlıca hakkında şöyle diyordu:

“Türke okutsak anlamaz

²³Yrd. Doç. Dr. Enis Şahin ve Yrd. Doç. Dr. Mustafa Altun, *Alfabe Değişimin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme*, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Araştırma ve Uygulama Müdürlüğü, Adapazarı, 2004, s. 5.

²⁴ Ülkütaşır, **a. g. e.** s. 37.

²⁵ <http://sendika62.org/2014/12/osmanlica-ya-da-dedelerimizin-mezar-tasi-hatice-eroglu-akdogan/> Erişim Tarihi: 05.03.2016.

²⁶Ülkütaşır, **a. g. e.** s.26.

Araba okusak anlamaz

Aceme okusak anlamaz

Öyleyse bu dil ne dilidir?"²⁷

Yine Mahmut Karındaş'ın yeni harfler için okuduğu bir parodide;

Gül'ü kel, kel'i gül okurduk

Karga'yı Bülbül okurduk

Şimdi bütün şoluk şojuk

Gül'ü aldık, kef'i koğduk

dizeleri ile durumu mizahi bir dille yansıtmıştır.²⁸

Şemsettin Sami'nin bu dörtlüğü; gerçek anlamda Osmanlıcanın, yalnız Osmanlı Devleti içinde kaldığını ve anlaşılmasının ciddi anlamda sıkıntılara sebep olduğunu göstermektedir.

Kusurlu dile tarihi bir tanık daha; 2. Murat; bilgili ve saygın bilim adamı Şanizade Ataullah Efendi'yi sadrazam hakkında dedikodu ettiği suçlamasıyla sürgüne gönderir. Bir süre sonra da bağışlar. Padişah buyruğunu götüren görevli heyecandan şaşırıp "itlakınıza (bağışlanmanıza) ferman getirdim" diyeceği yerde "itlafınıza (idamınıza) ferman getirdim" diyince Ataullah Efendi kötüleşir ve ölür.²⁹

Osmanlıcanın acizliğine temas eden Divan şairi Fuzuli'nin kaleme aldığı çok manidar bir dörtlük vardır;

Kalem olsun eli katib-i bed-tahririn

Ki fesad-ı rakamı surumuzu şur eyler

Gah bir harf kusuruyla eder nadiri nar

Gah bir nokta sükutuyla gözü kör eyler

Kötü yazışlı katibin parmakları kuruyup kalem olsun!

Çünkü yazışındaki hatalarla "dügünümüzü" "gürültü" yazar.

²⁷Çetin Aşçıoğlu, Dil ve Hukuk, Ankara Barosu Dergisi 2002, s.47.

²⁸ Özerdim, a. g. e. , s. 34.

²⁹ Çetin Aşçıoğlu, a. g. d. , s.47.

Bazen bir harfi eksik koyup "nadir"i "nar"a (ateş) çevirir;
Bazen de, harften bir nokta düşürerek "göz"ü "kör" eder.³⁰

Bunun içindir ki; hem osmanlıca yazan hem de okuyan kişinin bu konudaki hassasiyeti ve dile hakimiyeti fazlasıyla önemlidir.

Bu verilen örneklerden yola çıkılacak olunursa, şunu söylemek mümkündür ki; “gel, gül, kel ve kil” sözcükleri Arap harflerinde hep aynı biçimde yazılır. Kişi bunlardan hangisinin kastedildiğini kendisi çıkarmak zorundadır. Bir sözcüğün yanlışlığa sapsadan nasıl okunacağını tümcenin anlam gelişi belirler. Tümceyi bütünüyle kavrayamayanların, söz dizimi bakımından sözcüğün tümcedeki görevini iyice kestiremeyenlerin yanlış okuyacakları kuşkusuzdur.

Arap alfabesi, ünlüsü olmayan bir alfabledir. Bu yüzden Türkler için okunması güç bir yazıdır. Arap alfabesiyle yazılmış harekesiz Türkçe sözcüklerin okunmasındaki güçlükleri azaltmak için “elif, vav, ye” harfleri bu yüzden bir yandan ündeş olarak kullanılırken, öbür yandan da ünlü görevlerinde kullanılmıştır. Gerçekten de Türkçe ünlü harflere dayalı olup sekiz ayrı ünlü harfi bulunmasına karşın, Arap dili ünsüz harflerden oluşmaktadır ve yerine göre “a, e, i” seslerini vermek üzere kullanılan bir tek ünlü harfi vardır: O da “Elif” harfidir.

Arap harflerinin kullanılması, Türklerin gramer ve gırtlak yapısına uygun olmaması da bu durumda etkili olmuştur. Arap harflerinin mevcut Türkçe söyleyişine uygun olmaması, Arap harflerinin Türk dili için yetersiz ve elverişsiz görülmesi; okuyup yazmayı kolaylaştırarak modern eğitim ve öğretimin gerçekleşmesini zorlaştırmıştır. Modern Türkiye'nin Batı ile uyumunun sağlanması gibi nedenler; Harf inkılabının Türk milleti için gereklilik olduğunu göstermiştir.

İnsan düşüncesi sözlü ya da sözsüz ifade edilsin, mutlaka belli bir dil ile oluşur. Yazı ise, konuşulan dili belirli işaretlerle tespit eden sistemdir ve bu dilin belirtisidir. Dillerin yapılarına paralel olarak da yazılar farklılık gösterir. Bir kültürün korunması ve geliştirilerek gelecek nesillere aktarılması ancak yazı ile mümkündür. Türk toplumları 13 yüzyıllık tarihleri boyunca, farklı dönemlerde Göktürk, Soğd, Uygur, Mani, Brahmi, Süryani, Arap, Grek, Ermeni, İbrani, Latin ve Slav alfabeleri olmak üzere 12 değişik

³⁰ Ömer Okumuş, "Işığın Büyüsü Makalesi" Bakü, 2014, s.108.

alfabe kullanmışlardır. Daha sonra İslamiyeti benimseyen Türkler; dinin de etkisiyle Arap kökenli alfabeyi kullanmaya başlamışlardır. Ancak, İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'in de Arap harfleriyle yazılması nedeniyle, Arap alfabesi ve dili zamanla kutsal bir nitelik kazanmıştır. Bu kutsallığın getirdiği dokunulmazlık da Türk dilinin gelişmesi önlenmiştir. Bu alfabe, Türk insanının ihtiyaçlarını karşılayamayan bir iletişim karmaşası durumuna gelmiştir. Böylece, belli bir kesim dışında halkın geneli okuma – yazma öğrenmekten yoksun kalmış ve cehalete sürüklenmiştir. Arap alfabesinin kutsal olduğu düşüncesi bir kültür bozulmasının sonucudur. Tek Tanrılı dinlerin ortak bir özelliğine göre,

“Tanrı'nın dili yoktur, her şeyi bilir ve vahiy yoluyla insanlara bildirir.”

Latin alfabesine karşı dinin zedeleneceğine dair birçok eleştiri yapılmış ve bu fikri destekleyici birçok yazılar yazılmıştır. Kılıçzade Hakkı'nın Hür Fikir dergisinde çıkan *"Arap Harflerini de Cebraile Getirmede Ya!"* başlıklı makalesi de ise Latin harflerinin lehinde yazılmış önemli yazılar arasında yer almıştır.³¹

Bir yandan; Arap harflerinin sanki Allah tarafından gönderilmiş olduğu, onunla okuma yazmanın bir din gereği bulunduğu gibi boş bir inanç, öte yandan; Latin harfleri kabul edilirse, eski bilim ve kültürümüzün mahvolacağı, eski ile olan bağlarımızın büsbütün kopacağı fikri yaygındır.³²

Nitekim Atatürk, bu fikrin daha da yaygınlaşmasına karşın şu sözleri dile getirmiştir: Türk toplumunun üzerindeki dini baskının olumsuz etkilerini kaldırmak suretiyle, Türkiye'de radikal bir batılılaşma ve modernleşme sağlanabilir.³³

Arap harfleri özetle şu nedenlerden dolayı hem Türk diline, hem de Türk toplumuna bir türlü uyum sağlayamamıştır:

Arap harfleri Türkçeye ve Türk ses yapısına uygun değildi. Harflerin başta, sonda ve ortada olmak üzere üç tür değişik yazılışları vardı. Bunlar konumlarına göre büyük farklılıklar gösteriyorlardı. Türk dilinde 8 sesli harfe ihtiyaç duyulmasına karşın;

³¹ Neriman Tongul, “ Türk Harf İnkılabı” , Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S. 33-34, Mayıs-Kasım 2004, s. 115.

³² Ülkütaşır, **a. g. e.** , s. 28.

³³ Nermin Erden, "Atatürk'te Kültür Dinamizmi Görüşü", Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü Anma Kitabı, Ankara, 1974, s. 73.

Arapçada yalnız üç sesli harf vardı. Arapçada büyük harflerin olmayışı, bitişen ve bitişmeyen harfler, üstün, esre, ötre özellikleriyle ağır imla kuralları, öğrenme güçlüğüne neden oluyordular. Türkçedeki bazı harfler Arapçada olmadığından, bir kelime değişik anlamlara gelebiliyordu. Bu uyumsuzluklar, Osmanlıdan Cumhuriyete; eğitim düzeyi son derece düşük dolayısıyla da düşünemeyen, üretemeyen bir toplum miras bırakmıştır. Arap harfleri aydın – halk ilişkisini ve aklın eğitilmesini çıkmaza sokmuştur. Bu durum ise, kimi aydınları Arap alfabesi ve imla kurallarını ıslah etme yönünde çeşitli çalışmalara itmiştir.

Sami N. Özerdim'in Cumhuriyet gazetesi okurlarına armağan ettiği “Yazı Devriminin Öyküsü” (Eylül 1978) adlı kitapçıkta da belirttiği üzere; Arap harfleri bitişik yazılırdı. Bu yüzden az yer tutardı. Bir iyiliği varsa budur; ikincisi de, yüzyıllar boyu işlenerek estetik bir güzellik kazanmış olmasıdır. Arap harflerinin pek çok çeşidi vardı: Rik'a, nesih, talik, sülüs ve daha başkaları. Hele arşivlerde çalışanların iyi bildiği, divani, siyakat gibi, okunması ancak uzmanlarca becerilebilen çeşitler! Arap harflerini öğrenebilmek için, sözcükleri klişe olarak ezberlemek gerekirdi. Bugün bir ilkokul öğrencisine, heceleri tek tek söyleyerek "mükemmel" sözcüğünü yazdırabilirsiniz. Ne var ki, altmış yıl öncenin çocuğuna bu sözcüğü -eğer daha önce görmediyse- doğru yazdıramazdınız; çünkü, bugünkü harflerle verirsek "mükemmel" o zaman "mkml" olarak yazılırdı; dört tane ünsüzle... Bu yüzden bir sözcüğü birkaç biçimde okumak her günkü yanılığlardandı. Arap harfleri; başta, ortada, sonda başka biçimler alırdı. Bu yüzden basım işlerinde, eskiden, harf kasaları çok karışıktı. Arap harflerinde büyük harfler (majiskül) yoktu.

Dünyada o günden bu güne kadar, bilimin Latin Alfabesi ile yapılması sebebiyle, Latin alfabesi, dünyada ki bilimin ülkemize gelmesi için özellikle seçilmiştir.

Türklerin kullandığı yazı sistemleri arasında, bir din-inanç sistemi yoluyla seçilmemiş tek yazı türü olması bakımından ayrı bir yere sahip olan Latin alfabesinin, Türkler tarafından yaygın ve resmi olarak ilk kullanımı 1920'li yıllarda gerçekleşmiştir. Türkiye'de 1 Kasım 1928'de gerçekleşen Yazı Devrimi öncesinde, Kafkasya ve Sibiryaya bölgesindeki Azerbaycan ve Yakut Türkleri, Latin alfabesini kullanan ilk Türk toplulukları olmuştur. Azerbaycan'ın Latinleştirme yolundaki girişimlerinden önce, Mart 1917'de ünlü dil bilimci S. A. Novgorodov

tarafından düzenlenen Latin alfabesi temelli Yakut Türk yazısı 1917'de Yakutsk'ta yayımlanmıştır.³⁴

1908-1911 döneminde Latin esaslı yeni Arnavut alfabesinin benimsenmesi, Türk aydınları arasında da yoğun tartışmalara neden oldu. 1911'de Elbasan'da hocaların Latin harflerinin şeriate aykırı olduğuna dair fetvasına karşı sert bir polemige giren Hüseyin Cahit, Latin esaslı Arnavut alfabesini savunmakla yetinmeyip Türklerin de aynısını uygulamalarını önerdi.³⁵

Aynı zamanda Şeyhüslamlığın fetvasından bir yıl sonra ise bugün Makedonya sınırları içinde bulunan Manastır kentinde Latin harfleriyle basılan ilk Türkçe gazete yayın hayatına merhaba dedi. İttihat ve Terakki muhalifi Zekeriya Sami tarafından kısa bir süre yayımlanan haftalık *Eças* (Esas olarak okunuyor) isimli dört sayfalık bu gazetenin yarısı Arap, diğer yarısı ise Latin harfleriyle çıkıyordu. Latin harfleriyle yazılan Türkçe metinde daha önceki denemelerde olduğu gibi Fransızca dil kurallarına göre Türkçe yazılıyordu.³⁶

1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birbiri arkasından bağımsızlıklarını ilan eden; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan cumhuriyetleri diğer devletlerce tanılarak ve çeşitli uluslararası örgütlere katılarak çağdaş dünyadaki yerlerini aldılar. Böylece, dünyada iki bağımsız Türk cumhuriyeti -Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti - yanında beş bağımsız Türk cumhuriyeti daha oldu. Yani Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçiş de önemli siyasi ve kültürel gelişmelerden biri oldu.³⁷

Türkiye'den önce Latin Alfabesini kullanmaya başlayan Türk toplulukları Yakutlar (1917), Azeriler (1922) ve Özbeklerdir (1927). 1926 yılında Bakü Türkiyat Kongresinden sonra Özbekler Latin alfabesine geçişi kabul etmişlerdir. Bu gibi gelişmelerin doğal olarak Türkiye'ye de tesirleri olmuştur. Aydınlar ve devlet adamları bu ülkelerin Latin harflerine geçişlerinden etkilenmişler ve Türkiye'nin de artık bu inkılabı yapması

³⁴ Hatice Şirin User, *Başlangıçtan Günümüze Türk Yazı Sistemleri*, Akçağ, Ankara, 2006, s.357.

³⁵ G. L. Lewis, **a. g. e.**, s. 254.

³⁶ <http://arsiv.sabah.com.tr/2008/06/29/pz/haber>. Erişim tarihi: 06.21.2017.

³⁷ Erdal Şahin, "Orta Asya ve Kafkasya Bağımsız Türk Cumhuriyetlerinde Yeni Dil Politikaları Bağlamında Alfabe Değişimi", *Bağımsızlıklarının 20. Yılında Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye*, ed. Doç. Dr. Okan Yeşilot. Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları:32, İstanbul, 2012, s. 377-388.

gerektiğini dile getirirken, bazıları da İslam birliğinin bozduğu düşüncesiyle bu fikre karşı çıkmışlardır.³⁸

Dillerinin yazımında Arap alfabesi yerine çeşitli siyasi ve kültürel sebeplerle Latin alfabesini ilk ve yaygın olarak kullanmaya başlayanlar, Sovyetler Birliği içindeki Türkler olmuştur. 1926 yılında Bakü'de gerçekleştirilen Türkoloji Kurultayı sonrasında “ortak Latin alfabesine” geçme kararı alan Sovyetler Birliği Türklerinin ardından Türkiye Cumhuriyeti de 1928'de Türkçenin yazımında Arap alfabesi yerine Latin alfabesinin kullanılmasını resmen kabul eder. Böylece Türk dilli coğrafyanın büyük bir kısmında Latin esaslı Türk alfabeleriyle yazı birliği yeniden sağlanmış olur. Türkiye'nin de Latin alfabesini kabulüyle Türk yazı dillerini yazıda ayırma politikaları boşa çıkan ve Türk dünyasındaki yazı birliğinin doğuracağı kültürel sonuçların farkında olan Stalin ile yönetici çevresi, 1938 yılından itibaren Sovyetler Birliği içindeki Türk yazı dillerinin Kiril alfabesiyle yazılmasını, birliği oluşturan Türk cumhuriyetlerine resmen kabul ettirirler.³⁹

Mehmet Babacan'ın tespitleri ışığında; Latin alfabesi konusunda leyhte ve aleyhte olan görüşler, şu şekilde belirtilmiştir. Latin harflerinin kabul edilmesine “taraf” olmayanların görüşleri şu maddelerde toplanmıştır:

1. Arap alfabesini kullanmamız yüzünden imlamızın bozukluğu geçicidir, birkaç harf ve imla işaretleriyle düzeltilmesi mümkündür. (İslah-ı Huruf taraftarları)
2. Batı medeniyetine dahil olmamız, Avrupa'nın kullandığı yazı şeklini almayı gerektirmez; kalkınmış ve batı medeniyeti düzeyine gelmiş Japonlar da hala eski yazılarını kullanmaktadırlar.
3. Halkımızın cahil kalması iktisadi gelişmenin gecikmesindedir. Öğretimin gecikmesi de harfler yüzünden değil, öğretim metotlarının yanlışlığındandır.
4. Bir milletin geri kalmasında kullandığı elifbanın zor veya kolay olmasının bir önemi yoktur. Mektep olmadıkça, öğretmen bulunmadıkça hangi tarafı kabul etsek sonuç birdir.

³⁸ A. İhsan İlhan, “1925-1928 Yılları Arasında Cumhuriyet ve İnkılap Gazetesinde Çıkan Harf İnkılabıyla İlgili Konular”, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul, 2010, s. 2-3.

³⁹ Erdal Şahin, Türk Dünyasında Yazı Birliği: Latin Alfabesi Temelinde Yeni Türk Alfabeleri Makalesi, 2013, s.1.

5. Arap alfabesi ile hızlı el yazısı kolaydır. Bu alfabe ile uzun cümleleri daha kısa olarak yazabiliriz.
6. Arap alfabesi, 350 milyon Müslümanın birleşme sembolü olan Kur'an harfleridir. Türk dünyasının da yüzde doksanı bu harfleri kullanmaktadır. Eğer alfabeyi değiştirirsek Türk ve İslam dünyası arasındaki bağlar kopacaktır.

Bununla birlikte Latin harflerinin kabul edilmesine “taraf” olanların görüşleri ise şu maddelerde toplanmıştır:

1. Arap alfabesi Türkçe'nin yapısına uygun değildir, imlamızın bozukluğunun büyük sebebi budur.
2. Halkın çoğunlukla cahil kalması, Arap harflerinin zorluğu yüzündendir. Latin harflerini kabul edersek öğrenme kolaylaşacak, imla ve dilbilgisi öğrenmekle vakit kaybedilmeyecek, bilimsel eserler daha küçük yaşlarda okutulmaya başlayacaktır.
3. Arap harfleri Türkçe 'ye dar gelmiş, bilgiye geç ulaşmışız, bu yüzden geri kalmamıza yol açmıştır.
4. Batı medeniyetine dahil olacaksak, bu topluluğun yazı şeklinden uzak kalmamalıyız.⁴⁰

Yaşanan bu gelişmeler aslında; Atatürk'ten çok daha önceleri Latin Alfabesi yaygın şekilde imparatorlukta ve etrafındaki Türk topluluklarında kullanılmaya başlanmıştır. Arnavutluğun bu noktadaki adımı, SSCB'nin dağılması ile ortaya çıkan bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçişlerini hızlandırmıştır. 1926 yılında Bakü'de gerçekleşen Türkoloji Kurultayı ile “ortak Latin alfabesi” kararı da Atatürk'ü harekete geçiren nedenlerdendir.

Harflerle sürdürülen eğitim sistemi; harflerin öğrenilmesi güçlüğü nedeniyle neslin ezberciliğe yönelmesi, okuma-yazma oranı düşük bir toplum, basın yayın hayatının durgunluğu gibi sonuçlar doğurmuştur. Osmanlı Devleti'ni kurtarmaya yönelik ıslahat hareketlerinin sonuçlarını ve başarısızlık nedenlerini iyi bilen Türk Devrimi'nin mimarı

⁴⁰ Mahmut Babacan, “Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Alfabe Tartışmaları”, 80.Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu, İstanbul, 2009, s. 35-36.

Atatürk, Harf Devrimi'ni de acele etmeden, uzun süre düşünüp, gerekli hazırlıkları eksiksiz yaptıktan sonra kökten bir hamle ile gerçekleştirmiştir.

1.2. Atatürk 'ün Harf Devrimi İle İlgili Fikirleri

Zeynep Korkmaz'ın da belirttiği gibi; Atatürk'ün Türk toplumunda bir Harf İnkılabı yapılması gerektiğine dair düşüncesi oldukça eskidir ve cumhuriyet öncesi yıllara dayanır. Örneğin II. Meşrutiyet öncesinde Selanik'te Bulgar Türkolog İvan Manolov ile yaptığı görüşmede Arap yazısını eleştirerek batı kültürüne girmemize engel olduğunu belirtmişti. I. Dünya Savaşı yıllarında Macar Türkolog Gyula Nemeth'in "Turkische Grammatik" adlı eserinde Türkçe metinler için kullandığı transkripsiyon alfabesini Türk yazısı için fazla ayrıntılı bulmuştu. 1916 yılında Tevfik Fikret'in yazdığı "Rubab-ı Şikeste" ile Mehmet Emin'in şiirlerini okurken her ikisinde de aynı derece Arapça ve Farsça kelimeler bulunduğuna işaret etmişti. 1922 yılında Halide Edip'in de bulunduğu bir toplantıda Latin harflerinin kabul edilebileceğinden söz etmişti. Onun bu ifadeleri Harf İnkılabı konusundaki düşüncenin eskiliğini göstermektedir.⁴¹

Atatürk'ün eğitimle ilgili en önemli hedefi, halkımızı cehaletten kurtarmaktı. Bunun ilk ve temel koşulunun, yeni bir harf sistemine kavuşmak olduğunu çok iyi biliyordu. Harf devrimini bir eğitim ve kültür devrimi olarak görmüştür. Bu amaçla kapsamlı çabalardan ve hazırlıklardan sonra 1 Kasım 1928 günü Millet Meclisi'nin açış söylevinde Gazi Mustafa Kemal şöyle demiştir; Değerli ve sevgili arkadaşlarım! Her şeyden önce, gelişimin ilk yapıtaşı olan soruna değinmek isterim. Büyük Türk ulusu cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve soylu diline uyan böyle bir araç ile sıyrılabılır. Bu okuma-yazma aracı ancak Latin kökünden olan Türk alfabesidir.⁴²

Mustafa Kemal Atatürk, ulusal bilinci ayakta tutan ve toplumu birbirine kenetleyen en önemli aracın dil olduğunu düşünüyordu. Ayrıca o, çağdaş medeniyetler arasına katılma amacı güttüğünden eski Türk kaynaklarına inilerek alınacak bir alfabe yerine, Latin yapısı temelinde bir alfabenin uygun olacağı kanaatindeydi. Bir milletin eğitim ve kültür düzeyi okuma-yazma düzeyindeki yükseklikle orantılı olduğundan, Latin alfabesi

⁴¹ Zeynep Korkmaz; "Atatürkçü Düşüncede Türk Dilinin Yeri", Atatürk'ün Düşünce Yapısı ve Türkiye, (Seçilmiş Makaleler), Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006, s.188.

⁴² M. Feyzi Öz, "Millet Mekteplerinden Okuma Yazma Seferberliklerine" Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 44, 2003.

temelinde ulusal bir Türk alfabesinin kabulünü, ülkenin yükselme mücadelesinde çok önemli bir merhale sayıyordu.⁴³

Görülmektedir ki, hayata geçirilen harf inkılabı ile dil ve kültür, tarihimizin zorlu bir dönüm noktası, büyük bir bekleyişin ürünüdür. Şartların olgunlaşması beklenmiş, planlı ve programlı toplumsal deri değiştirmenin kusursuz bir örneği ortaya konmuştur. Planlanan daha farklı alanlardaki inkıpların amaçlarına ulaşabilmesi için de sağlam bir altyapı hazırlanmıştır. Getirdiği sonuçlar açısından ise eğitim ve kültür yaşamımızda faydalı gelişmeler gerçekleştirilmiştir.

Atatürk Harf İnkılabıyla ilgili her fırsatta görüşlerini açıklamış ve halkı bilgilendirmeye çalışmıştır. Bazı mebuslar ve Dahiliye Vekili'yle birlikte 8/9 Ağustos 1928 akşamı İstanbul Gülhane Parkı'nda düzenlenen Halk Fırkasının bahçe eğlencesine katıldığı sırada burada halk ile sohbet ederken milletin okuyup yazmasına büyük hizmet edeceği için yeni Türk harflerinin süratle yaygınlaşmasının önemine işaret etmiştir.⁴⁴

Atatürk'ün "Harf İnkılabı"nı hazırlayışında, yürürlüğe sokuşunda ve uygulamasını sağlamasında sergilediği enerji ve beceri bir önemli gerçeği, bir kere daha apaçık şekilde ortaya koymuştur. O gerçek de şudur: Mustafa Kemal Atatürk, hem ihtilal-inkılabın lideridir, hem de bu ihtilal-inkılap ideolojisinin kademe kademe gerçekleştiricisidir. Yani hem "Yaratan" hem de "Yürüten" durumundadır. Bu neden ile ona "Tek Adam", Türk inkılabı'na "Atatürk İnkılabı", bu inkılabın öğreticisine ise "Atatürkçülük İdeolojisi" denilmesi çok yerindedir.⁴⁵

Belirtilenler üzerine, Atatürk harf devrimini Türk halkını çağdaşlaştırmak yolunda önemli bir basamak ve araç olarak görmüştür. Türk kültürünün halk tarafından tam anlamıyla öğrenilmesini sağlamak, geliştirmek istemiştir. Türk halkının eğitim seviyesini yükselterek, halk arasında kültür birliğini sağlamak hedefleri arasındadır. Türkiye Cumhuriyeti'ni muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmak amacıyla yeni Türk alfabesinin gerekliliği fikrini ısrarla savunmuştur. Atatürk bu gelişmeleri engelleyen nedeni ortadan kaldırmaya yönelik; yeni alfabenin kabulü ile dildeki yabancı kelimelerin atılarak yerine Türkçe karşılıklarını koyma fikrini canlandırmıştır. Dili millileştirmek

⁴³ Zeynep Korkmaz, . "Atatürk ve Dil Devrimi", Türkler, 2002, C.18:, s. 54.

⁴⁴ Burhan Paçacıoğlu; Sivas Basınında Harf İnkılabı, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Önder Matbaacılık, Sivas, 1990, s.36.

⁴⁵ İsmet Giritli, Harf İnkılabı ve Atatürk, ATAM DERGİSİ, Sayı 13, Cilt V, Kasım 1988.

istemiştir. Türkçe, ağdalı Osmanlıcadan kurtarılarak, daha yalın, kolay anlaşılır bir dil olarak zenginleştirilmeliydi. Bu da ancak yazı dili ve konuşma dili arasındaki açıklığın giderilmesi ile sağlanabilirdi.

Atatürk, hatıra defterinde Türk dilinin gelişmesini engelleyen yabancı etkilerden yakınmaya başlamış, bu sorunu ortadan kaldırmaya yönelik 10 Aralık 1916 günü şöyle demiştir: *“Kemal Beyin Makalat-ı Siyasiye ve Edebiye’sini okudum. İkinci kitabın sonunda idim, hitam buldu. Arıburnu raporunu okuttum. Sonra Neşet Bey Çapakçur cephesine ait muharebe takririni okudu. Badehu yeni gelmiş istihkam yüzbaşısı Fuad Efendiye hayvanlarımı gösterdim. Sonra tekrar ikametgahuma geldim. Kemal Bey’in Tarih-i Osmanisi’ni takibe başladım. Yemekten evvel Emin Beyin Türkçe şiirleri ile Fikret’in Rübab-ı Şikestesinden aynı zeminde bazı parçalarını okuyarak bir mukayese yapmak istedim. İkisi de başka güzel ancak Türkçe olanda da diğerlerinde de aynı derecede Arapça-Farsça kelimat var. Fark, biri parmak hesabı, diğeri değil.”*⁴⁶

Atatürk ileride yapacağı harf devrimi konusunda fevri davranmamıştır. Temkinli bir yol izlemiştir. Önce kendi yakın çevresinin görüşlerini alarak, bir nevi doğru zamanı kollamıştır. Dersler vererek, kişileri bu fikre alıştırmaya çalışmıştır. Fakat bunları farklı yöntemlerle yapmıştır. Alalen gerçekleştirmemiştir. Buna verilecek en güzel örneklerden biride; Çankaya’da eski köşkün kütüphanesinde Yahya Kemal Beyatlı’ya; *“Bu kitaplar güzel ama bütün halkımıza okutmak, öğretmek güç bu harfleri. Onun için bazı yenilikler düşünülmeli ve Latin harflerini kabul etmeli”* demişti. Yahya Kemal hemen bu düşünceye karşı çıkararak; *“Yakın geçmişimizin kültür hazinelerinin hep Arap yazısıyla olduğunu, bunlardan kopma imkanının bulunmadığını, bu bakımdan Latin harflerinin alınamayacağını”* söyleyince Atatürk hemen sözü değiştirmiş ve harf değiştirme konusunda sadece düşüncesini sorduğunu belirterek tartışmaya girmemiştir.⁴⁷

Cumhuriyet döneminin çağdaşlaşma, batı uygarlığına ulaşma ülküsü, harfler sorununu zorunlu olarak Atatürk’ün gündemine taşımıştır. Okur-yazarlık seri bir şekilde halka ulaştırılmalı, modern eğitim ve öğretim, harf devrimi ile sağlanmalıydı. Onun nazarında; Türklerin gramer yapısı ve fonetiğine uymayan Arap harflerinin doğurduğu

⁴⁶ Vecihe Hatiboğlu, Ölümsüz Atatürk ve Dil Devrimi, 2.Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 1981, s.8.

⁴⁷ A. Afet İnan, M. Kemal Atatürk’ün Karlsbad Hatıraları, TTK Yayınları, Ankara, 1983, s.80.

zorlukların halka anlatılması ve bu konuda halkın şuurlandırılması öncelikli meselelerden biri olmuştur.

Harf devrimini açıklamak ve haklılığını göstermek adına, çeşitli kanıtlar ortaya konulmuştu. Arap harfleri Türk dilinin seslerini deyimlendirmeye elverişli değildi. Öğretimi güç, basımı zahmetli idi. Bundan dolayı eğitim ve kültürün yayılmasına engel teşkil ediyordu. El yazısı temelli olan Arap yazısı, neredeyse her bir kelimenin birbirleriyle iç içe geçmesinden, alt taraflarından bağlanmasıyla oluşan bir yapıya sahipti. Kitap basmanın maliyeti Latin harflerine göre çok daha yüksekti. Büyük harf ve küçük harf kavramı yoktu. Özel isimleri, satır başlarını cümle içinde ayırt etme olanağı olmuyordu. Her harf diğer bir harf ile birleştiğinde farklı bir biçim alabiliyor ve ayrıca her bir harfin başta, ortada, sonda ve yalnız olduğu durumda görünüşleri değişiyordu. Ayrıca kaligrafi ve el yazısında estetik olan yazı, matbaada basıldığı zaman çirkin oluyordu. Aynı sorun Çin Alfabesinde de vardı. Divit ve Fırça ile yazılan yazıda yazının kalınlığı en estetik olabilecek şekilde değiştiriliyordu ama baskıda bu olanak yoktu. Bu ithamlar yersiz değildir. Açık, sade, fonetik yeni yazının; okuryazarlıkta büyük bir artışa ve yayımların geniş yayılışına yol açtığı şüphesizdir. Fakat değişimin asıl amacı pratik ve pedagojik nedenlerden çok toplumsal ve kültürel nedenlere dayanıyordu. Mustafa Kemal, halkını alfabeyi kabule çağırırken, geleceğe bir kapı açıp geçmişe bir kapı kapıyordu.

Tabi ki; bu geçiş ve yenileşme hareketinin halkta ve yakın çevresinde bir travma etkisi yaratmaması, farklı çevrelerin tepkilerine maruz kalmamak ve bu fikrinin en doğru şekilde algılanabilmesi için hamlelerini özenle seçmiştir. İleri görüşlülüğünü bu devriminde de devreye sokmuştur.

Atatürk, 1 Mart 1922'de, T.B.M.M.'nin üçüncü toplantı yılını açarken; *“Binaenaleyh, bizim takip edeceğimiz maarif siyasetinin temeli, evvela mevcut cehli izale etmektir. Teferruata girmekten ictinaben bu fikrimi birkaç kelime ile tavzih etmek için diyebilirim ki, genel olarak umum köylüye okumak, yazmak ve vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafi, tarihi, dini ve ahlaki malumat vermek ve dört işlemi öğretmek, maarif programımızın ilk hedefidir.”*⁴⁸ diyerek bu konudaki hassasiyetini bir kez daha vurgulamıştır.

⁴⁸ Mustafa Albayrak, "Yeni Türk Alfabesinin Kabulü Öncesinde Türk Kamuoyunda Bazı Tartışmalar ve Millet Mekteplerinin Açılması (1862-1928), Atatürk Yolu, Ankara, Kasım - 1989, s. 478.

Ayrıca, Atatürk harf devrimini; Türk dil çalışmalarına giden yolda elzem bir devrim olarak nitelendirmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte farklı ama ortak amaçlara hizmet eden devrimler gerçekleştirilmiştir. Devlet ve milleti çok daha yukarılara taşımak ve muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmak hedeflenmiştir. Hatta devrim, onlarla yarışabilmek adına Atatürk tarafından şiddetle savunulmuş ve hayata geçirilmiştir. Bu devrimlerin en çok ses getirenlerinden biri Harf Devrimi ve onu taçlandıran Türk Dil Devrimi'dir. 1789 yılında gerçekleşen Fransız İhtilali sonrası şekillenen Ulus Devlet modeli ile birlikte Ulusal Dil önem kazanmıştır. Bu sebeptendir ki; yeni devletin yeni kimlik yapısı gereği, dilde Türkçeleşme ve Öz Türkçecilik gibi yeni anlayışlar benimsenmiştir. Atatürk Dil Devrimi'ne giden yolda önemli bir nokta olan; Harf Devrimi konusunu özenle işlemiştir. Yeni alfabe hususunda birçok tartışma yaşansa da artık Arap alfabesinin modern bir yolda ilerleyen Türk Milletine bir getirisi olmadığı saptanmıştır.

Tüm bu muhalefete ve fikir çatışmalarına rağmen Atatürk, harf devrimini gerçekleştirme konusunda kararlı ve ıddialıdır. Atatürk'ün bu konudaki kararlılığını: Eğer ben size bu meseleyi ancak son senelerde düşündüm dersem, inanmayınız. Ben ta çocukluğumdan beri bu meseleyi düşünmüş bir adamım, ifadesinden anlamak mümkündür.⁴⁹

Atatürk'ün harf devrimi hakkındaki fikirlerini aynı zamanda ülke ekonomisi açısından da değerlendirmiş, konuya bu açıdan da yaklaşmıştır. Elbette temel mesele halkın okuma yazma oranını arttırmak, bilimsel çalışmalarda onları daha aktif kılmak ve bunların doğal sonucu olarak da; ekonomik kalkınmayı sağlamaktır. Diğer dünya ülkeleri ile arasındaki maddi açık bir an önce kapatılmalı, Türkiye Cumhuriyeti kendi ekonomisi doğrultusunda dışa bağımlı bir ülke olmamalıydı.

Prof. Dr. Cihan Duran'ın "Bağımsızlık İçin Önce Ekonomi, Önce Maliye" adlı makalesinde de yer verdiği Atatürk'ün; Tam bağımsızlık, ancak mali bağımsızlık ile mümkündür. Bir devletin maliyesi bağımsızlıktan yoksun olunca, o devletin bütün hayat ışıklarında bağımsızlık felç olur.⁵⁰ sözü bu düşüncesini destekleyici niteliktedir.

⁴⁹ Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam, III. C. , Remzi Kit. 8.Bas. İst.-1983, s. 318.

⁵⁰ <http://www.altayli.net/bagimsizlik-icin-ekonomi-maliye.html>. Erişim tarihi: 20. 07. 2017-11-02.

Tabi ki, hiçbir alfabe kalkınmaya engel değildir. Yalnız öğrenimi kolay ya da zor olan alfabeler vardır. Osmanlının kullandığı alfabenin zorluğunu ancak altı yılda okuma yazma öğrenildiğini, o alfabeyi kullananlar açıklamışlardır. İşte böyle bir alfabe ile okuma ve yazma öğrenirken çok zaman harcandığı, bu yüzden de kalkınmanın yavaş olduğu vurgulanmıştır. Zaten geri kalmış bir ülkenin bir alfabe uğruna, son süratle kalkınan ülkeler yanında kaplumbağa hızıyla gitmesinin bir anlamı olamazdı. Latin harfleri karşıtları, tartışmalarda buna örnek olarak, Çin ve Japon dillerini ve alfabelerini örnek göstererek, onların alfabe ve dillerinin daha zor olduğu halde kalkındıklarını açıklamışlardır. Bunda doğruluk payı vardır. Yalnız Osmanlı devleti XVI. yüzyıldan itibaren çöküşe başladığı zaman, bu devletler kalkınma dönemine girmişlerdi ve Osmanlı çökünce de bunlar kalkınmalarını sürdürüyorlardı. Türkiye Cumhuriyeti kurulunca, öteki kalkınmış olan ülkelerle bu açığı kapamak için bir şeyler yapması gerekiyordu. Osmanlı alfabeti ile okuyup yazmayı hızlandırmanın mümkün olmadığını pek çok kişi biliyordu. Bu arayış sonucunda Yeni Türk harfleri kabul edilmişti. Burada şunu rahatlıkla söylemek gerekir ki, Türkiye, Yeni Türk harfleri sayesinde, eğitim ve öğretimde Çin ve benzeri ülkelerle arasındaki mesafeyi kapatmıştır; yine aynı Türkiye, okuyup yazması kolay harfleri sayesinde ve çalışması koşuluyla İngiltere, Fransa, Japonya gibi daha kalkınmış olan ülkelerle arasındaki mesafeyi kapayabilir ve hatta bu ülkeleri geçebilir. Çünkü İngiliz, Fransız ve Japon alfabeleri gibi alfabelerle de okuyup yazmak oldukça zordur. Osmanlı'da olduğu gibi, bu alfabeleri kullanan ülkeler de, okuyup yazma konusunda aynı sıkıntıyı çekmektedirler ve bunu kendileri de dile getirmektedirler.⁵¹

Kolay yazılıp kolay okunabilen Latin alfabeti, Türk toplumunun kalkınma gelişmesinde çok önemli bir etken olmuştur. Arap alfabetinde olduğu gibi çok sınırlı bir aydınlar kesiminde kalmayıp halkla bütünleşerek ve kırsal kesimleri de içine alarak eğitim alanındaki gelişmede, alfabeden kaynaklanan geri kalmışlığı gidermiştir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak halkın kendi meslekleri ile ilgili konu ve alanlarda, çok daha kolay bilgilenip gelişmesini sağlamıştır. Bu durum, toplumun her kesimi için ekonomik kalkınmanın da itici gücü olmuştur. Eğitimsiz, sıradan bir çiftçinin, bir ziraatçının, bir besicinin veya bir sanat erbabının meslek icrası ile okuyup yazması

⁵¹ Doç. Dr. Ramazan Boyacıoğlu, "Harf Devrimi ve Sağladığı Kolaylıklar", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. XVII, Sayı: 50, Temmuz 2001, s. 410-435.

yerinde, geliştirici bilgilere ulaşabilen bir meslek erbabının elde edeceği başarı ve ekonomiye yapacağı katkı elbette tartışma götürmez bir gerçektir.⁵²

Görülmektedir ki; daha önce belirtildiği gibi, Mustafa Kemal 1906 yılında henüz 25 yaşlarında iken ileri de yazı devriminin yapılması gerekeceğinden Bulgar Türkolog'u Manolof ile yaptığı görüşmede: *“Batı uygarlığına girmemize engel olan yazıyı atarak, kılık kıyafetimize kadar her şeyimizle batıllara uymalıyız ve emin olunuz ki, bunların hepsi bir gün olacaktır.”*⁵³ diyerek, o günkü fikirlerinde ne kadar ciddi ve tutarlı olduğunu bir kez daha kanıtlayacaktır.

Atatürk inkılaplarını hayata geçirirken öncelikle Türkiye Cumhuriyeti'ni yalnızca siyasi olarak değil, sosyo-kültürel, ekonomik açıdan çağdaş bir devlet haline getirmeyi amaç edinmiştir.

Türk halkının her şeyden önce; okuyup yazması, kendi öz diline ve tarihine sahip çıkabilmesi, kültür alanındaki gelişmelerde gerekli hamlelerin biran önce yapılması, Türk ulusunun kendi dilinin özelliklerine uygun ve kolay öğrenilir bir alfabeyle sahip olması ile gerçekleştirilebilirdi. Bu bilince baştan beri sahip olan Atatürk, bu hedef doğrultusunda bir dizi çalışma gerçekleştirmiştir.

1.3. Atatürk'ün Yeni Harflere Dair Çalışmaları

Yaygın kanı, Arap harflerinden Latin harflerine geçişin Mustafa Kemal Atatürk'ün modernleşme hamleleriyle ilintili olduğu yolundadır ama Arap alfabesinin reforma tabi tutulması ilk kez Osmanlı devleti döneminde gündeme gelmiştir. Latin harflerine dayalı Türk alfabesi, üzerinde uzun süre kafa yorulan, dönemin basınında çok tartışılan bir devrimin ürünüdür. Bu nedenle de yaşama geçirildiği tarihe kadar fikri altyapısı özenle oluşturulmuştur.

Türk Devrimi'nin en önemli aşamalarından biri de, kuşkusuz Latin harflerinin kabulü olmuştur. Arap harflerinin yeniden düzenlenmesi ve daha sonra da değiştirilmesi

⁵² Zeynep Korkmaz, Alfabe Devriminin Türk Toplumunu Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri, Ankara, 2006, s.9.

⁵³Zeynep Korkmaz; **a. g. m.** , s.188.

⁵⁴ Ramazan Boyacıoğlu, **a. g. e.** , s. 410-435.

meselesinin imparatorluğun çöküşünü engellemek amacıyla XVII. yüzyılda başlayan ıslahat hareketleri çerçevesinde Osmanlı aydınları ve yöneticileri tarafından da tartışıldığı görülmektedir.⁵⁴

İlk defa XVII. yüzyılda Arap harflerinin Türk dilini yazmadaki yetersizliğini Katip Çelebi vurgulamıştır.⁵⁵

Tanzimat'tan önce Türkçe'nin Latin harfleri ile ilk basılışı İbrahim Müteferrika matbaasında 1730'da basılan "*GrammaireTurque*" yani Türk Grameri adlı eserdir. Osmanlı ülkesine gelen yabancılara Türkçeyi öğretmek için yazılmıştır. Yine 1785'de Fransız Elçiliği'nde kurulan matbaa da askeri okullarda okutulacak olan ders kitapları Latin alfabesiyle basılmıştır.⁵⁶

İnan'ın belirttiğine göre; batılılaşma hareketlerinin yoğun olarak görüldüğü II. Mahmut döneminde; 14 Mart 1827'de Askeri Hekimlik Okulu'nun açılış söylevinde II. Mahmut'un Osmanlıcanın ve Arapçanın bilim dili olarak yetersiz olduğunu belirtmesi ve bu okulda eğitimin Fransızca yapılacağını söylemesi o dönemde bile Arap harflerinin eğitim için elverişsiz olduğunu göstermektedir.⁵⁷

Harf değişimi ve yazının kolaylaştırılması için ilk yenilik önerisi 1862'de Münif Paşa'dan gelmişti. Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye'de (Osmanlı Bilim Derneği) verdiği bir konferansta konuyu dile getirmişti. Yine o dönemde, Ali Suavi ve Namık Kemal dil sorununu tartıştılar. Şinasi ve Emüzzıye Tevfik bir takım düzeltme girişiminde bulundu. Şemsettin Sami ve Yenişehirli Avni, değişik yenileşme görüşleri ileri sürdüler. Azeri yazar ve düşünür Fethalı Ahundzade, 1863'de İstanbul'a gelerek, yeni bir abece önerisinde bulundu.⁵⁸

Ülkütaşır'ın verdiği bilgilere göre; 1908 yılında Arnavutların Latin harflerini kabul etmesi Türk basınında harf tartışmalarını yeniden gündeme taşıdı. Alfabe tartışmalarına katılan ve Latin alfabesi savunuculuğu cesaretini gösteren isimlerden biri olan Hüseyin Cahit Tanin'de çıkan "Arnavut Hurufatı" adlı makalesinde kullanılan harflerin Türklükle

⁵⁵ Zeki Arıkan, "Latin Harfleri", Atatürk Yolu, Cilt 2, 1990, Sayı:5, s.1.

⁵⁶ Mahmut Babacan, "Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Alfabe Tartışmaları", 80.Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2009, s.30.

⁵⁷ Mehmet R. İnan, "Atatürkçülüğün Belirgesi" Türk Dili, C.38, Temmuz 1978, s.43.

⁵⁸ Sami N. Özerdim, a. g. e., s. 9.

ve Müslümanlıkla ilgisi olmadığından Türklerin kendi yazılarını bırakıp bunları sonradan kabul ettiklerinden, kullanılan Arap harflerinin Peygamber zamanında kullanılmadığından bahsetmektedir. Bu duruma göre Arnavutların ihtiyaçlarına uygun harfleri kabul etmekte serbest bırakılması gerektiğini, Arnavutlar, Latin alfabesini kabul edecek olursa bir iki hafta gibi kısa bir zamanda okuma yazma öğrenip Türkleri geride bırakacaklarını savunmaktadır. Hüseyin Cahit makalesinin devamında; onlara engel olmak şöyle dursun, eğer mümkünse Türklerin de Latin harflerini kabul etmesinin yerinde olacağını yazmaktadır.⁵⁹

Ortaylı'ya göre; Şemseddin Sami, bugün hala kullanılan Türk dilinin en iyi sözlüklerinden biri olan *Kamus-ı Türki* adlı eseri yazdı. Sözlüğü Arap harflerini Türk fonetiğine uydurarak yazdı, aynı zamanda bazı yeni harfler kullanmış ve imlada da yenilik yaptı.⁶⁰

1914 yılında Kılıçzade Hakkı'nın yayınladığı Hürriyet-i Fikriye adlı dergide çıkan beş imzasız makale, Latin harflerinin yavaş yavaş kullanılmalarını öneriyor ve bu değişikliğin kaçınılmaz olduğunu ileri sürüyordu.⁶¹

Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde, alfabede düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Fakat yapılan denemeler olumlu sonuç vermemiştir. Bunun üzerine, alfabe değişikliği görüşüne yönelinmiştir. Tanzimat döneminde “dilde sadeleşme” olarak başlayan akım, XX. yüzyıl başında dünyada hakim olmaya başlayan milliyetçilik duygularının da etkisiyle; dilde “Türkçeleşme” olarak kendini göstermiştir.

Görülmektedir ki; Atatürk'ün eğitim politikası, XVIII. yüzyılda başlayan, Tanzimat devriyle hızlanan ve 1924'e kadar devam eden eğitimde modernleşme hareketlerinin çok önemli bir halkasını teşkil etmektedir. Bu bakımdan, Atatürk'ün eğitim alanında yaptıklarıyla, Osmanlı eğitim reformları arasında bir bağ söz konusudur.

Atatürk, tarih sahnesine çıktığı andan itibaren giriştiği işleri kendine mal etmemiş, millet ve milletin meclisiyle birlikte hareket etmiştir. Harf devrimi konusunda da aynı yöntemi uygulamıştır. Hükümeti de, devrimlerinde işin içine dahil ederek bu geleneği sürdürmüştür.

⁵⁹ Ülkütaşır, a. g. e. , s.31-32.

⁶⁰ İlber Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, İstanbul, 1997, s.73.

⁶¹ G. L. Lewis, a. g. e. , s.254.

Yapılmakta olan ve tasarlanan bu çalışma ve faaliyetlerin hükümet eliyle belli bir disiplin çerçevesinde yapılmasına özen gösterilmiştir. Bu da demek oluyor ki; Harf devrimi devletin ileri gelenlerinden destek görmüş ve her geçen gün bu sayı artmıştır. Özellikle daha önce böyle bir inkılap hareketine karşı duran Başbakan İsmet İnönü, TBMM başkanı Kazım Özalp ve Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati gibi dönemin önemli şahsiyetleri de bu inkılapın yanındaydılar.

1926'da yazı reformuna karşı çıkan M. Fuad Köprülü 1938 yılında yazdığı bir yazıda, reformu gerçekleştirmekle Ortaçağ Doğu kültüründen silkinip çağdaş Batı kültürü dairesine girme iradesini göstermiş olduğumuzu vurguluyordu.⁶²

Atatürk, Latin harfleri ile ilgili çalışmaların yapılmasına yönelik 1927 tarihli talimatından çok daha önce, bu devrim ile ilgili fikirlerini yakın çevresiyle paylaşmıştır. Öncesinde; Mazhar Müfit (Kansu)'in anlattığına göre, Mustafa Kemal, Erzurum Kongresi öncesinde 7-8 Temmuz 1919 gecesi "Latin harflerinin kabul edileceğine" dair bilgi vermiş ve bu da Mazhar Müfit tarafından not alınmıştır.

Buna ek olarak; Mustafa Kemal 1922 yılında kendisini Garp Cephesi'nde ziyaret eden Dr. Adnan Adıvar'a Latin harflerinin kabul edilmesinden söz etmiştir.⁶³

Atatürk, harf devrimi ile ilgili yaptığı plan ve programı alenen dillendirmekten geri durmuş fakat gerek basın yolu gerekse aydınlar arasındaki oluşan muhalefetle konuyu gündeme taşımayı hedeflemiştir. Taktiği ise ciddi anlamda işe yaramıştır. Bu tartışmalar üzerinden Cumhuriyet'in ilanından 1928'e değin konu gündemi işgal etmiş ve yapılan tartışmalar harf devrimin fikri hazırlık safhasının oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Bu bağlamda; 1860'larda başlayan alfabe tartışmaları cumhuriyet döneminde daha da şiddetlenmiş ama bu defa gerçek anlamda radikal bir hamle uygulanmıştır. İlk kez 1923 İzmir iktisat kongresinde Latin harflerine geçilmesi noktasında öneri verilmiştir. Verilen öneri Kazım Karabekir tarafından sert bir şekilde geri çevrilmiştir. Bu tepkisine neden olarak ta; yapılmakta olan kongrenin ekonomik ve mali kalkınma amacıyla toplandığını, alfabe meselesinin ise kongrenin içeriğine ters düştüğünü göstermiştir.

⁶² Ülkü, XII/67 1938, s.1-2.

⁶³ Halide Edib Adıvar, **a. g. e.**, s.264.

TBMM'nin açıldığı günlerden başlayarak devam eden Türkçe dil konusu üzerindeki görüşler; 1923 yılında Tunalı Hilmi Bey tarafından verilen "Türkçe Kanun Teklifi" konusundaki öneriler, tutum ve davranışlar, Türk yazısı, Türk harfleri ve toplumun okuma-yazma sorunu olarak, ilk kez 1924 yılında Meclis'te açıkça tartışılmıştır.⁶⁴

Tanin gazetesi yazarı Hüseyin Cahit Yalçın gazetenin 27 Şubat 1924 tarihli nüshasında "Necat Yolu" başlıklı bir yazı yayınladı. Bu yazıda eğitim ve öğretimde kolay ve çabuk şekilde okuma-yazmayı öğretmenin ve yaygınlaştırmanın yolunun Latin alfabesinden geçtiğini öne sürüyordu. Türkiye'de bu tartışmaların devam ettiği sırada Berlin'de öğrenim gören Türk gençleri "Yeni Türk Harfler Birliği" adlı bir dernek kurarak "Yeni Yazı" adlı bir dergi çıkarmışlardır.⁶⁵

Bu sırada kültür alanında ki gelişmelerde peş peşe devam etmektedir. 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile öğretimde birliğin sağlanabilmesi için "dil birliğinin" kurulması bunun içinde Latin harflerinin gerekliliği düşünölmeye başlanmıştır.⁶⁶

25 Mart 1924'te TBMM'de söz alan İzmir Milletvekili Şükrü (Saraçoğlu) Bey, okuma-yazma konusuna değinerek, Arap harflerinin Türk dilini yazmaya uygun olmadığını, halkın okuma-yazma oranının düşüklüğünün sebebinin Arap harfleri olduğunu, İslam dininin okumayı teşvik eden bir din olduğu halde, harfler yüzünden halkın okuyamadığını ve bunun büyük bir dert olduğunu belirtip, Maarif Vekaleti'nin bu konuda ne düşündüğünü ve ne yapabileceğini sormuştur. Bu sözler Meclis'te büyük bir güröltüye neden olmuş ve tutucuların saldırısına uğramıştır. Şükrü Bey'in sözleri basında ve kamuoyunda da tartışılmıştır.⁶⁷

⁶⁴ Ankara Doğu Araştırma Merkezi, Eğitim ve Kültür Araştırma Grubu, Türk Yazı İnkılabının Fikri Hazırlıkları". BTTD. İstanbul, 1985, s.37.

⁶⁵Ömer Ural, Mustafa Müjdecı, A.İ.İ.T., Ankara, 2010, s.440.

⁶⁶Cemal Avcı, Kara, Adem, Bağımsızlığa Giden Yol Türk İnkılabının Tarihi, Kültür Sanat Yay. İstanbul, 2007, s.279.

⁶⁷Neriman Tongul, a. g. e. , s.114.

Latin harfleri sorunu 1926 yılında yeniden alevlendi. Dilci, tarihçi ve yazarların çoğunluğu bu harflerin alınmasına karşı idi. Akşam gazetesinin “Latin Harflerini Kabul Etmeli mi, Etmemeli mi” adlı anketine verilen yanıtlarda sadece üç kişi (Dr. Abdullah Cevdet, Mustafa Hamit, Refet Avni) Latin harflerini savunuyor, geri kalan on üç kişi işe karşı çıkıyordu.⁶⁸

Yine bu tartışmalar esnasında, İctihad dergisi sahibi Abdullah Cevdet, Cumhuriyet gazetesi sahip ve başyazarı Yunus Nadi (Abalıoğlu) ile Milliyet ve Hakimiye-i Milliye başyazarı Falih Rıfkı (Atay) Latin harflerinin kabulü yolunda en ateşli ve süreli yayın yapmış ve yapmakta olan Tanin gazetesi başyazarı Hüseyin Cahid'i (Yalçın) çeşitli yazıları ile desteklemişlerdir.⁶⁹

Hüseyin Cahid, Tanin'de çıkan Latin Harfleri başlıklı yazısında: "Tevhid-i Tedrisat esası ile memleketi kurtarmak hususunda en emin hatveyi atan cumhuriyet, Latin harflerini de kabul ederse, tedrisatın bihakkın semere-dar olmasını ve az vakit içinde memlekette büyük bir terakki-i manevi vücuda gelmesini temin edecektir. Yegane necat yolu bundan ibaret olmasına rağmen, bazı arkadaşların Latin harflerine taraftar olmadıklarını görüyorum" diyerek, Mehmet Ali Tevfik'in ikdam da çıkan Latin harfleri aleyhindeki yazısına cevap veriyordu.⁷⁰

Arap harflerinin terk edilmemesi gerektiğini düşünen bilim adamları da bu konudaki fikirlerini dile getirmekten çekinmemişlerdir. Örneğin: Prof. M. Fuad Köprülü, Milli Mecmua'da çıkan "Harf Meselesi" başlıklı yazısında; Latin harflerinin kabulüne taraftar olanlar, zannediyorlar ki, garp medeniyetine bu suretle daha çabuk ve daha kolay temessül edebiliriz. Halbuki garp medeniyetine temessül harflerimizin tebdili ve Latin Harflerinin kabulüyle kabil olmaz...⁷¹ derken, Prof. Zeki Velidi (Togan) da, Türk Yurdu dergisinde "Türklerde Hars Buhranı" başlığını taşıyan yazısında; "Suret-i katiyyede

⁶⁸ Temuçin Faik Ertan, Atatürk ve İnkılap Tarihi, Ankara, 2001, s.293.

⁶⁹ Ülkütaşır, a. g. e. , s.56.

⁷⁰ Ağah Sırrı Levent, "Latin Harfleri Meselesi", Milli Kültür (Atatürk Özel Sayısı), Sayı: 63, Aralık-1988, s11.

⁷¹ Ülkütaşır, a. g. e. , s.54.

bilmeliyiz ki, Latin harufatının lisanımıza tatbiki imkansız ve muzurdur... Hurufat meselesi Latin harflerini kabul etmek suretiyle halledilecek olursa, bu yolun bir devlet içerisinde dört, beş aydan fazla ömrü olmaz, diyordu.⁷²

Bununla birlikte Latin harflerine şiddetle karşı çıkan isimler arasında azınlıklarda olmuştur. Bunlar arasından öne çıkan isimlerden biride Yahudi asıllı ve İstanbul Darülfünun müderrislerinden olan Avram Galanti (1873-1961), 1925'te yayınladığı "Türkçede Arabi ve Latin Harfleri ve İmla Meseleleri" adlı eserinde, bunlara karşı çıkmıştır. O, sorunu edebi yönden, Müslümanlar arasındaki dil ilişkisi ve ekonomik ilişkiler açısından ele almış ve Osmanlıca imla (yazı) üzerinde durmuştur. Bu konularda, 1908 Meşrutiyetinden beri dilin çok geliştiğini; Türkçeye on binden fazla yeni kelime girdiğini; bu kelimelerin büyük çoğunluğunu ilmi ve fenni deyimlerin oluşturduğunu ve bu kelimelerin yüzde sekseninin Arapçadan alındığını, ayrıca bu kelimelerin saf Türkçeye çevrilmek istenmesi halinde bile bunun mümkün olmayacağını; zira edebiyatta, bilimde ve fendeki Arapça deyimlerin ve terimlerin çok güçlü olduğunu, bu yüzden de bunları Arapçanın dışındaki harflerle yazmanın mümkün olmadığını açıklamıştır.⁷³

"Harf Devrimin Gerekçeleri" başlıklı bölümde de bahsedilen üzere Ümit Özgür Demirel'in, Türk Yurdu dergisinde yayınlanan yazısında; Bakü'de 26 Şubat 1926 tarihinde yapılan kongrede Rusya Türkleri ardından bütün Türk dünyasında "ortak alfabe" olarak Latin alfabesine geçiş kabul edilmiştir. Atatürk'ün başından sonuna kadar Fuat Köprülü aracılığıyla takip ettiği bu kurultay, 1928 yılında yapılan harf inkılabını doğrudan etkilemiştir.

Bayram Kodaman'a göre ise, Atatürk'ün eğitim konusunda üç temel hedefi vardır. Bunlardan birincisi politik hedeftir. Yeni bir millet oluşturmak isteyen Atatürk, kurduğu devletin siyasi prensiplerini gençliğe öğretecek bir eğitim sistemi ve kadrosu oluşturmanın zorunluluğuna inanmıştır. Bu amaçla hareket eden Atatürk 1924'te, öğretmenlere; Yeni Türkiye'nin birkaç yıla sığdırdığı askerlik, siyaset, yönetim devrimleri sizin, sayın öğretmenler, sizin toplum ve düşünce devriminizdeki başarınızla gerçekleşecektir. Hiçbir zaman düşüncelerinizden çıkmasın ki Cumhuriyet sizden fikri

⁷² Ülkütaşır, a. g. e. , s.54-55.

⁷³ Kevser Baş, Avram Garanti'nin " Türkçe de Arabi ve Latin Harfleri ve İmla Meselesi" Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans seminer çalışması, Ankara, 1997, s.3-4. (basılmamış eser)

hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister.⁷⁴ diyerek devleti, milleti ve rejimi savunma ve gençleri yetiştirme görevini öğretmenlere vermiştir. İkinci hedef kültürel, üçüncüsü de ekonomiktir. Sonuç olarak Atatürk, ulusal ve çağdaş eğitim modeliyle yepyeni bir eğitim modeli yaratarak, Türk gençliğini her bakımdan en üst saflara taşımayı amaçlamıştır.⁷⁵ ifadelerini kullanarak, ülkenin eğitim alanındaki çıtasını yükseltmek için hedeflerini dile getirmiştir.

1860'lı yıllara dayanan bir maziye sahip harf inkılabı meselesi uzun ve çetin bir serüven yaşamıştır. Cumhuriyetin ilanı sonrası Atatürk'ün kolları sıvayıp yüreğini ve azmini ortaya koyması yanı sıra tam ve doğru zamanlamayla devrim hedefine ulaşmıştır.

Tabi ki, çok daha evvel bu devrim gerçekleşebilirdi. Ancak harf devrimi gerçekte Atatürk devrimlerinin bir parçasıdır ve sağlıklı olabilmesi, doğru yürütülebilmesi için Laiklik ilkesi öncelikle benimsenmeliydi. Osmanlının imparatorluk yapısı yazı devriminin yapılmasına mani idi. Ulusçuluk akımı yerleşmeden böyle bir değişikliğin yapılması imkansızdı. Bunun için önce Cumhuriyet kurulmalı Atatürk'ün ilkeleri sırasıyla benimsenmeli ve sonrasında harf devrimi uygulanmalıydı.

Doğru yol haritası ile yeni Türk harflerinin kabulüne dek geçen süre zarfında "Laiklik" ilkesine sadık kalınarak, sırasını bekleyen devrimlerin büyük çoğunluğu gerçekleştirilmiştir. 1924'te Hilafet ile Şer'iyeye ve Evkaf Vekaleti kaldırılmış, bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış, 1925'te tekke ve zaviyeler kapatılmış, kılık-kıyafet değiştirilmiş, 1926'da Medeni Kanun kabul edilmiştir. 1926'da eğitim işleri yeniden düzenlenmiştir. İlk ve orta öğretimin esasları saptanmış, çağdışı bütün dersler kaldırılmıştır. Çağdaş eğitim ve öğretim yapacak okullar açılmıştır. İşte bütün bu devrimler Harf İnkılabına geçişi ciddi anlamda kolaylaştırmıştır. Ayrıca devrimleri sağlama almak ve uygulanması noktasında sıkıntılar yaşanmaması adına 1925 ve 1929 arası uygulanan Takrir-i Sükun dönemi de diğer tüm devrimlerin hazırlanmasında, ortamın uygun hale getirilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

⁷⁴ Bayram Kodaman, Cumhuriyetin Tarihi-Fikri Temelleri ve Atatürk, Isparta, 1999. , s.88.

⁷⁵ Kodaman, a. g. e. , s. 84.

Harf yenileşmesinin amacına ulaşip halk tarafından kabul görmesi ve yeni harflere aşinalık kazandırmak için, gramer kurallarının ve dil bilgisi sorunlarının dışında çözümlenmesi gereken birçok sorun giderilmeliydi. Tüm resmi evrak, basımevi harfleri, telgraf işaretleri, daktilolar, zaman cetvelleri, okul araç gereçleri, sözlükler, kitaplar, damgalar, her türden tabela, ilanlar, tren ve tramvay tarifeleri, durak ve istasyon adları, biletler... değiştirilmeliydi. Yani yapılacak değişim sadece yoğun bir uğraş değil, aynı zamanda parasal ve örgütlenmeyle ilgili bir sorundu. Üstelik, bu işler kısa bir zaman içinde başarılı olmalı, bunun için de toplumun her kesiminin onay ve desteği alınmalıydı.

Atatürk; bu noktada hem halk hem hükümet desteğine gerçek anlamda ihtiyaç duymuştur. Bu işi hep birlikte ortaya çıkarmayı istemiştir.

Örneğin; Cumhuriyet hükümetinin ilki olan I. İnönü Hükümeti'nin eğitim işlerinden sorumlu Maarif Nazırı Dr. Rıza Nur'un 9 Mayıs 1920'de mecliste okuduğu Yeni Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin ilk programında maarif işlerinin amaç ve yöntemi ilgili olarak şunlar ifade edilmiştir; Amacımız çocuklarımıza verilecek eğitimi her anlamıyla dinsel ve ulusal bir duruma koymak ve onları yaşam savaşında başarılı kılacak dayanaklarını kendi kendilerinde bulunduracak girişim gücü ve kendine güven gibi karakterler verecek, onlarda üretici bir düşünce ve bilinç uyandıracak yüksek bir düzeye ulaştırmak, resmi öğretimi, bütün okullarımızı en bilimsel, en çağdaş olan bu ilkeler ile sağlık kuralları uyarınca yeniden düzenleyip programlarını düzeltmek, ulusun öz yapısına, coğrafya ve iklim koşullarımıza, tarihsel ve sosyal geleneklerimize uygun bilimsel ders kitapları meydana getirmek, halk yığınlarından sözcükleri toplayarak dilimizin büyük sözlüğünü yapmak, bizde ulusal ruhu besleyecek tarih, yazın (edebiyat) ve sosyal bilimlere ilişkin kitapları yetkililere yazdırmak, ulusal eski eserlerimizi kütüğe geçirmek ve korumak, batının ve doğunun bilim ve teknik alanındaki kitaplarını dilimize çevirtmek, kısacası bir ulusun yaşam ve varlığının korunması için en önemli etken olan Milli Eğitim işlerinde dikkat ve özel bir çaba ile çalışmaktır. Bugün ise ilk işimiz mevcut okulları iyi yönetmektir.⁷⁶

Bu defa başbakan sıfatıyla İsmet İnönü Cumhuriyet'in ilan edildiği gün yaptığı meclis konuşmasında aynı konuya vurgu yaparak; "Hükümetin öncelikli işleri arasında

⁷⁶ Hıfzı V. Velidedeoğlu; Milli Mücadele Anıları, 2. Baskı, Hil Yayınları, İstanbul, 1983, s. 174-175.

ülke içerisinde huzur ve emniyeti sağladıktan sonra gelişmemizi ve ilerlememizi temin edecek çalışmaları gerçekleştirmek olacak.”⁷⁷ diyerek konuya olan yaklaşımını önce Atatürk ve tüm meclis üyelerine duyurmuştur.

İlerlemenin öncüsü genç ve kararlı devlet başkanı, “kendisini ölüm yatağına dek, gece gündüz meşgul edecek” girişimini, “Türk alfabesi ve Türk dili hareketini” başlatacağı.⁷⁸

1927 sonlarıyla 1928 yılının ilk yarısı, Latin harflerinin Türkçeye uygulanması adına hummalı bir dönem olmuştur. Hakimiyet-i Milliye'de Falih Rıfki, Cumhuriyet'te Yunus Nadi, İdam'da Celal Nuri, Latin harflerinin kabulü fikrini yaymaya çalışmışlar, bu işle uğraşanlar, tekliflerini daha açık olarak belirtmek fırsatını bulmuşlardır. Ahmet Cevad Emre'nin Vakit gazetesinde 1927 sonlarıyla 1928 başlarında devam eden yazıları ve İbrahim Necim Dilmen'in, Milliyet gazetesinde 1928 Mayısından Ağustosuna kadar devam eden Latin Harfleri ile Türk Alfabesi başlıklı yazıları, harf devriminden önceki son denemelerdir.⁷⁹

⁷⁷ Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri 1923 – 1960; C.I, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1978, s.2.

⁷⁸Şevket Süreyya Aydemir, a. g. e. , s.313.

⁷⁹ Ağah Sırrı Levent, "Latin Harfleri Meselesi", Milli Kültür, s.13.

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİNDE LATİN HARFLERİNİN HAZIRLIK SÜRECİ

2.1. Dil Encümeni ve Faaliyetleri

Atatürk; artık harf devrimi konusunda daha profesyonel ve bir o kadar da resmiyete dökülmüş bir girişimin zamanının geldiğine kanaat getirmiştir. Bu doğrultuda çalışmalara ivme kazandırmak adına harekete geçilmesi kararı almıştır. İşe öncelikle 1926'da Bakanlar Kurulu kararı ile bu konuda yetmişmiş uzman kişilerden oluşan bir komisyon kurularak başlanmıştır. 1925 yılında yapılan takvim ve uluslararası saat ile ilgili düzenlemelerin yapılması Latin harflerine giden yolda devrime olan inancı daha da arttırmıştır. "Dil Heyeti" veya "Dil Encümeni" adını alan bu komisyonun temel görevi yeni Türk alfabesinin hazırlanması idi.

Alfabe komisyonunda üçü milletvekili (Falih Rıfkı, Ruşen Eşref, Yakup Kadri), üçü eğitimci (Mehmet Emin, Mehmet İhsan, Avni), üçü de uzman (Ragıp Hulusi, İbrahim Osman, Ahmet Cevat) olmak üzere dokuz üye vardı.⁸⁰

Alfabe Komisyonu çalışma tarzını ve toplanma amacını şöyle açıklamaktadır: "Latin harflerinin dilimize uygulanması imkanını düşünülme üzere kurulup, 26 Haziran 1928'de çalışmasına başlamış olan heyetimiz, doğrudan doğruya bugünkü ortak ve edebi dilimizin dayandığı ince ve olgunlaşmış İstanbul konuşma dilini esas alarak, bu dile teorik ve fiili yönlerden en uygun ve elverişli bir alfabe meydana getirmeye çalışmak ve bu maksatla ilk önce Latin harflerinin asli değerlerini kullandıkları Avrupa milletleri tarafından yapılan değişiklikleri tetkik ederek, bugün adı geçen harfleri açıklanmıştır."⁸¹

26 Haziran 1928'de Ankara'da Eğitim Bakanlığında ilk toplantısını yapmış ve ilk toplantıda bir Alfabe Komisyonu ile Gramer komisyonu kurulmuştur. Alfabe Komisyonu'nun görevi, Türkçedeki seslerin sayı ve niteliklerini ortaya koymak, bütün harflerin öz değerlerini incelemek, seçim için esaslar geliştirerek Türkçenin yeni

⁸⁰ Neriman Tongul, a. g. m. , s.120. TONGUL, Neriman, Türk Harf İnkılabı, A.Ü.T.İ.T.E. Atatürk Yolu Dergisi, s.53-34, Mayıs-Kasım 2004, s.111.

⁸¹ Nurettin Gülmez, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Harfler Üzerine Tartışmalar, İstanbul, 2006, s.213.

harflerini saptamak ve uygulama kurallarını belirlemektir. Diğer komisyon ise gramer kuralları ile ilgili çalışmaları yürütecekti.⁸²

Şimşir'in belirttiğine göre; kurulan Dil Encümeni, Latin asıllı olacak olan yeni Türk Harfleri konusunda olumlu rapor verdi. Bu rapor Atatürk'ün harflerin değiştirilmesi konusundaki düşüncelerini daha da güçlendirdi. Çalışmalarını tamamlayan Encümenin Alfabe Raporu'nun yeni harflerle ilgili bölümü 31 Temmuz'da Vakit'te yayınladı.⁸³

Goloğlu'na göre ise; Dil Encümeni'nin oluşturulmasından sonra geçen sürede dil sorununu çözecek bazı uygulamalara geçildi, değişik görüşler ortaya atıldı, önerilerde bulunuldu. Tekirdağ Milletvekili Celal Nuri İleri, yeni alfabenin kabulünden sonra yabancı söz dizimi kurallarının yazı dilinden çıkartılmakta olduğunu belirterek meclis içtüzüğündeki deyimlerin de sadeleştirilmesini önerdi. Ancak dilde birliği sağlayabilmek için bu konunun Dil Encümeni'nin hazırlamakta olduğu Türkçe Sözlüğün bitiminden sonra ele alınması uygun görüldü.⁸⁴

Atatürk heyetin toplantılarına bizzat katılmış ve takibini yapmıştır. Çünkü o; bu işi komisyonun ancak üç yılda tamamlayabileceklerine inandığı için, toplantılarda bulunmuş ve aynı zamanda üyelerin onun güçlü görüşlerinden istifade etmelerini sağlamıştır.

Dolmabahçe Sarayı, “yapılışından beri hiç görmediği” bir devrimi yaşıyordu. Burası, bir Osmanlı Sarayı olmaktan çıkmış, içinde gece gündüz coşkuyla çalışılan, açık oturumlar, paneller, konferanslar düzenlenen bir kültür merkezi ya da bir “bilim akademisi” durumuna gelmişti. Saray salonlarını artık, cariyeler, lalalar ya da hizmetçiler değil; dilciler, tarihçiler, şair ve yazarlar, devlet görevlileri, bilim adamları, milletvekilleri dolduruyordu, bu insanlar, onun başkanlığı ve yönlendirmesi altında toplanıyor, tartışıp kararlar alıyor, kimi zaman da “sınavdan geçiyorlardı”.⁸⁵

Dil Encümeni harfler üzerinde çalışmalarını sürdürürken, bazı yayınlar Latin Alfabesi ile çıkmaya başlamıştı. Bunlardan Milliyet gazetesi, Dil Encümeni Üyesi

⁸² Yasemin Doğaner, Elifba'dan Alfabe'ye: Yeni Türk Harfleri, Modern Türklük Araştırma Dergisi, C 2, S 4, Ankara, 2015, s.33.

⁸³ Şimşir, a. g. e. , s. 90.

⁸⁴ Mahmut Goloğlu, Devrimler ve Tepkiler, Goloğlu Yay. , Ankara, 1972, s.42.

⁸⁵ H.C.Armstrong, Bozkurt, Arba Yay. , İstanbul, 1996, s.220.

İbrahim Necmi Dilmen'in hazırladığı bir alfabeyi bazı haberlerinde kullanmaya başlamıştı. Bu alfabede 'Kef' karşılığı 'k' ve 'q'; 'ı' yerine 'y' ve 'i'; 'ş' yerine de 'x' harfi kullanılmıştır.⁸⁶

Ayrıca bu geçiş sürecinde Yunus Nadi başta olmak üzere, gazetelerde yarım sütunda Latin alfabesi yer alırken diğer yarısı da eski yazı olarak yayımlatılarak alıştırılma evresi gerektiğini düşünenler de vardı. Nadi yine okullarda ilk giren öğrencilere yeni harflerin öğretilmeye başlanmasını, diğerlerinin ise eski harflere devam etmesi gerektiğini düşünmekteydi.⁸⁷

Mustafa Kemal kararlıydı “*ya üç ayda ya da hiç*” demişti bir kere. Bu ifadesiyle harf devriminin çok kısa bir zamanda başlatılıp bitirileceğini açıkça ifade etmiştir. Mustafa Kemal Latin harfleriyle ilgili görüşlerini açıkladıktan sonra alfabe değişikliğinin yapılması için yıllara ihtiyaç olmadığını Yunus Nadi'ye gönderdiği mektupta ifade etmiştir.⁸⁸

17 Temmuz'da Encümen'de konuşan İsmet Paşa'nın bile bu konuda Gazi kadar cesur olmadığı, Gazi'nin, Arap harflerinden Türk harflerine tam geçiş için altı ay yeterli bulmasına karşın, İsmet Paşa'nın yedi yıllık bir geçiş dönemine lüzum gördüğü harf değişikliğinin kolay olmadığını söyledi. Bütün devlet muamelelerinin, her şeyin bozulacağını, herkesin iki yazı kullanacağını, kabul edildi diye kendisini mecbur hissederek, yeni harfleri kullanacağını birde asil işidir, kıymetli işidir diye eski harfleri kullanacağını, başa çıkamayacaklarını belirtti. Bunun üzerine İsmet İnönü'ye göre Atatürk'ün cesareti kırıldı ve harf devrimini iki yıl erteledi. Yine İsmet İnönü, harf devrimini ilan etmeden önce Atatürk'e harf devrimini istediğini, yapacağını fakat başta kendisi olmak üzere hiçbiriniz tatbik etmeyeceklerini, bir devrim yapıldığı zaman, bunun tatbik etme mevkiinde bulunanların kararlarındaki inanç, ciddiyet ve sebat hakkında hiçbir şüphe olmaması gerektiği, evvela kendilerinin, bunun birinci derecede tatbikçisi ve uygulayıcısı olması gerektiğini belirtti. Bunun üzerine Atatürk başta kendisinin takipçi ve

⁸⁶ Şimşir, a. g. e. , s. 90-91.

⁸⁷ Afet İnan, “Ellinci Yılında Türk Harf Devrim (1928)”, Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu, TTK, Ankara, 1991, s.81.

⁸⁸ Cumhuriyet gazetesi, 19 Ağustos 1928.

uygulayıcı olacağını ve herkesin de uygulaması için gereğini yapacağını söyledi. Harf devrimi oldu.⁸⁹

Görülmektedir ki; İsmet Paşa Atatürk'le hemen hemen birçok konuda aynı fikre sahip olmasına rağmen bu konuda Atatürk kadar inançlı ve güvenli bir tavır sergileyememiştir. Atatürk'ün en yakınlarından olan İsmet Paşa'nın dahi olaya yaklaşımı bu şekildeyken, başka insanların Atatürk'ü anlamaları ve desteklemeleri hiçte beklenen bir durum olamazdı. Atatürk'ün kararlılık, ileri görüşlülük, üstün zekası, doğru zamanlaması gibi meziyetleri sayesinde, sosyal tecrübesini de işin içine katarak halka ulaşması kolay olmuştur. Bu yetileri harf devriminin beklenenden daha kısa sürede amacına ulaşmasını sağlamıştır.

Encümen, hazırladığı Elifba Raporu'nu 1 Ağustos'ta Gazi'ye sundu. Bu kitap, Latin harflerinin Türkçeye uygulanmasının temellerini saptamakta idi. Dil Encümeni 6 Ağustos'ta, Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati ile bir toplantı yaptı, alfabe bu toplantıda kesin biçimini aldı ve Gazi'ye sunuldu.⁹⁰

Yaklaşık 2 yıl süreyle alfabe konusu üzerinde çalışma yapan komisyon, Ankara'da gerçekleştirdiği toplantısında yapılan çalışmaları değerlendirerek "Elifba Raporu" adıyla bir rapor hazırlamıştır. Ağustos başında ortaya konan 41 sayfalık "Elifba Raporundaki bölümler şunlardır;

1. Türk dilindeki seslerin miktar ve keyfiyetleri
2. Latin harflerinin savti kıymetleri
3. Avrupa'da kullanılan Latin asıllı alfabelerdeki harfler: Latin, İspanyol, Fransız, Portekiz, İngiliz, Alman, Azerbaycan, Fin, Macar vb.
3. Bu alfabelerdeki harflerin şekilleri ve savti kıymetleri
4. Türkçeye mahsus Latin harflerinin seçilmesi ve bu konuda uyulan esaslar
5. Muhtelif harflerdeki çift harfler, işaretli harfler, Latin alfabesine eklenmiş harfler
6. Türk alfabesini teşkil eden harflerin çeşitli dillerde karşılıkları
7. Tespit edilen yani alfabenin vasıfları; dilimizin bünyesine uygun gelme; ses unsurları arasında iltibasa yer vermeme; diğer seslerle olan tenazuru muhafaza etme;

⁸⁹ İsmet İnönü, Hatıralar II, Ankara: Bilgi Yay. , Ankara, 1987, s.221-222.

⁹⁰ Sami.N.Özerdim, a. g. e. , s.20.

tamamıyla ulusal olma; gerek okuma ve gerekse yazma konusunda sade, açık ve kolay olma; klişe halinde olmama; imlada iltibası kaldırma; bedii olma...⁹¹

Dil Encümeninin titiz çalışmaları ve Atatürk'ün de kolları sıvamasıyla birlikte; bir amaç, yöntem - teknik doğrultusunda ve tam bir plan program dahilinde gerçek hedefe doğru yol alınmaya başlanmıştır. Bu hedefe halkta dahil edilmiştir.

Tespit edilen yeni Türk yazısında yabancı alfabelerde bulunan ch, sch gibi digraf ve trigraflar yoktu, tabloda hep tek tek harfler yer almıştı.⁴¹ sayfalık rapor şu cümlelerle bitmektedir. “ Bu harflerle ne suretle yazıldığını göstermek için şekliyat sarfından sonra birtakım metinleri diziyoruz. Filhakika yeni imlamızdaki hususiyetlerin mahiyeti Sarf Raporunun kıraatinden sonra anlaşılacaktır.” Ayrıca Gramer Hakkında Rapor'un “işaretler” tablosunda “uzatma” (^) ve “kesme” (') olmak ve yabancı asıllı kelimelerde kullanılmak üzere iki işaret vardı.⁹²

Atatürk yeni alfabeyi herkesten önce resmen kullanmaya başlayarak 4/5 Ağustos 1928 günü Başbakan İsmet İnönü'ye yeni harflerle bir mektup yazmıştır. Bu mektubunda konuyla ilgili şu ifadelerle yer vermiştir; yeni elifbamızın kat'i şeklini tespit hususunda burada bulunan komisyon azası ile mutabık kaldık. Benim tadil ettiğim noktaları hüsn-ü telakki ettiler. Muhabbet ve hasretlerimin size pek azını iblağ edebilecek bu mektubum, eminim ki yeni Türk harflerinin lisan ve lehçemizi tamamen ifadeye kafi geldiği hakkındaki fikrinizi teyit edecektir. Muhabbet, hasret, iştihak, temenni-i muvaffakiyet.⁹³

Görülmektedir ki; Atatürk bu mektubu özellikle kaleme almıştır. Onun asıl amacı; mektupta yeni harflere yer vererek, yeni Türk alfabesi ile ilgili tüm itiraz ve tartışmaların önünü kapamaktı.

25-29 Ağustos 1928 tarihinde Dolmabahçe Sarayında yapılan çalışmalar neticesinde Nurettin Artam tarafından “ Harf İnkılabının Misak-ı Millisi” olarak nitelendirilen hedefler belirlenmiştir. Tavır kesin ve açıktır, buna göre “ Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini terk edip Latin esasında Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur. Komisyonun teklif ettiği alfabe, Türk alfabesidir. Katidir. Türk milletinin bütün ihtiyaçlarını temine kafidir. Harf ve imla

⁹¹ Ülkütaşır, a. g. e. , s.61-62.

⁹² Ülkütaşır, a. g. e. , s.63.

⁹³ B.N. Şimşir, a. g. e. , s.158.

kaideleri lisanın ıslahını, inkişafını ve milli zevki takip ederek tekamül edecektir. Muhakkaktır ki yeni harflerle lisan ve imlaya yeni şeklini vermek için komisyonun projesi en kısa ve en amelidir.”⁹⁴

Altı aylık yoğun çalışmadan sonra, altı haftada yeni abeceyi hazırlattı.⁹⁵ Atatürk, dil biliminin temel kurallarını kavramıştır. Arapça-Osmanlıca-Türkçe ilişkileri, yeni harflerin Türkçe ile ses uyumu, Türkçede Latin harflerini kullanma biçimi gibi birçok konuda neredeyse en yetkin uzman olmuştur. Atatürk işin içine girdikçe, çalışmaları derinleştirdikçe, sorunların çözülmesi gereken yanlarını daha net görüyor, çok zorlu ve güç bir işe giriştiğini anlıyordu. Atatürk hiçbir zaman güçlülere karşı pes etmemiştir. Hatta daha da güçlenmiş asla yılgın bir tavır göstermemiştir. Durum yine aynıydı. Güçlülere daha kısa zamanda aşmak adına çalışmalarına hız kazandırarak daha yoğun çalışmıştır.

Atatürk’ün bu çabaları gerek iç basında gerekse dış basında fazlasıyla dikkat çekmiş, onun azmi görmezden gelinememiştir.

New York Times, 30 Nisan 1928 tarihli sayısında Mustafa Kemal önderliğinde Batılılaşmakta olan Türkiye’nin yeni atılımlara hazırlandığını bildirirken; Türk çocukları ‘Elif’ ile başlayıp ‘Ye’ ile biten Arap Alfabesi yerine ‘A’ ile başlayıp ‘Z’ ile biten Latin alfabesini öğrenecekler’ demektedir. Bir başka Amerikan gazetesinde ise , “Türkiye Kültür Savaşı Veriyor” başlıklı yazıda şu ifade yer almaktadır: Türk reformcuları, Türkiye’yi ortaçağların son kalıntısından da uzaklaştırıp tümünden çağdaştırmayı amaçlamaktadır.⁹⁶

Bu arada Türkiye’de eğitim sorunlarını incelemek üzere çalışmalar yapan Dr. Kühne 1926 yılında sunduğu raporunda şunları belirtmiştir: Okuyup yazma öğrenmek için oldukça uzun bir zaman harcanması gerektiği dikkati çekmiştir. Yazı tekniği yalnız öğretim meselesi olmayıp aynı zamanda birinci derecede bir uygarlık siyaseti meselesidir. Türkler de kendilerine oldukça yakın olan Macar ve Fin lisanlarında yapıldığı gibi bir

⁹⁴ Yasemin Doğaner, Elifbadan Alfabeye: Yeni Türk Harfleri, Modern Türklük Araştırma Dergisi, Cilt 2, sayı 4, 4 Aralık 2005, s.34.

⁹⁵ Lord Kinros, Atatürk “, Altın Kitap Yay. , 12.Bas. , İstanbul, 1994, s.511.

⁹⁶ Ayla Acar, , Türkiye’de Latin Alfabesine Geçiş Süreci ve Gazeteler, İletişim Fakültesi Dergisi, s.8.

transkripsiyon kabul ederek hiç şüphesiz Batı Uygarlığına katılma işini kolaylaştırmış olurlar.⁹⁷

Harf devriminin çabuk benimsenmesi ve uygulanmasında basın bu noktadaki misyonu gerçekten çok önemli idi. Yapılan çalışmaların ve işin özünün halka direkt ve doğru bir şekilde ulaşması için tartışılmaz bir araç görevi görüyordu. Bu dönemde faaliyet gösteren gazeteler, Atatürk'ün nutku üzerinden daha bir hafta geçmemişken, manşetlerinde yeni harfleri kullanmaya başladılar. Sakaoğlu'nun belirttiğine göre; bir taraftan da halka, yeni Latin harflerinin tablosunu veriyorlardı. 16 Ağustos 1928'de CHP'de yapılan bir toplantıda, yeni harflerin yayılması için gerekli önlemlerin alınması ve her semtte bir dersane açılması kararlaştırıldı. Bu dersaneler için aynı yıl, "Halk Dershanelerine Mahsus Türk Alfabeti" basıldı.⁹⁸

Atatürk'ün asıl işi ise şimdi başlıyordu. Bundan sonra harf inkılabının uygulamalarına fiilen başlanılacaktır. Atatürk ve Dil encümeni işin teknik ve teorik yapısını halletmiş, sıra işi pratiğe geçirmeye ve halkla buluşturmaya gelmiştir.

2.2. Yeni Harflerin " Saray Burnu Nutku " ile Halka Tanıtılması

Mustafa Kemal, tüm çalışmalarını layıkıyla tamamlamış, "doğru zamanın" artık geldiğine kanaat getirmiş olmalıydı ki, 9 Ağustos 1928 günü, Sarayburnu Parkı'nda sahnelediği bir 'mizansen' ile 'Harf İnkılabını başlattı.

Şimşir'e göre; Atatürk'ün harf devrimini açıklamak için 1928 yılının Ağustos ayında İstanbul'u seçmesi tesadüf değildi. İstanbul Türkiye'nin kültür merkeziydi. Bir kültür devrimi olan yazı değişikliğini burada başlatmak hem uygun hem de gerekliydi. Devrimin gerçekleştirilmesinde Türk basınına büyük görev düşecekti. Türk basını İstanbul'da kümelenmişti. Büyük günlük gazeteler, dergiler, basım evleri, yazarlar çoğunlukla oradaydı. Üniversite İstanbul'daydı. Yazı devrimine en büyük destek de, en büyük direnmede İstanbul'dan gelebilirdi. İstanbul'da Gülhane Parkı'nın da tarihsel bir yeri vardı.1839 yılında burada okunan bir ferman Tanzimat döneminin başlangıcı olmuştu. O ferman o dönemin değer ölçülerine göre, Osmanlı - Türk tarihinde yeni bir

⁹⁷ Şimşir, a. g. e. , s.74.

⁹⁸ Necdet Sakaoğlu, Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi, İstanbul, Bilgi Ü. Yay. , İstanbul, 1988, s.18.

sayfa açmıştı. 89 yıl sonra, hemen hemen aynı yerde Atatürk, Türk tarihinde başka bir sayfa açıyordu.⁹⁹

Şimşir'in harf devriminin halka duyurulması noktasında özellikle İstanbul'un seçilmesindeki öngörülerine katılmamak mümkün değildir. Aynı zamanda tarih hususunda da yerinde bir zamanlama olduğu da doğrudur. İstanbul basının kalbinin attığı yerdirdi. Bu nedenle en avantajlı şehirdi. Mustafa Kemal'in yaptığı devrimi destekleyen ve karşı duruş sergileyen yayınlarında çoğunlukta olduğu, basım evlerinin burada yaygınlık gösterdiği düşünülürse; Gazi Paşa'nın çok yerinde bir karar verdiği anlaşılacaktır. Çünkü Mustafa Kemal biliyordu. Harf devriminin önündeki en büyük engelleyici unsur, Arapça okuryazar aydın kitleydi. Günümüzde bile kurumların çalışmasında ve işleyişindeki başarıda, halka ulaşma faaliyetlerinin etkin yapılmasının önemi yeni yeni anlaşılırken, Atatürk yine ileri görüşlülüğü ile çok daha erken bir zamanda bunun farkına varmıştır. Başarılı bir halkla ilişkiler faaliyeti yürütmüştür.

Atatürk; yeni alfabe hakkında ön konuşmayı yaptıktan sonra sözü orada bulunan Bolu Milletvekili Falih Rıfkı Atay'a bıraktı. Falih Rıfkı Atay kağıtta yazılanları ağır ağır okudu. Kağıt da Atatürk, önce halk ile buluşmaktan aldığı büyük gücü açıklıyor, sonra bir devrim atılışını ortaya koyuyordu. Atatürk'ün 1928 yılında gerçekleştirdiği yazı devriminin dayandığı gerekçe, apayrı bir dil ailesine bağlı Arap dilinin ihtiyaçlarından doğmuş olan Arap yazısının Türk dilinin ihtiyaçlarını karşılayamaması, bunun yol açtığı okuyup yazma güçlüğüne sosyal ve kültürel gelişmelerin önünü tıkamış olmasıdır.¹⁰⁰

Açılış töreninde, başından beri harf inkılabının mimarlarından olan dönemin Maarif Vekili Mustafa Necati, Mustafa Kemal silüetine hitaben bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında; "...Kardeşler, gözlerinize bakıyorum, geniş göğsünüzün içinde manalar okuyorum ve aziz liderimin heykeli karşısında duyduğum ilhamların bana verdiği kuvvetle onun ağzından müjdeliyorum ki: Milletimizin mesut istikbali büyüktür. Onun büyüklüğü kadar büyüktür ve büyük olacaktır. Aziz Mustafa Kemal, üzerlerinde vaktiyle yabancı izcilerin, mağrur ve yabancı askerlerin dolaştığı bu meydana toplanan, hep senden ve senin aşkın olan on binlerce insan, senin açtığın yoldan ve senin arkandan gelmek için can atmaya hazırlanan aşıklarıdır. Onlar her istediğin yerde emrine, işaretine

⁹⁹ B. Şimşir, a. g. e. , s.159.

¹⁰⁰ Fatma Ünügür, Harf Devriminin Halkla İlişkileri Yüksek Lisan Tezi, Ankara, 2010, s.47.

muntazır, bekliyorlar. İlerleyen ve yürüyen eserinizin önünde hürmet taşıyan kalplerin selam ve minnetlerini kabul et.” ifadelerini kullanmıştır.¹⁰¹ Maarif Vekili Mustafa Necati Mustafa Bey’in heyecan dolu bu coşkulu sözleri çok yakın bir zamanda yeni bir inkılabının yapılacağına müjdecisi gibiydi.

O gece, son derece neşeli ve mutlu görünüyordu. Konuklardan birinin defterinden bir yaprak kopardı ve bir şeyler yazarak ayağa kalktı. “Sevinçliyim, duyguluyum ve bahtiyarım” diye söze başladı. Ardından, “sevincimin nedenini ve bana verdiği duyguları, küçük notlar olarak buraya yazdım. Bunları içinizden bir yurttaşa okutacağım” diyerek, kağıdı çağırdığı bir kişiye verdi. Yurttaş, belki de ilk kez gördüğü yazıya bakarken, kağıdı geri aldı ve şunları söyledi: “Yurttaşlar, bu notlar Türk harfleriyle yazılmıştır. Kardeşiniz bunu okumaya çalıştı ama okuyamadı. Ancak okuyabilir. İsterim ki bu yazıyı, hepimiz beş on gün içinde öğrenesiniz...”¹⁰²

Şimdi yeni Türk alfabesiyle yazdığım bu notları bir arkadaşına okutacağım, dinleyiniz diyerek Gazi, notları Bolu milletvekili Falih Rıfkı (Atay)'a vererek okuttu.

İstanbul halkının bu geceki toplantısına benim de katılmamı sağladığınız için teşekkür ederim. Her zaman, her yerde olduğu gibi, bu gece burada da halk ile karşı karşıya geldiğim anda, büyük, ulu bir gücün etkisi altında kaldığımı duydum. Bu güç nedir?

Türk harflerinin, Türk toplumunu oluşturan yüksek insanların yürek kaynaklarından yükselen duyguların, isteklerin, coşkuların, amaçların bir noktada, bir erekte birleşmesidir. Bu gücün bu denli ortaklaşa olabilmesi, onun çok temiz, çok soylu olması ile olanaklıdır. Bu, benim ve bütün dünyanın gördüğü güç, kesindir ki en yüksek niteliklerle belirgindir. Bir ulus, bu nitelikte bir güç ve canlılık gösterdiği zaman, o ulusun insanlık tarihinde yepyeni bir evre açmakta olduğundan kuşkulanamamalıdır.

Bu gece burada güzel bir rastlantı olarak doğunun en seçkin iki müzik topluluğunu dinledim. Özellikle sahneyi birinci olarak süsleyen Bayan Müniretül Mehdiye sanatında başarılı oldu. Ama benim Türk duyularım üzerinde gözlemim şudur ki bu müzik, bu yalın müzik, Türk'ün çok gelişmiş ruh ve duyusunu doyurmaya yetmez. Şimdi karşımda

¹⁰¹ Niyazi Ahmet Banoğlu, “Taksim Cumhuriyet Abidesinin Tarihçesi” Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Kasım 1992, Cilt: IX, Sayı 25, s.123.

¹⁰² S. N. Özerdim, a. g. e. , s.15-16.

uygar dünyanın müziği de işitildi. Bu ana değin Ortadoğu müziği denilen şakımlar karşısında kansız gibi görünen halk, hemen kııldı, eyleme geçti. Hepsini oynuyor ve şen, neşelidirler. Doğanın gereğini yapıyorlar. Bu pek doğaldır. Gerçekte Türk, yaradılıştan şen, neşelidir. Eğer onun bu güzel huyu bir zaman için ayırt edilmemişse, kendisi kusurlu değildir. Kusurlu davranışların acı, felaketli sonuçları vardır. Bunu ayırt etmemek, suçtu. İşte Türk ulusu bunun için kederlendi. Ama artık ulus yanlışlarını kanı ile düzeltmiştir; artık içi rahattır, artık Türk şendir, yaradılışında olduğu gibi, artık Türk şendir. Çünkü ona ilişkin tehlikeli olduğunu yeniden tanıtlamak istemez, kanısındadır. Bu kanı aynı zamanda dilektir.¹⁰³

Halkın söylev bitiminde coşkulu bir alkış eşliğinde Atatürk'e seslenmeleri üzerine Gazi sözü devralarak konuşmasını sürdürdü.

“Arkadaşlar güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. *“Arkadaşlar, bizim güzel, ahenkdar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak mecburiyetindeyiz. Lisanımızı muhakkak anlamak istiyoruz. Bu yeni harflerle behemahal pek çabuk bir zamanda mükemmel surette anlayacağız. Ben buna eminim. Siz de emin olunuz. Şimdi sözden ziyade iş zamanıdır. Ben bu devreleri geçirdim. Artık benim için, hepimiz için çok söz yok, faaliyet, hareket, yürümek var. Çok işler yapılmıştır. Ama bugün yapmak mecburiyetinde olduğumuz son değil, lakin çok lüzumlu bir iş daha vardır. Vatandaşlar, yeni Türk harflerini çabuk öğreniniz. Bütün millete, köylüye, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik ve milliyetperverlik vazifesi biliniz. Hata onlardadır ki, Türk'ün seciyesini anlamayarak birtakım zincirlerle kafamızı sarmışlardır. Mazinin hatalarını kökünden temizlemek zamanındayız. Hataları tashih edeceğiz. Hataların tashih olunmasında bütün vatandaşların faaliyetini isterim. En nihayet bir sene, iki sene içinde bütün Türk heyet-i içtimaiyesi yeni harfleri öğreneceklerdir. Milletimiz yazısıyla ve kafasıyla bütün alem-i medeniyetin yanında olduğunu gösterecektir.”*¹⁰⁴

Mustafa Kemal'in bu açıklamaları alfabe konusunda milat olmuş ve ülkede tam bir seferberlik başlamıştır. Bu seferberlik başta Mustafa Kemal olmak üzere tüm devlet

¹⁰³ S. N. Özerdim, a. g. e. , s.16.

¹⁰⁴ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C. II, s.272-274.

erkanını derhal somut çalışmalara sevk etmiştir. Cumhurbaşkanlığı yatı “Ertuğrul” ve deniz motoru “Söğüt” ün adları başta olmak üzere tüm vapurların adları Latin alfabesiyle yazılmıştır.¹⁰⁵

Yeni yazının eğitimi Dolmabahçe’de alfabe derslerinin açılmasıyla başlayarak tüm yurda yayılmıştır. Valilik, belediye ve adliyeler gibi kurumların yanı sıra başbakanlık müsteşarı ve gazete temsilcilerine de kurslar vermişlerdir.¹⁰⁶

Harf İnkılabının uygulama aşamasında, halkın da bu sürece dahil edilmesi hedeflenmiştir. Herkesi okuryazar yapacak olan bu dönüşümü gerçekleştirebilmek için yeni seferberlik ilan edildi. Harf seferberliği 11 Ağustos 1928 günü Dolmabahçe Sarayında bazı milletvekilleri ve Cumhurbaşkanlığı memurlarına verilen ilk uygulama dersi ile açıldı. İkinci ders, 25 Ağustos 1928 tarihinde Gazi ve milletvekillerine, üçüncü ders 29 Ağustos 1928 tarihinde aydın sınıfına verildi.¹⁰⁷

Konferans niteliğinde geçen üçüncü toplantıda İsmet Paşa üç maddelik önerge sunmuştur:

1. Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uygun olmayan Arap harflerini terk edip, Latin esasından alınan Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur.
2. Komisyonun teklif ettiği alfabe, hakikaten Türk alfabesidir, katidir. Türk milletinin bütün ihtiyaçlarını temin etmeğe kafidir.
3. Sarf (gramer) ve imla kaideleri lisanın ıslahını, inkisafını, milli zevki takip ederek tekamül edecektir.

Bu öneriler okunduktan sonra, Atatürk’ün “aynı mutalaada mısınız arkadaşlar?” sorusuna tüm salondakilerin yanıtı “hayhay” olmuştur.¹⁰⁸

Bu durum göstermektedir ki; Atatürk devlet adamlarının ve bu doğrultuda çoğu aydın kesimin güvenini ve desteğini kazanmış, onun fikirlerinin ne denli önem arz ettiğini bir kez daha ortaya koymuşlardır.

Özgürel’in belirttiğine göre; Mustafa Kemal’in söyleviden sonra Gülhane parkında bir okuma yazma seferberliği başlatılmış oluyor ve yeni Türk harflerinin kabul

¹⁰⁵ Ahmet Cevat Emre, İki Neslin Tarihi: Mustafa Kemal Neler Yaptı, İstanbul, 1960, s.326.

¹⁰⁶ Şimşir, a. g. e, s.172.

¹⁰⁷ Ülkütaşır, a. g. e. , s.73-74.

¹⁰⁸ Ülkütaşır, a. g. e. , s.79.

edileceği resmen duyuruluyordu. Dolmabahçe Sarayı'nda 11 Ağustos 1928 günü ilk uygulama dersleri başlatıldı. Devlet büyüklerinin katıldığı bu dersten sonra aynı yerde dil uzmanı İbrahim Necmi Dilmen tarafından iki ders daha verildi, Mustafa Kemal'in katıldığı bu tartışmalı derslere aydınların, yazarların, üniversite öğretim üyelerinin, ordu erkanının çoğu katıldı ve Türk alfabesi bütün katılanlarca benimsendi. Tartışmalardan sonra söz alan Başbakan İsmet İnönü, kabul edilen harflerin Türk dilinin yapısına uygun, pratik özellikleriyle bir Türk alfabesi olduğunu vurguladı.¹⁰⁹

Atatürk, yazı devrimi sürecindeki konumunu çok iyi belirlemiştir. Gerek hazırlık aşamasında, gerek devrimin hayata geçirilişinde ve tabii ki sonrasındaki durumun takibinde her zaman olayın tam merkezinde olmuştur. Dil Encümeni'nin çalışmalarını bizzat izlemiş, kendi fikirlerini paylaşarak daha doğru yol alınmasını sağlamıştır.. Önce yaptığı işe kendi inanmış, sonrasında halkla bütünleşerek halkın güvenini ve desteğini sağlamıştır. Zaten lider olmakta, tam olarak bunu gerektiriyordu.

9 Ağustos 1928 gününden sonra, ülkenin her tarafında aydınlarla halk, yeni harfleri öğrenmek, öğretmek için yarışa girmiş, alfabeler basılmış, gazeteler dersler yayınlamış, 8-10 satırdan başlayarak uzun yazılara, bütün bir sayfaya kadar yeni Türk harfleri ile yayın yapmak, başlıklarını değiştirmek gazeteler için eğlenceli bir iş olmuştu. Bir taraftan da halka, yeni harflerin tablosunu veriyorlardı. 16 Ağustos günü CHP'de yapılan bir toplantıda, yeni harflerin yayılması için gerekli önlemlerin alınması ve her semtte bir dersane açılması kararlaştırılmıştı. Bu dersaneler için aynı yıl "Halk Dershanelerine Mahsus Türk Alfabesi" basıldı. Bu arada İstanbul Belediyesi, telefon rehberinin, gelecek yıl yeni harflerle basılması için emir vermişti. Ticaret Odası'nda 15 Ağustos'tan sonra imzalar yeni harflerle atılmaya başlandı. Yazışmalarda da bu harfler kullanılacaktı. İstanbul'da ve Ankara'da bazı devlet dairelerinde yeni kurslar açılmıştı. Adalet Bakanı, Kasım ayında verilecek hukuk diplomalarının yeni harflerle yazılmasını emretmişti.¹¹⁰

Yeni yazının eğitimi Dolmabahçe'de alfabe derslerinin açılmasıyla başlayarak tüm yurda yayılmıştır. Valilik, belediye ve adliyeler gibi kurumların yanı sıra başbakanlık müsteşarı ve gazete temsilcileri de kurslar vermişlerdir.¹¹¹

¹⁰⁹ N. Özgürel, "Atatürk ve Eğitim Kavramı", İ.Ü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989, s 68.

¹¹⁰ Özerdim, a. g. e. , s.23-24.

¹¹¹ Şimşir, a. g. e. , s.172.

Yeni alfabe seferberliğine basın da katılmış ve gazeteler başlıklarını ve bazı haberlerini ilk günden itibaren Latin alfabesiyle vermeye başlamışlardır. Ayrıca Akşam, Milliyet ve Cumhuriyet gibi büyük gazeteler bir levha halinde yeni yazı dersleri yayımlamışlar.¹¹²

Bu arada eğitim, müfettişleri için kurslar açılmış ve yeni harfleri öğrendikten sonra, öğretmenlere öğretmekle sorumlu tutulmuşlardı. 21 Ağustos'ta, Darülfünun, yeni harfler üzerine konferanslar düzenlemeye başladı. Devlet basımevi, gerekli harfleri İstanbul'da döktürüp kitap basmaya hazırlanmış, Milli Eğitim Bakanlığı'na ilk yeni harfle dilekçe, 21 Ağustos'ta verilmişti.¹¹³

Yeni Türk harflerine halkı hazırlama dönemi, Mustafa Kemal'in Saray Burnu nutku ile başlamıştır. Atatürk bir yıla, üç yıla, beş yıla kadar sürer diyenlerin yüzünü kara çıkarmış, beklenenden çok daha hızlı bir şekilde, tam anlamıyla bir "devrim" adımı atmıştır.

Harf Devrimi ve Millet Mekteplerinin baş mimarlarından Maarif Vekili Mustafa Necati, 26 Mayıs 1928 tarihinde Muallimler Birliği Kongresi'nde bu durumu dile getirmiş ve ilkokul-ortaokul öğretmenleri 1928 yazını, alfabe öğrenerek geçirmişlerdir.¹¹⁴

Millet Mekteplerinden, 1936'ya değin, 2 546 051 kişi diploma aldı. 1929'daki dersane sayısı 20 489'du. İlk bir yıl içinde diploma alanların sayısı, 1 milyondur. İlginçtir ki, yeni yazıyla okuma yazmayı en kolay öğrenenler, eski yazıyla okuryazarlar değil, okuma yazmayı hiç bilmeyenler ve çocuklardı. Bunlar yeni yazıyla okuma yazmayı kısa süre içinde öğreniyor ve kursa gidemeyen "ana babalarıyla aile büyüklerine" öğretmenlik yapmaya başlıyordu.¹¹⁵ Birlikte yapılan eylemin yarattığı iç erinciyle (huzuruyla), "büyük bir ülke, sanki tümüyle okula taşınıyordu."¹¹⁶

Öğretmenlere kurstan geçirildikten sonra sınav yapılacağı, başarılı olanlara belge verileceği, başarı gösteremeyenlerin 15 gün sonra yeniden sınava alınacağı, o zaman da

¹¹² Şimşir, a. g. e. , s.173.

¹¹³ Neriman Tongul, a. g. e. , s.20.

¹¹⁴ Cemil Öztürk, Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası, TTK, Ankara,1996, s.227

¹¹⁵ Lord Kinross, a. g. e. , s.514.

¹¹⁶ Benoit Mechin, "Mustafa Kemal", Bilgi Yay. , Ankara, 1997, s.301.

başarı gösteremezlerse, öğretmenlikten çıkarılacakları bildirilmişti. Muhtar ve ihtiyar heyetleri üyeleri de, yeni harfleri öğrenemedikleri takdirde işlerinden çıkarılacaklardı.¹¹⁷

Böylelikle alfabeyi ilk öğrenenler eğitimciler olmuş, eğitimcilerin kurs ve okullarda halka yeni harfleri öğretmeleri sağlanmıştır.

Yeni harflerin halka öğretilmesi konusunda sadece kurs ya da konferanslar verilmemiş daha önce hazırlanmış olan “Yeni Türk Alfabeti”, “Yeni Türk Yazısı”, “İlk Kıraat” ve “Halk Dershanelerine Mahsus Türk Alfabeti” gibi kitaplar halka bedelsiz bir şekilde dağıtılmıştır. Dil encümeni ve özel basımevlerinde hazırlanan yeni alfabe kitapları, alfabe afişleri her yere dağıtılmıştır. Kaldırım, köprü, iskele, istasyon, meydan ve postane önleri gibi halkın yoğun olduğu alanlarda bu levhalar sergilenmiştir.¹¹⁸

Ülkütaşır’ın ifadesine göre; Atatürk tarafından Dolmabahçe’deki kurslar sonrasında yeni harfleri öğrenen tüm milletvekillerinin seçim bölgelerine giderek, halkın fikrini öğrenmeleri ve maddi ihtiyaçları ile alakadar olmaları, meclis açılıncaya kadar seçim bölgelerine gidecek olan milletvekillerinden özel olarak yeni Türk harflerinin ve imlasının öğretilmesi konusunda gerekli tüm gayreti göstermeleri istendi. Dil Encümeni de, çalışmalarına büyük bir hız verdi. 1928 yılının ikinci yarısında, alfabe ve gramer raporlarından başka şu eserler yayınlandı:

1. Muhtasar Türkçe Gramer
2. Yeni Türk Alfabeti, İmla ve Tasfir Şekilleri
3. Yeni Türk Yazısı ile Kıraat
4. Halk Derslerine Mahsus Türk Alfabeti
5. İmla Lugatı
6. Seçme Yazılar

Bu yoğun temponun tek bir sebebi vardır, oda halkın tez vakitte yeni harflere hakim olması, böylelikle olabilen en kısa sürede, tüm yurttaki okuma yazma oranını arttırarak modernleşmenin temellerini atabilmektir.

¹¹⁷ Neriman Tongul, **a. g. e.** , s.22.

¹¹⁸ Şimşir, **a. g. e.** , s.172-173.

Bu girişimlerden biri de harflerin daha kolay öğrenilmesini sağlamak amacıyla “Harf Marşı” tır. İstiklal Marşı’nın bestecisi ve Cumhurbaşkanlığı Orkestra Şefi Zeki Üngör tarafından “Harfler Marşı” bestelenmiştir.¹¹⁹

Nihayet 31 Ekim’de Halk Fırkasının da yeni harfler üzerinde toplanarak karara vardığını, 1 Kasım 1928’de, Meclisin yıllık toplantısının açış nutkunda Mustafa Kemal’in konuyu şu sözlerle özetlediğini görüyoruz: “*Büyük Türk Milletine, onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol dışında, kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır.*”¹²⁰

Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk Alfabesidir. Açılış törenini takiben toplanan komisyonun hazırladığı tasarının ise, 1 Kasım 1928 tarih ve 1353 Sayılı Kanun olarak oy birliği ile kabul edilerek, 3 Kasım günkü Resmi Gazetede yayımlandığına tanık oluyoruz. Ayrıca TBMM’nin 1 Kasım 1928 günü milletin şükran hatırası olarak Mustafa Kemal’e altın levha üzerine kabartma bir alfabe takdimi hakkında karar aldığını da görüyoruz.¹²¹

2.3. 1353 Sayılı “Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki” Hakkında Kanun ve Uygulanması

Atatürk, muasır medeniyetler seviyesine ulaşmanın, modernleşmenin ve dünya konjonktüründe Türkiye’ye bir yer açmanın öncelikli şartının, eğitim ile ulusunu aydınlatmak olduğunun farkındaydı. Bu farkındalık ise onu doğrudan, harf inkılabına götürmüştür.

Atatürk cumhuriyetin kurucusu vasfıyla 9 Ağustos 1928’de İstanbul Gülhane parkında ve Halk Fırkasının kuruluş yıldönümünde; Arkadaşlar güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. Bizim güzel, ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulundurarak, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak ve bunu anlamak mecburiyetindeyiz¹²² diyerek işin ciddiyetini ortaya koymuştur.

¹¹⁹ Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, İstanbul, 1985, s.58-59.

Harfler marşı için bkz. ekler kısmına

¹²⁰ İsmet Giritli, **a. g. m.**, s.25.

¹²¹ İsmet Giritli, **a. g. m.**, s.31-35.

¹²² Şimşir, **a. g. e.**, s.160.

Bu konuşma tartışmalara yeni bir boyut katmış ve somut adımlar atma döneminin başlangıcı olmuştur. Bu bağlamda Atatürk'ün yönlendirdiği önemli çalışmalara girilmiş ve Dil Encümeni kurulmuştur. Encümenin faaliyetleriyle inkılabın bilimsel alt yapısı hazırlanmıştır. Öncelikle yapılacak inkılabın gerekçeleri ortaya konulmuş daha sonra Latin alfabesiyle Türkçe'nin uyumu konusunda titiz çalışmalara girilmiş ve yeni Türk alfabesi Türk fonetiğinin özellikleri iyice düşünülerek Türkçeye uyarlanmıştır.¹²³

Atatürk artık sabırsızlanıyordu. Hedefine ulaşmasına çok az bir zamanın kaldığının farkında olması onu fazlasıyla heyecanlandırmıştı. Çalışmalar hız kesmeden devam ederken aynı zamanda bütün ülkede yeni harfleri öğretmek adına bir seferberliğine gidilmiştir. Şu ana kadar, sürecin en başından beri çalışmaların içinde olan Atatürk tabii ki bu seferberliğe de katılarak halkla bütünleşecek, yeni harfleri halkına bizzat kendisi öğretecektir. Bu amaçla birçok yurt gezisinde Atatürk görülmektedir. Atatürk'ün harf devrimine verdiği önem, kararlı duruşu ve azmi onun iki ay kadar şaşırtıcı bir sürede beklediği sonuçları almasını sağlamıştır.

Atatürk'ün önderliğinde planlı ve yoğun bir şekilde devam eden çalışmalar sonucunda, Latin harfleri resmen kabul edilmemişken bile yeni harfler halk tarafından ve devlet kurumlarınca kısmen benimsenmiştir.

Yeni Türk harflerinin kısa sürede kabul görmesinin sebeplerinden biri halkın önemli çoğunluğunun okuma-yazma bilmemesiydi. Dolayısıyla bu değişim iddiaların aksine çok fazla yıkım yapmamıştır.¹²⁴

Artık yeni Latin harflerinin yasal olarak uygulamaya konma aşamasına geçilebilirdi. Atatürk bunun için TBMM'nin üçüncü dönem ikinci toplantı yılını açmasını beklemiştir, 1 Kasım 1928'de TBMM'nin üçüncü dönem, ikinci çalışma yılının açılışında konuşma yapan Mustafa Kemal Atatürk harf devrimi ile ilgili olarak şunları söylemiştir: Aziz Arkadaşlarım, Her şeyden evvel her inkişafın yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan evvel, büyük Türk milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma-yazma anahtarı vermek lazımdır. Türk milleti cehaletten az emekle, kısır yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan bir vasıta

¹²³ İlber Ortaylı; "Harf Devrimi Üzerine Bir Değerlendirme", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C5, İletişim Yayınları, s.1297.

¹²⁴ Gökân Yavuz Demir, Sosyal Bir Fenomen Olarak Dilin Belirsizliği, İstanbul 2007, s.27.

ile sıyrılabilir. Bu okuma-yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir. Basit bir tecrübe, Latin esasından Türk harflerinin Türk diline ne kadar uygun olduğunu, şehirde, köyde, yaşı ilerlemiş Türk evlatlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır. Büyük Millet Meclisi'nin kararıyla Türk harflerinin kat'iyet ve kanuniyet kazanması, bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır. Milletler ailesine, münevver yetiştirmiş, büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye, bu yeni canlılığı kazandıracak olan Üçüncü Büyük Millet Meclisi, yalnız ebedi Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde de mümtaz bir sima kalacaktır.

Efendiler, Türk harflerinin kabulüyle hepimiz bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına mühim bir vazife tevaccüh ediyor. Bu vazife, milletimizin kamilen okuyup-yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz hususi ve umumi hayatımızda rast geldiğimiz okuyup-yazma bilmeyen erkek-kadın her vatandaşımıza yeni harfleri öğretmek için tehalük göstermeliyiz...

Aziz arkadaşlarım, yüksek ve ebedi yadigarımızla, büyük Türk milleti yeni bir nur alemine girecektir.¹²⁵

Mustafa Kemal Paşa'nın bu konuşmasından sonra, İsmet Paşa da, Meclis'te öncelikle görüşülmesini istediği, "Yeni Türk Harfleri Kanunu" tasarısı ile ilgili görüşlerini açıklamıştır.¹²⁶

Başbakan İsmet İnönü tarafından konuyla ilgili olarak basına açıklanan üç ilkedden ilki, "Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini terk edip Latin esasına dayalı Türk harflerini kabul etmekten başka çare olmadığı" şeklindedir.¹²⁷

Diğer milletvekillerinin konuşmalarından sonra, TBMM, bir önerge ile verilmiş olan kanun tasarısını, tartışmasız oybirliği ile kabul etmiştir. Kanun'un kabul edilmesinden hemen sonra, Sivas Milletvekili Rahmi Bey'in, Mustafa Kemal Paşa'ya altın bir levha üzerinde kabartma harflerden bir "Türk Alfabesinin sunulması konusunda Meclis Başkanlığı'na vermiş olduğu önerge de, bu oturumda kabul edilmiştir.¹²⁸

¹²⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 1, s.72-79.

¹²⁶ N. Tongul, **a. g. t.**, s. 125.

¹²⁷ Z. Korkmaz, Atatürk ve Türk Dili Belgeler, TDK Yayınları, Ankara,1992, s.36.

¹²⁸ Ülkütaşır, **a. g. e.**, s.87.

Kanun, “Yeni Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun” adıyla aynı gün yani 1 Teşrinisani (Kasım) 1928 Perşembe günü 1353 kanun numarası ve oybirliğiyle kabul edilmiştir. 3 Kasım 1928 günü de 1030 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.¹²⁹

Kanun", 11 maddeden ibaretti. Bu kanuna göre; kanun yayımlandıktan sonra, bütün devlet dairelerinde, özel kurumlarda, Türk harfleriyle yazılan yazılar kabul edilecek, işlem görecekti. Uygulama tarihi, 1 Ocak 1929'u geçmeyecek, ancak tahkik evraklarının, fezlekelerin, basılı evrakın ve defterlerin yazılması, Haziran 1929'a kadar sürebilecekti. Eski yazı ile dilekçeler de bu tarihe kadar kabul edilecekti. Gazete, dergi, levha, ilan, reklam gibi basmalar, 1 Aralık 1928'den başlayarak yeni harflerle çıkarılacaktı. 1929 Ocak ayından sonra ise, artık bütün kitaplar yeni harflerle basılacaktı. Tutanaklarda eski harfler, Haziran 1929'a kadar steno gibi kullanılabilir, devlet dairelerinde faydalanılan kitap, yönetmelik, defter, cetvel gibi şeyler ise, Haziran 1930'a kadar kalabilecekti. Para, pul, bono gibi değerli kağıtlar değiştirilinceye kadar geçerli olacaktı. Okullarda dersler yeni harflerle yapılacaktı. Kanun'da devlet daireleri için konulan hükümler, bankalar, şirketler, dernekler için de uygulanacaktı. Bu arada, bütün memurların sınavdan geçirileceği günler de saptanmıştı.¹³⁰

Bu süreçte özellikle çocuklara yeni harflerin hızlı bir şekilde öğretilmesi için çocuk dergilerinin basımı konusunda devlet yardımlarında bulunmuştur. Eskiden çocuk dergisi çıkaran kişilere Latin harfleriyle dergi çıkarmak istemeleri halinde maddi destek sağlanmıştır. Bu destekler için Maarif Vekaleti bütçesine ek tahsisat konulmuş ve Latin harfli neşriyat himaye edilmiştir. Ayrıca devlet desteği ile basılan bu yayınlar devlet tarafından satın alınarak devamlılıkları sağlanmıştır.¹³¹

Osmanlı'dan beri süregelen alfabe konusundaki ikilemler, büyük tartışmalar, basında hep taze tutulan konu; sonunda nihayete ulaşmış ve sorun tamamen çözüme ulaştırılmıştır. Latin esasına dayalı, Türkçe gramer yapısı ve Türk halkının gırtlak yapısına en uygun alfabe, beraberinde çok daha rahat okuyabilen ve yazabilen bir toplum yaratmıştır.

¹²⁹ Cengiz Dönmez, “Atatürk ve Harf İnkılabı” Yüksek Lisans Tezi, s.54.

¹³⁰ N. Tongul, **a. g. e.** , s.125-126.

¹³¹ Cafer Ulu, “Osmanlıda Alfabe Tartışmaları Ve Latin Alfabesinin Kabulü Sürecinde Mustafa Kemal'in Çıktığı Yurt Gezileri: Tekirdağ Örneği” Yüksek Lisans Tezi, s. 289.

Teklif edilen kanun şöyledir (TBMM Zabıt Ceridesi Cilt: V, Devre: III, Sene II, 1 Teşrinisani 1928 (1) Numaralı Matbu zabtın sonuna merbut 1-2):

Okuma yazmanın kolaylıkla halk kitlesine yayılmasını ve lisanın istiklalini temin eyleyecek olan Harf İnkılabı'nın vücuda getireceği mes'ut neticeye muhakkak nazar ile bakan hükümet, merbut kanun lahiyasını teklif eylemektedir.

Madde 1- Şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esassından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk Harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir.

Madde 2- Bu kanunun neşri tarihinden itibaren devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cemiyet ve hususi müesseselerde Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir.

Madde 3- Devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin devlet muamelatına tatbiki tarihi 1929 Kanunusanisinin (Ocak) birinci gününü geçemez. Şu kadar ki, evrak-ı tahkikiye ve fezlekelerinin ve ilamların ve matbu muamelat cetvel ve defterlerinin 1929 Haziran iptidasına kadar eski usulde yazılması caizdir. Verilecek tapu kayıtları ve senetleri ve nüfus evlenme cüzdanları ve kayıtları ve askeri hüviyet ve cüzdanları 1929 Haziran iptidasından itibaren Türk harfleriyle yazılacaktır.

Madde 4- Halk tarafından vaki müracaatlardan eski Arap harfleriyle yazılı olanlarının kabulü 1929 Haziran'ının birinci gününe kadar caizdir. 1928 senesi Kanunuevvelinin (Aralık) iptidasından (ilk gününden) itibaren Türkçe hususi veya resmi levha, tabela, ilan ve sinema yazıları ile keza Türkçe hususi, resmi bilcümle mevkut, gayr-ı mevkut gazete, risale ve mecmuaların Türk harfleriyle basılması ve yazılması mecburidir.

Madde 5- 1929 Kanunusani iptidasından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleriyle basılması mecburidir.

Madde 6- Resmi ve hususi bütün zabıtlarda 1930 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harflerinin stenografi makamında istimali caizdir. Devletin bütün daire ve müesseselerinde kullanılan kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel, kayıt ve sicil gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Madde 7- Para ve hisse senetleri ve bonolar ve esham ve tahvilat ve pul ve sair kıymetli evrak ile hukuki mahiyeti haiz bilcümle eski vesikalar değiştirilmedikleri müddetçe muteberdirler.

Madde 8- Bilumum bankalar, imtiyazlı ve imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve müesseselerin bütün Türkçe muamelatına Türk harflerinin tatbiki 1929 Kanunusininin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki, halk tarafından mezkur müesseselere 1929 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harfleri ile müracaat vaki olduğu takdirde kabul olunur. Bu müesseselerin ellerinde mevcut eski Arap harfleri ile basılmış defter, cetvel, katalog, nizamname ve talimatname gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Madde 9- Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedrisatında Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisat icrası memnudur.

Madde 10- Bu kanun neşri tarihinden itibaren muteberdir.

Madde 11- Bu kanunun ahkamını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur".¹³²

İlk dönem harf devrimini yapmakla görevlendirilen Dil Heyeti'nin Başkanı Mehmet Emin Erişirgil düşüncelerini şu cümlelerle dile getirmiştir: Latin harfi kabul edilir edilmez öğretmenlerin ve memurların bir kısmı hem okuyamaz, hem yazamaz, fakat hemen hepsi okuyamaz hale gelmişti, çocuklar için okutulacak kitap kalmamıştı, matbaalardaki harfler işe yaramaz hale gelmişti. Gazete mecmua okuyucuları kalmadı sanılıyordu, basımevleri, yayınevleri kendilerini toplamaları çok güç durumda yüz binlerce liralık zarara uğramışlardı. Maarif Vekaleti ufak bir kağıttan tutun, bütün okul kitaplarını yeniden bastırmak için çareler bulmak zorunda idi. O devrin hudutsuz idealizmi sayesinde türlü şubelerde çalışanlar el ele vererek bu emsalsiz devrimin yerleşmesine çalıştılar, halkın türlü sınıfları Türk tarihinde örneğine rastlanmayacak derin bir anlayış gösterdiler. Acı ile bir kere daha söyleyeyim ki hala bunu gerçekten canlandıran ne bir eser ne bir abide vardır. Buna yanıyorum.¹³³

Şimşir'in ifadesine göre ise; yeni Türk harflerinin yayılması hususunda gerekli olan masraflar için Milli Eğitim Bakanlığı 1928 yılı bütçesine 400.000 liralık bir ödenek koymayı kararlaştırdı, bunun için hazırlanan 1354 sayılı kanun tasarısı 13 Kasım 1928 yılında yürürlüğe girdi. Aynı gün yürürlüğe giren 1355 sayılı diğer bir kanun tasarısı da yeni harflere geçişte zarar gören Türk basınına yardım için, matbaalarda kullanılmak üzere, 1928 yılı mali yılı ithal edilecek yeni Türk harflerinin gümrük vergisi karşılığı

¹³² Doç. Dr. Cemal Avcı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, "Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri" Makalesi, Bolu, s.51-52.

¹³³ Mehmet Emin Erişirgil, Bir Tarih Bir Teklif, Türk Dili, Sayı: 1, 1951, s.36.

olarak, vergiler bütçesine 200.000 liralık olağanüstü ödenek koyulmasıyla ilgiliydi. Bu ödenekler çeşitli Dairelerin ve Bakanlıkların bütçesinden kesintiler yoluyla temin ediliyordu. En fazla kesinti ise Dış İşleri ve Bayındırlık bakanlıklarından yapıldı.¹³⁴

30 Kasım 1928'de gazeteler son olarak eski harflerle yayınlandı. Ayrıca, yeni harflerin kolay ve çabuk öğrenilmesini sağlamak amacıyla, "Gazete Primleri Kanunu" kabul edilerek gazetelere prim verilmesi sağlandı. Böylece gazeteler daha kısa zamanda, yeni harflerle basım yapma olanağına kavuşturuldu. Bu prim, gazetelerin makine ve öteki basım araç-gereçlerini kısa zamanda yenilemelerini sağlamak amacıyla verilmişti.¹³⁵

Mustafa Kemal Paşa, işi tamamen resmiyete geçirdikten sonra, yurdun birçok bölgesinde başlayan okuma-yazma seferberliğini yaygınlaştırmış. Halkın yeni harflere duyduğu ilgi ve öğrenme azimleri bir hayli artmıştır. Bu gelişmeler seferberliğin daha sistemli, planlı ve programlı yürütülmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu ise bir örgütlenme sonucu olabilirdi. Yapılan faaliyetler hükümet programına dahil edilerek, Millet Mekteplerinin kurulmasına karar verilmiş ve ülkenin birçok yerinde açılan bu mektepler okur-yazar oranını çok kısa sürede yukarılara taşımıştır.

Harf Devrimi üzerine, günümüzde dahil birçok önemli yerli ve yabancı yazarın önemli tespitleri söz konusudur. Türkiye'de gerçekleşen bu yeni reform dış basında da büyük yankılar oluşturmuştur.

Yayınevleri hummalı bir şekilde yeni Türk harfleri ile kitaplar basmaya başladılar. İlk basılan eser Ali Canip (Yöntem) 'in "*Edebiyat*" adlı kitabıdır. Bu arada gazetelere yapılan maddi destekle yeni harflere geçmeleri kolaylaştırılmıştır.¹³⁶

Harf devriminin Türk toplumunu geçmişinden kopardığı şeklinde yapılan yorumlar karşısında İlber Ortaylı Milliyet Gazetesi'nde şöyle bir tespitte bulunmuştur; Geçmişle ilgimizi, 80 yıl önce yapılan Harf Devrimi değil, yeni nesillerin meraksızlık ve üşengeçliği kopardı. Kuşkusuz ana sorun ortada; Arap harfleriyle bize kalan edebi miras... Hat sanatı, felsefi, dini, tasavvufi, tarih ve coğrafya ve edebiyata ait hazineler... Bu eski metinleri lise tahsilini Osmanlıca yapan eski kuşaktan yapan efendiler de her zaman kolayca sökemezdi. Metinlerimizi yayımlamak bize değil, Avrupalı alimlere has bir işti.

¹³⁴ Şimşir, a. g. e. , s.215.

¹³⁵ N. Tongul, a. g. t. , s.126.

¹³⁶ Özerdim, a. g. e. s. 35.

Bizim gibi filolojik kültürü olmayan Amerikalılar da bu işi pek kıvıramaz. Çalışmak, öğrenmek, başka diller bilmek lazım. Ama eski harflerle Türkçe, Çince değildir; Tacikistan halkı, Fars edebiyatını bu harflerle okuyup öğrenmek lazım diye Arap alfabesini son yıllarda öğrendi. Eski harflerle mirası çözmek herkese lazım değildir ama dedesinin ninesine yazdığı mektubu okuyamayan bir millet olduğumuz da bir gerçek... Tarih, hukuk, felsefe ve edebiyat yapanlar; açılan edebiyat liselerinde okuyanlar bu yazıyı mutlaka öğrenmeli. Edebi mirası değerlendirmek için Fransız, İngiliz, Almanlar eski dillerini nasıl öğreniyorlarsa bizim de öyle yapmamız gerekir.¹³⁷

Tüm engellemelere rağmen Harf İnkılabı, Mustafa Kemal'in uğraş ve devrime olan inancı ile gerçekleşmiştir. Pek tabii ki devrimin lideri Mustafa Kemal'dir. Fakat bu girişim gerek aydınlar, gerek hükümet ve halk kitlesi tarafından gerekli desteği görmemiş olsaydı, hayata geçirilmesi noktasında sıkıntılar yaşanabilirdi. Devrim, istenildiği gibi gerçekleşmeyebilir, yarım kalabilir, kendinden önceki girişimler gibi sonuca ulaşamayabilirdi. İnkılabın amacına ulaşmasında ki bir başka neden ise, 1927 yılında devrimin yolunu açan, 2 yıl daha uzatılan Takrir-i Sükün yasası ile uygun ortamın oluşturulması ve bu durumun çok iyi değerlendirilmiş olmasıdır.

¹³⁷ İlber Ortaylı, **Eski Dilimizi de Öğrenmemiz Şart**, *Milliyet*, 1 Kasım 2008.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ATATÜRK'ÜN YURT GEZİLERİ

3.1. Yurt Gezilerinin Amaçları

Milli mücadelenin başarıya ulaşması, topyekün gerçekleştirilen İstiklal Harbi'nin zaferlerle sonuçlanmasın ardından yeni kurulan devletin kalıcılığını sağlamak ve Türkiye Cumhuriyeti'ni muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmak istenilmiştir. Gerçekleştirilen devrim çalışmaları sürecinde, Atatürk'ün yurtiçi gezilerinin çok büyük bir önemi vardır. Gazi Mustafa Kemal Paşa; yeni doğan Cumhuriyet'in medeni devletlerarasında gerçek yerini bulması ve hak ettiği yere sahip olabilmesi adına, birçok alanda birbirini tamamlayan inkılapların hayata geçirilmesi inancını taşımaktaydı.

Balkan savaşları ile adından söz ettirmeye başlayan Atatürk, İstiklal savaşındaki başarıları ile kendini kanıtlamış, halkın güvenini kazanmayı başarmıştır. Bu durumun avantajlarını kullanarak, genç Cumhuriyet'in altyapısını sağlam inşa etmek arzusunda olan Atatürk, devletin yeni idare şeklinin de, çağdaş, ilerici bir ideale sahip olmasını istemekteydi. Bu sebepten, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olma esasına dayanan Cumhuriyet yönetimini, Türk ulusu adına en geçerli, doğru, çağdaş, modern ve ilerici prensiplere sahip yönetim şekli olarak görmüştür.

Atatürk'ün gezileri detaylı bir şekilde incelendiğinde; onun asıl hedefinin halkla yakından iletişim içinde olmayı tercih ettiği görülmektedir. Halkla yakın temas içinde olan kurum ve kuruluşları önemsemesi bu hedefinin bir parçasıdır. Halkla aracısız görüşme taraftarı olan Gazi Mustafa Kemal Paşa, bu uğurda kendisini halka ulaştıran; belediye, okul, Türk Ocağı, Halkevleri, Cumhuriyet Halk Fırkası Gençlik kolları gibi resmi kuruluş ve kurumlar yerine halkla daha sıcak, samimi ve içten iletişim kurabildiği sivil kurumlara yönelmiştir.

Bu gezilerinin en önemli getirilerinden biri de inkılaplar zincirine eklenen yeni halkaların, Gazi Paşa'nın bizzat kendisi tarafından halka ulaştırılmış ve aktarılmış olmasıdır. Asıl amacı da zaten bu yöneydi. Yoksa ki bu geziler, seyahatler vatan toprağının her karışını yalnızca gezip, görmek için değildi. O yaptığı devrimlerin halk üzerinde yarattığı olumlu ve olumsuz sonuçlarını görmek, nabız yoklamak istemiştir. Uğradığı her yerde, yapılan devrimler hakkında halka sorular yönelterek toplumun değişime bakış açısını ve tepkisini ölçmeğe çalışmıştır. Olumsuz bir durumla

karşılaştığı takdirde öncelikle sabırla, kendi düşüncelerini aktararak halkı ikna yoluna gitmiş ya da vermiş olduğu direktiflerle konuyu yerinde çözümlenmiştir. Bunun mümkün olmadığını durumlarda ise meseleyi Ankara'ya taşıyarak hükümet ve meclis eliyle çözüme yoluna gitmiştir.

Gazi Paşa, yaptığı tüm bu yurt gezilerinde başka bir amacı da göz önünde tutmuştur. Devlet başkanı sıfatıyla devletin halkla, halkında devletle olan ilişkisini sağlamlaştırmaya ve kolaylaştırmaya çalışmıştır. Bireyle devlet ne kadar temas halinde olursa, her iki tarafında birbirini tanıması o kadar kolaylaşacak ve böylelikle yapılan ve yapılacak olan inkılapların halk tarafından anlaşılması daha kısa zamanda gerçekleşecektir. Atatürk'ün ve devlet adamlarının halka olan yaklaşımlarında her zaman için, halkın derdine ortak olmak, ihtiyaçlarının tespit ve teminini sağlamak bir ilke olarak belirlenmiştir.

Bu ilke ise; Atatürk'ün "Halkçılık" ilkesidir. Atatürk'ün halkıyla bütünleşmesi, ihtiyaçlarını gidermeye yönelik çabaları, halkının refah ve huzurunu her şeyin önünde tutması bu hususta ne kadar hassas olduğunun göstergesidir.

Liderliğini sadece kürsüden ve oturduğu makamdan değil halkın içine karışarak yüz yüze yapmıştır. Vatandaşlarının şikayetlerini bulunduğu yerlerdeki ilgili kurumlara hatta meclise taşımıştır.

Atatürk'ün tek tek illeri dolaşarak tahta başında Başöğretmen olarak gerçekleştirdiği yurt gezileri, halkla yüz yüze, birebir iletişim kurmasını ve kurduğu bu iletişim sayesinde halkı tanımalarını, aynı zamanda halkın görüşlerini öğrenmesini sağladı. Halkı, yeniliklere hazır, değişiklikleri bekler duruma getirdi.¹³⁸

Köy ya da kentlerde halkın arasına giriyor, gündüz ya da gece her sınıf ve meslekten insanı çevresine topluyor, kimi zaman "bir köy okulunda ve isli bir lambanın solgun ışığında"¹³⁹, kimi zaman açık havada, ya da köy kahvelerinde herkese yeni yazıyı öğretiyordu. **H.C.Armstrong**'un deyişiyle, "doğuştan pedagog (eğitilimci); açık, kesin, inandırıcı, üstünlüğünün ayırıcısında, harika bir öğretmendi."¹⁴⁰ Önce halk, daha sonra

¹³⁸ Şimşir, a. g. e. , s.99.

¹³⁹ P.Gentizon "Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu", Bilgi Yay. , 2.Bas. , s.153.

¹⁴⁰ Benoit Mechin, Mustafa Kemal, Bilgi Yay. , Ankara, 1997, sf.300.

Meclis, ona çok sevdiği yeni bir san olan “*Cumhuriyetin Başöğretmeni*” adını vermişti.¹⁴¹

Okuma yazmayı yayacak ulusal abecenin “her gelişmenin ilk yapı taşı”¹⁴² olduğunu; aydınlığa giden yolun, bunun arkasından geleceğini söylüyordu. Köylüye, esnafa, tüccara, ”bilgiye giden yol okumaktır, başarı ve zenginliğe buradan gidebilirsiniz; düşüncenin gerçek özgürlüğü budur; cehaleti yenmek, sefaleti yenmektir” diye sesleniyor¹⁴³, “büyük Türk ulusu bilgisizlikten, emek vererek, ancak kendi soylu diliyle kurtulabilir. Yeni Türk alfabesi, aydınlığın en değerli aracıdır.” diyordu.¹⁴⁴

Ona göre, yazıyla başlayan değişim, bilimsel felsefeyi, düşünce yöntemlerini ve yaşam biçimini değiştirecek, toplumun yazgısına yeni bir yön verecekti. Georges Duhamel’in söylemiyle “geçmişteki hiçbir devrimci, Cromwell, Robespierre ya da Lenin, bu kadar uzağa gitmeye cesaret edememişti.”¹⁴⁵

Nitekim Türkiye Büyük Millet Meclisi, 18 Eylül 1920 yılında yayımladığı bir beyannamede şu temel hususlara yer veriyordu: Halkın hep içinde bulunduğu sefaletin sebeplerini kaldırarak, yerine refah ve mutluluk getirmek Meclisin en baş amacıdır... Bütün kurumlar halkın ihtiyaçlarına göre yenilenecektir. Bunun için gerekli siyasal ve sosyal ilişkiler ulusun ruhundan alınacaktır.¹⁴⁶ Mustafa Kemal Atatürk, bu gerçeği gören dünya liderleri arasında nadir devlet adamlarından biridir.

Atatürk bir lider olarak Türk milletini aydınlatma görevini layıkıyla yapmaya özen göstermiş, gerçekleştirdiği yurt gezileri ile ulaşabildiği her yerde, halka seslenişlerinde ve verdiği demeçlerde bunu göz önünde bulundurmıştır. Atatürk halkıyla birlikte hareket etmeyi, yaptığı devrimleri tabana yaymayı tercih etmiş bir liderdir. Bunu Afyonkarahisar gezisinde; dile getirdiği “*birlikten kuvvet doğar*”, “*asıl kuvvet ve ilham kaynağım siz Türk Milleti; mücadelemiz bitmemiştir, esas uğraşımız bundan sonra başlayacaktır*”¹⁴⁷

¹⁴¹ Benoit Mechin, **a. g. e.** , s.301.

¹⁴² Ceyhun Atuf Kansu, Atatürkçü Olmak, Bilgi Yay. , 3.Bas. Ankara, 1996, s.104.

¹⁴³ Benoit Mechin, **a. g. e.** , s.301.

¹⁴⁴ C.A.Kansu, **a. g. e.** , s.105.

¹⁴⁵ “La Turquie, Puissance d’Occident” Le Figaro, 13.07.1954;ak. Benoit Machin “Mustafa Kemal”, s.299.

¹⁴⁶ İhsan Güneş, Birinci TBMM’nin Düşünce Yapısı (1920- 1923), Kültür Yayınları, Ankara, 1997, s.198.

¹⁴⁷ Latif Daşdemir, Atatürk’ün Afyonkarahisar Ziyaretleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay. ,Ankara, 2002, s.64-70.

sözleriyle, yaptığı ve yapacağı tüm eylemlerini halkının geleceği için yaptığını hissettirmek istemiştir.

Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı döneminde gerçekleştirdiği yurt gezileri özel bir anlam ve önem taşımaktadır. O'nun yurdu bir baştan bir başa kat ederek gerçekleştirmiş olduğu bu gezilerini, sadece “*inceleme*” veya “*açılış*” amaçlı geziler olarak değerlendirmemek lazım, farklı sonuçlar çıkartmak gerekmektedir. Bunlardan ilki Türk devriminin doğrudan halka anlatılarak uygulamaya konulması veya gerçekleştirilen devrimlerin sonuçlarının gözlemlenerek değerlendirilmesidir. O'nun Kastamonu gezisi ve “*şapka inkılabı*” bu konuda güzel örneklerden birisidir.¹⁴⁸

Mustafa Kemal ve TBMM, Latin alfabesinin kısa zamanda geniş halk kitlelerince kabul görmesi, yerleşmesi ve öğretilmesi konusunda olağanüstü bir gayret göstermiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası da mebusları harekete geçirmiştir. Genel Başkanlık, mebusların seçim bölgelerine giderek yeni yazının tanıtılması talimatını vermiştir. Milletvekilleri seçildikleri bölgelere veya görevlendirildikleri yerlere, diğer devlet görevlileri de ülkenin dört bir yanına dağılmışlar ve Türk harflerinin buralarda tanıtılması ve öğretilmesi çalışmalarında görev almışlardır. Bu süreçte tüm memleket baştan sona koca bir derslik tüm vatandaşlar da öğrenci olmuştur. Bu yurt gezileri ve çalışmalar esnasında dil eğitimiyle ilgili kitaplar halka dağıtılmıştır.¹⁴⁹

29 Ağustos 1928'de yeni Türk harflerinin tanıtım ve uygulama çalışmalarının hızlandırılması, kurslar düzenlenmesi ve tanıtım çalışmalarının yapılması teklif ve kararı daha Dolmabahçe Kurultayında alınmadan önce, 23 Ağustos'ta Başbakan İsmet Bey yurt gezilerine çıkmaya başlayarak tanıtım faaliyetlerini bizzat başlatmıştır.¹⁵⁰

¹⁴⁸ Mehmet Serhat Yılmaz, “Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka İnkılabı”, Kastamonu Eğitim Dergisi Cilt: 13/1, Mart 2005, s.223-232.

¹⁴⁹ Cafer Ulu, **a. g. m.**, s.290.

¹⁵⁰ Nail Tan, “Harf İnkılabının 71. Yıl Dönümü Dolayısıyla bir Fotoğrafın Yarattığı Karmaşaya Çözüm”, Türk Dili, Kasım 1999, Sayı 575, s.948.

3.2. Atatürk'ün İlk Alfabe Dersini Nerede Vermiştir?

Bu soru; tarihin tartışmalara en açık muallaklarından biridir. Cevabı da nettir aslında. Yalnızca sorunun kaçırılan, temas edilmeyen ya da göz ardı edilen bir noktada kıyasa gidilmesi gereken detay ve incelikleri vardır.

Bu çalışmada; asıl hedef tabi ki tarihi gerçekliği değiştirmek değil, yalnızca bu soruya çok farklı cevaplar veren, önemli kaynakçaların neden bu tarz ikilemlere düştüğünün nedenini netleştirebilmektir.

Yapılmak istenen de budur. Asıl mesele; gazete, dergi, kitap, makale... vb alanlarda bu konuyu gündeme taşımış isimlerin ve kaynakların, dilini çözmek, ne demek istenildiğini algılayabilmektir.

Bu niyetlerle çıkılan yolda, amaç belirlenen konuda akıllardaki karmaşayı giderebilmek ve bu konu üzerinde çalışmalar yapan ya da yapacak araştırmacılara nazizane rehberlik edebilmektir.

Bir Sinoplu olarak özellikle seçilen bu konudaki çaba; hem Sinop tarihine katkı sağlayabilmek, hem de Atatürk'ün en önemli inkılaplarından biri olan “Harf Devrimi” serüveninde,

Sinop ilinin olayın neresinde olduğunu ve ne kadar önem taşıdığını gözler önüne serebilmektir.

“SİNOP”; Gazi Mustafa Kemal'i, tarihin önemli dönüm noktalarında iki kez belli nedenlere bağlı olarak kıl payı kaçırmış bir şehirdir.

Fakat tarihi gerçeklik bu yönde midir? Gerçekten bu dönüm noktalarını bu inci memleket kaçırmış mıdır?

Evet bilinen doğru, Atatürk'ün Samsun öncesi 18 Mayıs 1919' da Sinop'a gelmiş olduğudur ve bu da kesinlikle nettir. Ancak; Atamız Sinop'a geldiğinde “ karaya ayak basmış mıdır, yoksa basmamış mıdır? İşte; bu husus konusundaki tarihi gerçekliği yeniden gözden geçirmekte fayda görülmüştür.

Bu dönüm noktalarından ilkinin “18 Mayıs 1919” tarihi olarak nitelendirilmesi yanlış olmayacaktır. Her ne kadar konu ile doğrudan ilişkili olmasa da, bu hususta Sinop tarihi açısından bir o kadar önem arz etmektedir.

Hatta araştırma konusu üzerinde çalışılırken, karşılaşılan kişi ve belgelerden edinilen bilgiler fazlasıyla dikkat çekicidir. Bu nedenle 18 Mayıs'ın irdelenmesi, üzerinde daha çaplı bir araştırmanın yapılması gerekli görülmüştür. Bu güne Sinop tarihi açısından bakıldığında bir çok tesbitte bulunulmuştur.

“Türk Kültürü” adlı eserin 5. cildinde karşılaşılan Mehmet Şakir Ülkütaşır'ın bir makalesinde; Ülkütaşır şu önemli bilgiye yer vermişti;

İşgal makamları, tarafından kontrolü bitirilen Bandırma Vapuru, akşam sularında boğazdan çıktı. Az sonra Karadeniz'in sessiz karanlıkları içine dalarak KEFKEN istikametinde yol almaya başladı. Karadeniz'in poyrazdan gelen sert dalgaları, bu küçük, bozuk pusulalı, köhne ve yolsuz gemiyi bir beşik gibi sallıyordu. Bandırma'nın 27 yıllık kaptanı, tuhaf bir tesadüf eseri olarak, daha ilk defa Karadeniz seferine çıkıyordu. Kaptan İsmail Hakkı (Durusu) bozuk pusulalı bu köhne tekne ile yola nasıl devam edeceğini düşünüyordu. Mustafa Kemal, kaptanın bu endişesini sezdi ve ona;

“... Kaptan efendi! Telaş etmeyiniz, kıyı kıyı gidersiniz. Bundan sonra maksat, Anadolu'nun her hangi bir noktasına ayak basmaktan ibarettir” dedi.¹⁵¹

Atatürk doğrudan İstanbul'dan Anadolu'ya geçerken Samsun'u kendine hedef almamış, güvenli ve işlerini yürütebileceği her hangi bir şehir onun Milli Mücadelesini başlatacağı şehir olacaktı. Aslına bakılırsa; Büyük Atamızın daha Samsun'a varmadan ilk iltifatına mazhar olan şehir Sinop ve Sinoplular olmuştur.

Ülkütaşır'ın makalesinin devamında; 17 Mayıs 1919 Cumartesi sabahı İnebolu'ya varıldı. Fakat Mustafa Kemal kasabaya çıkmadı. 18 Mayıs Pazar günü öğle vakti Sinop limanına giren gemi, alelusul pratika verdikten biraz sonra, Mustafa Kemal **şehre çıktı** ve burada Sinop'un ileri gelenleri ile görüştü. Sinop'ta Pontus Cemiyeti'nin bir şubesi vardı. Başlarında eczacı Vasil bulunuyordu. Paşa bunların faaliyeti hakkında malumat aldı. Konuşmalar sırasında müstakbel bir mukavemet için, huzurundakileri uyarıcı sözler de söyledi. Çok heyecanlı idi. Bir an evvel Samsun'a varmak istiyordu. Akşam saat 20'den sonra Sinop limanından demir alan, yani kalkan Bandırma Vapuru, Gerze ve Bafra sahilleri boyunca Samsun'a doğru ağır ağır ilerlemeye başladı. Bütün gece seyrine devam

¹⁵¹ M. Şakir Ülkütaşır, Türk Kültürü 5. Cilt, s.30.

etti. Mustafa Kemal gemide iki gece hiç uyumamıştı. Üstelik pek az şey yemiş ve mutadı vechile mütemadiyen sigara içmişti.¹⁵²

1919 yılı başlarında Sinop'ta, Eczacı Vasil başkanlığında Pontus Cemiyeti'nin şubesi de açılmıştı. Dokuzuncu Ordu Müfettişliğine tayin edilen Mustafa Kemal Paşa, 16 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a gitmek üzere İstanbul'dan hareket ettikten sonra, 18 Mayıs 1919 tarihinde Sinop'a uğramış ve burada şehrin ileri gelenleriyle görüşmüştü. Mustafa Kemal Paşa yaptığı görüşmeler sırasında, Eczacı Vasil başkanlığında kurulan Pontus Cemiyeti şubesinin faaliyetleri hakkında bilgi almış, halktan Pontusçuluk hareketine karşı uyanık olmalarını ve müstakbel bir mücadele için hazırlıklı olunmasını istemişti.¹⁵³

Bu önemli bilgi; Atatürk'ün Sinop'ta karaya çıkıp çıkmadığı konusunda bazı kısımlarının, stratejik açıdan gizlenmiş olunabileceği ihtimalini de ortaya koymaktadır.

15 Eylül 1928'de Atamızın Sinop'a gelişleri ile ilgili, eski vilayet gazetesi müdürü Mustafa Genç ile yapılan söyleşide, 18 Mayıs 1919 tarihinde Atatürk'ün karaya ayak bastığına dair önemli bilgiler edinilmiştir.

O günü bizzat yaşayan ve kendisinin de arkadaşları olan, Sinop'ta özüne sözüne fazlasıyla itibar edilen isimlerin anlattıkları, bu konuya ışık tutabilecek değerli bilgilerdir.

Mustafa Genç, söyleşiye yakinen tanıdığı İskete Mehmet'in, 18 Mayıs 1919 tarihinde Atatürk ile buluşmasını anlatarak başladı. Öncelikle İskete Mehmet'ten kısaca bahsetti. O günlerde 16-17 yaşlarında bir berber çırağı olduğundan söz etti. Hatta çalıştığı dükkanın yerini işaret ederek. Gösterdiği yer; Sinoplu olan herkesin mutlaka bildiği "otel 117" olarak günümüzde hizmet veren binaydı. O zamanlar bu lüks binanın olduğu yerde 2 katlı ahşaptan bir yapının olduğunu belirtti. İskete Mehmet'in de çalıştığı berber dükkanı bu binanın alt katında yer alıyormuş. Mustafa Bey; İskete Mehmet'in kendisine ve birçok Sinopluya anlattığı anıyı, doğrudan onun ağzıyla aktarmıştır.

SÖYLEŞİ 1:

¹⁵² Üküttaşır, a. g. e. , s. 30

¹⁵³ M. Şakir Ülküttaşır (1966), "Atatürk Samsun ve Havza'da", Türk Kültürü, Y. 5, S. 49, Kasım, s.31

Söyleşi'nin yapıldığı kişi: Mustafa Genç

Söyleşi'nin yapıldığı yer : Sinop Yalı kahvesi

Söyleşi'nin yapıldığı tarih: 17 Mart 2017

Söyleşi'nin yapıldığı saat: 12:00

“Büyük Atamız yanıma yaklaştı, bana Sinop’un o günki durumu ile ilgili sorular sordu, bende anlattım. Çünkü berberler, o günün ayaklı gazeteleri idi. Konu konuyu açtı ellerimizde tavşankanı çaylarla ayaküstü bir sohbette koyulduk. Sonra konu bana geldi, beni çok sevdiğini saçımı okşamasından anlamıştım. Hatta bana çok isteyip de yapamayacağım bir teklifte bulundu. “*Evlat*” dedi; “*Hadi gel benimle, seni cepheye götüreyim.*” Resmen heyecandan ayaklarımın bağı çözülmüştü. Ama tamam Paşam! diyemedim. Bu herkese kısmet olacak bir şey değildi. Ancak; Atamızın yüzüne bakmadan başım önde, bana ilişmeyin Paşam, benim yaşlı bir annem ve bakmak zorunda olduğum küçük kardeşlerim var, ben gidersem onların hali nice olur, bırakmam onları bu durumda, deyiverdim. O yüce gönüllü Paşa; “*zaten bu durumda benimle gelseydin işte o zaman yüreğinden şüphe duyardım evlat*” dedi.

Atatürk’ün 18 Mayıs 1919’dan önce Sinop’a geldiğini destekler nitelikte bir başka durum ise; 15 Eylül 1928’de Latin harflerini tanıtmak için Sinop’a geldiği gün yaşanmıştır. Mustafa Bey, o günü bizzat yaşayan arkadaşı; Çolak Sami’nin ağzıyla aktarmıştır.

“ Türk harflerini tanıtmak için geldiği o gün, bende Sinop’ta onun etrafında yer alan kişilerden biriydim. Çok ilginç bir durum yaşandı. Atamızın Büyük Cami çıkışı, direkt yolun karşısına geçerek “sıçan aralığı” denilen taş merdivenli sokağa yönelmesi ve oradan aşağıya doğru yürümeye başlaması, o ana tanık olan tüm ahaliyi dehşete düşürdü. Çünkü o aralığı Sinoplu olmayan ya da Sinop’a gelmeyen birinin bilmesi mümkün değildi. Hem çıkmaz sokak olabilirdi. O yolun doğrudan tersaneye gittiğini nasıl bilebilirdi. Bu öylesine tesadüftür denilebilecek bir olay olamazdı. Bu duruma bizzat Ferit Dikmen’de şahit olmuş, teyit etmiştir.”

Yanı sıra, Atamızın 18 Mayıs’ta Sinop’a ayak bastıklarını destekleyen, önemli bir başka kaynak kişiye daha ulaşıldı. Bu isim ise; Sinop halkının sevgisini ve güvenini

kazanmış, Sinoplu olmamakla birlikte 30 yıldır Sinop'a sağlık alanında yaptığı hizmetleriyle var olmuş, Uzm. Dr. Burhan Şendil beyefendidir. 21 Mayıs 2016 tarihinde Sinop Bilim, Kültür ve Eğitim Derneği tarafından iki yılda bir düzenlenen Halk Bilim Ödülleri töreninde kendisi, “ HALK ÖZEL ÖDÜLÜ” ne layık görülmüştür. Plaketini Dernek kurucusu Yaşar Sarıkaya'nın elinden alan, Sinoplu her ailenin, sağlık problemlerine yardımlarıyla imza atan Dr. Burhan Şendil, 18 Mayıs 1919 tarihine ait edindiği çok önemli bilgileri toplantıya katılan Sinoplularla paylaşmıştır.

Yaptığı bu paylaşımları öğrenmek ve konuyu onun ağzından dinlemek üzere kendisine ulaşıldı. Yapılan söyleşide, bizzat o güne tanıklık etmiş, rahmetli Sinop cezaevi müdürü; Mustafa Sinan'ın kendisine anlattıklarını şu şekilde aktarmıştır.

SÖYLEŞİ 2:

Söyleşi'nin yapıldığı kişi: Burhan Şendil

Söyleşi'nin yapıldığı yer : Sinop Parkı

Söyleşi'nin yapıldığı tarih: 22 Nisan 2017

Söyleşi'nin yapıldığı saat: 15:30

Bandırma Vapuru Sinop limanına uğradığı zaman, Atatürk tebdili kıyafet bir motorla Sinop'a çıkmıştır. Halk ile görüşüp, Sinop sokaklarında dolaşmıştır. Ata, 1928 yılının 15 Eylülünde Sinop'a geldiğinde ise, onun ara sokaklardan geçerken gösterdiği kendinden emin tavrı; Sinop'u ve sokaklarını tanıdığını fark ettirmiştir.

Aynı bilgilere Şair Ferit Dikmen ve Ülkütaşır'ın kitaplarından da ulaşılmıştır.

15 Eylül 1928 günü, Atatürk Fışkıran çeşmesi sokağı, merdiven aralığı sokağından tersane çarşısına inerek eski dükkanlara bakmış ve tophane meydanına uğramıştır. (FERİT DİKMEN) ¹⁵⁴

Bu olayları yaşamış kişilerin aktarımları nasıl bir kurmacadan ibaret olabilir ki? Hele bunları anlatan Mustafa Genç ve Dr. Burhan Şendil'in, heyecanlarına ve konuşmalarında ki coşkuya tanık olduktan sonra.

¹⁵⁴ Sarıkaya, a. g. e. , s.149-152.

İsmet Görgülü'nn kaleme aldığı "Atatürk'n Anıları" kitabında konu ile ilgili Atatürk 'ün söylemlerine yer verilmiştir;

" Sahili takip ede ede evvela Sinop'a geldik. **Kasabaya çıktım.** Oradakilerle görüşerek, Samsun'a kolaylıkla gidilebilecek yol olup olmadığını soruşturdum. Ne yazık ki yokmuş! Çok zorluk çekecek ve günlerce yollarda kalacaktır. Bilmem neden Samsun'a bir an evvel ayak basmak için o kadar acele ediyordum ki, zaman kaybetmektense tehlikeye ggs germeyi tercih ettim."¹⁵⁵

İsmet Görgülü'nn kitabı bu ikilemi ortadan kaldıracabilecek değerdedir.

Atatürk kaleme aldığı, " Nutuk" adlı eserinde ise milli mücadele sürecinde, mitingler ve milli gösteriler ile ilgili Sinop'ta yaşanan gelişmeler için şu notları düşmüştür; Milli gösterilerde terbiye ve ağırbaşlılığın titizlikle korunması, Hristiyan halka karşı saldırı, gösteri ve düşmanlık gibi tavır ve davranışlardan sakınılması zaruridir. Yüksek şahsiyetinizin bu konularda duyarlı ve etkili bulunmaları dolayısıyla işin iyi idare edileceğine ve başarıya ulaşacağına bendenizin tam bir güveni vardır. Sonuçtan haberdar buyurulmamı rica ederim. Verdiğim bu talimat üzerine her yerde gösteri toplantıları yapılmaya başlandı.Yalnız, sınırlı birkaç yerde bazı yersiz korkularla kararsızlığa düşüldüğü anlaşılmıştır. rnek olarak, 15'inci Kolordu Komutanı'nın Trabzon hakkında gösterdiği 9 Haziran 1919 tarihli Őifreden "miting sırasında Rumların uygunsuz davranışlarda bulunabilecekleri ve hiç yoktan bir olay çıkabileceği düşüncesi ile, mitinge karar verilmişken bu kararın uygulanmadığı...mitingi düzenleyen heyetin toplantısında İstrati ve Polidis' in de hazır bulunduğu, anlaşılıyordu.

Trabzon, Karadeniz kıyısında ve önemli bir merkez olduğundan, orada milli teşebbüs ve faaliyetler konusunda gösterilen kararsızlık ve Yunanlar aleyhinde milli gösteriler yapılması görüşmelerinde İstrati ve Polidis Efendiler'i de bulundurmak gibi, teşebbüsün ciddiyetsizliğine delil sayılacak gevşeklikler, elbette İstanbul ve düşmanlar için pek değerli sayılacak belirtilerdir.

Verdiğim talimattaki esasları kötüye kullanacak kadar ustalık gösterenlerde oldu. Söz gelişi Sinop'a yeni atanan bir mutasarrıf, orada yapılan gösterileri kendisi yönetiyor ve miting kararlarını kendisi yazıp halka imza ettirdiğini söylüyor ve bize de bir örneğini

¹⁵⁵ İsmet Görgülü, Atatürk'n Anıları, Ankara, 2000, s. 212.

gönderiyor. Bu zatın zavallı halka gürültü patırtı arasında imza ettirdiği uzun yazılar içinde şu satırlar gizleniyordu; “Türkler ilerleyip gelişemedi. Avrupa medeniyet esaslarını kabul edemedi ve benimseyemedi ise, bu da şimdiye kadar iyi bir yönetime kavuşamamış olmasından ileri gelmiştir. Türk milleti, ancak kendi padişahının saltanat ve hakimiyeti altında olmak şartıyla, Avrupa’nın himaye ve kontrolü altında kurulacak bir yönetim şekli ile yaşayabilir.

Efendiler, Sinop halkı adına İtilaf Devletleri temsilcilerine verilen 3 Haziran 1919 tarihli bu muhtıranın altındaki imzalara göz gezdirirken, müftü vekili efendinin imzasından sonra gördüğüm imza, bilginize sunduğum satırları yazan ve yazdıran ruhu bana keşfetti. O imza, Hürriyet ve İtilaf Fırkasının ikinci başkanı olan zatın imzasıydı.¹⁵⁶

Sinop halkı Milli Mücadele ruhuna sahipseler de; Sinop’ta böyle olumsuz durumların yaşanması, kara yolu bağlantısının olmaması, Rum çetelerinin bölgedeki faaliyetleri gibi olumsuz durumlar, ne yazık ki Atatürk’ün Samsun’a geçmesinin temel nedenleri arasındadır.

Fiili silahlı faaliyetlere daha I. Dünya Savaşı sırasında başlamış olan Pontusçu Rumlar, Mütarekeden sonra saldırılarını daha da ileriye götürmeye başladılar. Karadeniz Bölgesi’ndeki kasaba ve köylerde yaşayan Rumlara, mütareke hükümleri gereğince Türk limanlarına serbestçe giriş çıkış yapabilen İtilaf Devletlerine ait harp ve ticaret gemileri tarafından silah ve malzeme taşınıyordu. Bu sayede tamamen silahlanan Rumlar, bir taraftan bölgede Pontus devleti kurma hülyasıyla çalışırken, bir taraftan da Türk köylerini basıyor, kitle halinde cinayetler işliyor, soygunculuk yapıyor, ırz ve namusa tecavüz ediyorlardı. Bölgede Rum çetelerinin saldırılarına karşı tedbir alacak düzenli bir Türk askeri gücü yoktu. Sinop ve havalisinde Rum çetelerinin saldırılarına karşı kendilerini korumak zorunda kalan Türkler, kendi imkanları ile karşı koymaya başlayınca, Rum çetecileri ile Türkler arasında karşılıklı çatışmalar başladı.¹⁵⁷

Mustafa Kemal Paşa’nın Samsun’a çıktığı günlerde (19 Mayıs 1919), Samsun-Sinop havalisinde etkili olan kırk kadar Pontusçu Rum çetesi vardı. Milli Mücadele’nin

¹⁵⁶ Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk (1919-1927) , Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Zeynep KORKMAZ, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2013, s.16-17.

¹⁵⁷ Türk İstiklal Harbi, C.2, II. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999, s.112.

başlarında 6.000-7.000 civarında olan silahlı Rum çeteci sayısı, İtilaf Devletleri'nin desteği ve yeni katılımlarla 25.000 kişilik bir güce ulaşmıştı. Ancak hala Yunanistan ve Rusya'dan Karadeniz'deki Pontusçu çetelere eleman taşınmaya devam ediliyordu.¹⁵⁸ Samsun civarındaki Pontusçu çeteler, komşu Sinop Sancağı sınırları içinde de terör faaliyetlerinde bulunuyorlardı. Sinop'ta Sultan Vahdettin'in ile bağları bulunan Çerkez ve Gürcü ailelerin bulunması, buradaki Hürriyet ve İtilaf Fırkası taraftarlarının fütursuzca hareket etmelerine sebep oluyordu. Bu durum Sinop halkının güven duymadığı bir ortamın oluşmasına yol açıyordu. Sinop'un güvensiz ortamdan yararlanmak isteyen İtilaf Devletleri'nin bölge mümessilleri sık sık Sinop'a uğruyor ve buradaki Rumlarla işbirliği yapıyorlardı. Özellikle de İngilizlerin Samsun'da bulunan komiserliğinin zabıtları Sinop'u kontrol için sık sık gelip, Rumlardan havadis toplayıp gidiyorlardı.¹⁵⁹ Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıktığı günlerde de kontrol bahanesi ile sahil kasabaları limanlarına uğrayan İngiliz gemileri, Pontusçulara destek vermeye devam ediyordu. Sinop Limanı'na da uğrayan İtilaf Devletleri gemileri, I. Dünya Savaşı sırasında devletin güvenliği açısından Anadolu'nun iç kesimlerine nakledilen Rumların eski yerlerine geri dönmelerini kontrol ediyor ve onlara insani yardım görüntüsü altında silah veriyorlardı. Ayrıca İtilaf Devletleri mensubu harp gemilerinden veya yolcu vapurlarından karaya sivil memurlar görüntüsü altında Pontusçu çete mensupları çıkarılıyordu. Sinop'ta karaya çıkarılan bu çeteciler, gizlice Pontus teşkilatını hazırlıyordu.¹⁶⁰

Yine Sinop için, Cumhuriyet döneminde bir başka tartışmaya neden olan konu; Atatürk'ün Latin Harflerinin Kabulü sonrası **ilk alfabe dersini** burada verip vermediği, kara tahta başındaki **ilk fotoğrafı** Sinopta çekilip çekilmediği, **ilk yurt gezisini** ve en önemlisi **Anadolu'da ilk yazı dersini** burada yapıp yapmadığıdır. “**ilk**” ile başlayan ifadeler özellikle vurgu yapılmıştır. Çünkü bu konuda kafalardaki soru işaretlerini ortadan kaldırmaya yarayacak ifade “**ilk**” ifadesidir.

Tabi ki herkes böylesine gurur verici tarihi bir anın, kendi şehrinde yaşanmasını isteyecektir. Fakat bir taraftan da tarihi bir gerçeklik söz konusudur ve göz ardı edilemez. Bu konuda yapılan araştırmalar ve duruma şahit olmuş kişilerin hatıratların ışığında konu

¹⁵⁸ Selahattin Tansel, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, C.1, İstanbul, 1991, s.92.

¹⁵⁹ Nurettin Peker, İstiklal Savaşının Resim ve Vesikaları (İnebolu-Kastamonu Havalisi) İstanbul, 1955, s.38.

¹⁶⁰ Peker, a. g. e. , s.38.

netliğe kavuşturulmak istenmiştir. Bunu sağlayabilmek adına konuda otorite kabul edilen kişilerin kaleminden çıkmış bilgilere baş vurulmuştur. Bu durum ise; asıl işi zorlaştıran mesele olmuştur. Örneğin; aynı yazarın bir kitabında “evet öyle “derken bir başka kitabında “hayır böyle” şeklinde birbirinin zıttı ifadelere yer verilmiştir. Bu nedenle; ifadelerin dilini çözebilmek, bu karmaşayı giderebilmek adına yazarların kitaplarının, tüm basımlarına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Örneğin; M.Ş.Ülkütaşır'ın “Atatürk ve Harf Devrimi” kitabının 4 basımından da istifade edilmiştir. (1973, 1991, 2000, 2009) Son basımlara doğru bazı bilgiler sadeleştirilmiş veya bazılarında hiç yer verilmemiştir.

Tarihçi Mehmet Önder'in; “Atatürk'le Adım Adım Türkiye” adlı kitabında ilk dersini nerede verdiği konusunda şu ifadeler yer almaktadır;

“1928 yılı Türk tarihinde, unutulmayacak bir dönemdir. Atatürk devrimlerinin en önemlilerinden biri olan Harf Devrimi ve bu devrimin uygulanması, 1928 yılında yapılmıştır. 8 Ağustos 1928 gecesi, İstanbul Sarayburnu Parkındaki bir toplantıda yaptığı konuşmada Atatürk: “*Bizim ahenkli, zengin dilimiz yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir.*” diyerek daha önce düşündüğü ve Dil Encümeni'ne alfabetini hazırlattığı yazı devrimini başlattı. “Yeni Türk harflerinin kabulü ve uygulaması hakkında Kanun” çıkmadan önce, Anadolu, yaşlısı genciyle, çoluğu çocuğuyla seferber olmuş, yeni harfleri okuyup yazmaya çalışıyordu. Bu öğretim devresinin başöğretmeni de Atatürk'tü. 23 Ağustos 1928 günü Tekirdağ'a bir gezi yaptı. **İlk uygulamayı** denedi. Tahta başında, memurlara ve halka yeni harflerle yazmayı öğretti. Öğrenenleri imtihan etti. Sonuç, ümit ettiğinden daha olumluydu. 1 Eylül'de Çanakkale ve Gelibolu'ya giderek yeni harfler konusunda konuşmalar yaptı. **Üçüncü** bir geziye önce Sinop'tan başladı.”¹⁶¹

Aynı zamanda Önder, Atatürk'ün Yurt Gezileri adlı kitabında Tekirdağ gezisi ile ilgili önemli şu notları paylaşmıştır;

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Tekirdağ'a 2 Şubat 1915, 23 Ağustos 1928'te olmak üzere iki kez gelmiştir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Tekirdağ'a ilk olarak (2 Şubat

¹⁶¹ Mehmet Önder, Atatürk'le Adım Adım Türkiye, Kültür Ofset Araştırma yay. 1, Ankara 1975, s.300.

1915), beraberinde emir subayı Üsteğmen Çerkeşli Hasan Çavuş'un mangasını alarak Tekirdağ'a gelmiş, beraberindekilerle sahil kışlasına yerleşmiştir.

Mustafa Kemal'in Tekirdağ'a ilk geliş nedeni Enver Paşa'nın emriyle 19. Fırkayı kurmak içindir. Yarbay Mustafa Kemal Tekirdağ'a geldiğinde böyle bir fırkanın adının var fakat kendisinin yok olduğunu görmüştür.

Tekirdağlıların olağanüstü yardımlarıyla Tekirdağ, Malkara, Çorlu, Hayrabolu civarından gelen 891 kişiyle 57. ve 72. alayları tamamlayarak 25 Şubat 1915'te gelen bir emirle Çanakkale Savaşları'na katıldı. Bu savaşlarda tarihe altın harflerle geçen başarılar kazandı. Çanakkale Savaşları'nın kazanılması sonucunda Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti düşman işgalinden kurtulduğu gibi, Osmanlı Devleti'nin yıkılması bir süre engellenmiş, kısa bir süre sonra da Türk Ulusu Atatürk'ün önderliğinde Kurtuluş Savaşı'nı kazanarak Cumhuriyet yönetimine geçmiştir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Tekirdağ'a ikinci kez gelişi 23 Ağustos 1928 Perşembe günü Ertuğrul Yatı ile olmuştur. Atatürk'ün Tekirdağ'a bu gelişlerindeki neden 14 yıl önceki ilk gelişlerindeki anıları tazelemek veya Tekirdağ'ın güzelliklerini seyretmek için değildi. Gazi Mustafa Kemal Atatürk kendisini karşılayan Vali Arif Hikmet Bey, Belediye Başkan Vekili Ziya Şıra Bey ve bir kısım halk topluluğu ile vilayete gelmiş, meclis odasında siyah tahta ve tebeşir hazırlatarak en büyük devrimlerinden biri olan Harf Devrimi'ni başlatmıştır.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk Tekirdağ'a ikinci kez gelişindeki mutluluğunu şu tümcelerle anlatıyor: "İlk 2 Şubat 1915'te 19'uncu Fırka kumandanı olduğum Tekirdağ'ı 14 sene sonra ziyaret edebildim. Bundan son derece memnun ve mutluyum. "

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün en önemli özelliği devrimlerini halk adına yapmak ve özellikle onlara benimsetmektir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde 1 Kasım 1928'de Harf Devrimi yapılmış bu sayede Türk toplumu içinde bocaladığı doğu gelenekçiliğinden sıyrılıp Batı uygarlığına yönelmiş ve gerçek bir kültür devrimi yapılmıştır. Bu büyük devrimin ilk adımının ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ilk başöğretmenliğinin Tekirdağ'da olması Tekirdağlılar için büyük mutluluk ve onur kaynağıdır.¹⁶²

¹⁶²Mehmet Önder, Atatürk'ün Yurt Gezileri, İstanbul, 1998

Atatürk harf inkılabını hakkındaki konuşmasını Sarayburnun'da gerçekleştirdikten hemen sonra yurt gezilerinden ilkin Tekirdağ'a yapmıştır. Bu eylemini gerçekleştirmek için bu şehri tercih etmesi bir tesadüfden ibaret olmamalıydı. Mustafa Kemal farklı nedenlere bağlı olarak daha öncesinde de Tekirdağ'da bulunmuş, gerek halkını gerek şehiri tanıma ortamına sahip olmuştur. Aynı zamanda Tekirdağ konumu itibariyle Batı dünyasına yakın ve kültürel açıdan farklı bir profile sahip bir şehirdi. iline g ya Mustafa Kemal, Sarayburnu'nda harf inkılabı hakkında yaptığı açıklamalardan sonra ilk yurt gezisini Tekirdağ'a yapmıştır. İlk durak olarak Tekirdağ'ı seçmesi tesadüf olmamalıdır. Bu şehrin böylesine önemli bir inkılabın ilk uygulama alanı olarak seçilmesinde daha önce çeşitli vesilelerle bulunduğu Tekirdağ'ı tanınması ve Batı kültürüne açık olması başta gelmektedir. Tekirdağ'a yaptığı ziyaretleri sonucu burada özel dostlarda edinmişti. Bu sebepler doğrultusunda tercihinin bilinçli bir şekilde Tekirdağ'dan yana kullanmıştır.

Atatürk Tekirdağ gezisinde tam olarak 4,5 saat bulunmuş, bunun iki saatini derse ayırmıştır. Sabah 11:00'da Atatürk Tekirdağ'da olmuştur. Bu süreleri özellikle belirlemekte fayda görüyorum çünkü buradan çıkacak bir kıyas, bizi ilerleyen süreçte farklı bir noktaya götürecektir.

Şimşir ise bu konu ile ilgili eserinde; Mustafa Kemal, Sarayburnu konuşmasının ardından ilk gezisini Ertuğrul yatıyla 23 Ağustos'ta Tekirdağ'a yaptığı belirtilmiştir. Yanında yer alan isimler; İçişleri Bakanı Şükrü (Kaya) Bey, Gaziantep milletvekili Kılıç Ali Bey, Bolu milletvekili Falih Rıfkı (Atay) Bey, Sinop milletvekili Recep Zühtü (Soyak) Bey, Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi Katibi Saffet ve Moskova Sefiri Tevfik Bey, Kolordu Komutanı Salih (Omurtak) Paşa, Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik Paşa, yazar Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey, Seryaver Rusuhi, Yaveri Neşet, Deniz Yolları Müdürü Sadullah ve Muhafız Kıtaatı Kumandanı İsmail Hakkı Bey olarak sıralanmıştır.¹⁶³

Yine durumun ispatını destekleyici bilgiler veren Özerdim'de Yazı Devrimi ile ilgili kaleme aldığı eserinde;

<http://kitapozettanitim.blogspot.com.tr/2012/05/ataturkun-yurt-gezileri-mehmet-onder.html>.Erişim Tarihi: 10. 02. 2017.

¹⁶³ Şimşir, a. g. e, s.185.

Gazi'nin 23 Ağustos günü Tekirdağ'da "**Az zaman sonra**, yeni Türk harfleriyle gözler kamaştırıcı, Türk manevi gelişmesinin erişebileceği gücün ve yaygınlığın uluslararası düzeyini, gözlerimi kapayarak şimdiden o kadar parlak görüyorum ki, bu görünüş beni kendimden geçiriyor" şeklindeki konuşmasına yer vermişti.¹⁶⁴

Kitabında gerçekleştirdiği Çanakkale gezisinden söz eden Sami Özerdim o gün; Çanakkale'de var olan büyük heyecandan bahseder. "Yarın Ertuğrul Yatı geliyor.." Bir hafta evvel Tekirdağ'da neler olduğunu duymuşlar, memur ve öğretmen çevreleri nasıl Gazi tarafından imtihan edildiğini öğrenmişlerdi. Onlara Mustafa Kemal Paşa'nın "hazırlanmış olmalıydınız" diyerek serzenişte bulunduğunu da biliyorlardı. Gönülleri arzu ediyordu ki Gazi aynı serzeniş Çanakkaledekilere, Gelibolululara da yapmasın. Mustafa Kemal Paşa, 13 yıl evvel asker olarak elinde silah, çarpıştığı yerlerde şimdi öğretmen olarak, elinde kalem, kağıt mücadeleye atılmaya hazırlanıyordu. Bu defa cehalete karşı seferberlik ilan etmiş, savaş açmıştı.

1 Eylül 1928'de Gazi, Çanakkale Hükümet Konağına getirilmiş olan bir kara tahta önünde imtihanlarına yeniden başlamıştı. 3 Eylül'de Ertuğrul Yatı İstanbul'a doğru yol alırken Mustafa Kemal Paşa'da, bilhassa birleşik harflerde (kh, sh gibi) halkın zorluk çektiğini etrafındakilere anlatıyor, bu husus üzerinde durmak gerektiği kanaatini izhar ediyordu.¹⁶⁵

Ve ayrıca aynı yazısında Sinop gezisi ile ilgili; Bu sıralarda **yeni bir yurt gezisine** çıkan Gazi, Sinop'ta, Köy Yatı Okulu'nun bahçesinde iki saat tahta başında halka ders vermiş, arabacı Bekir (Ağa) 'ya yeni harflerden birkaç harf öğretmiş, sonra bu vesile ile: "*eski biçim imlayı kesin olarak hatırdan çıkarmak gerektir.*" demişti, 15 Eylül günü **Sinop'ta ünlü dersini** veren Gazi, 16 Eylül'de Samsun'da Genel Meclis odasında belediye memurlarını sınava çekmiş, sınav sonunda tahtaya yeni harflerle: "*Bütün arkadaşlarımız yeni yazımızı okuyup yazıyorlar.*" tümcesini yazmıştır.

Tarihi gerçeklik Atatürk'ün ilk yurt gezisini Tekirdağ'da yaptığını işaret etse de; Sinop halkı Atatürk'e olan sevgilerinden dolayı durumu kendilerine mal etmeye çalışmışlar hatta çalışmaktadırlar. Halen daha resmi kurumlarımız tarafından her yıl 15

¹⁶⁴ Özerdim, a. g. e. , s.27.

¹⁶⁵ Sami Özerdim, a. g. e. , s.104.

*Konuşma metni için bkz. Ekler kısmına

Eylül tarihinde düzenlenen etkinlik programlarının içeriği ve Sinop yerel basınında çıkan gazeteler bu bilgiler ışığında hazırlanmaktadır. Sinop Valiliğinden ve Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu müdüründen edinilen, her sene 15 Eylül’de Sinop’ta düzenlenen etkinlik programının içeriği şu şekilde hazırlanmaktadır.

15 Eylül 2015 Salı Günü Atatürk’ün Sinop’a Gelişinin 87. Yıldönümü Kutlama (Anma) programında konuşmayı gerçekleştiren isim; Atatürkçü Düşünce Derneği Üyesi Erol KOCAATA’nın “**Atatürk ve Dil Devrimi**” konulu konuşmasıdır.

ATATÜRK’ÜN SİNOP’A GELİŞİ

Etkinlik Bilgileri

Tür	Anma Töreni
Tarih	15 Eylül 2015 Salı – 00: 00
Niteliği	Ulusal
Düzenleyen Kuruluş / Kişi	Sinop Valiliği
Etkinlik Hakkında Kısa Bilgi	Atatürk ve Dil Devrimi
İletişim Bilgileri	Merkez / Sinop

Etkinlik Programı

“Sinop, 30 Ekim 1918 Mütarekesi günlerinde Kastamonu vilayetine bağlı bir sancak merkezi idi. Cumhuriyetimizin mimarı Büyük Atatürk, Samsun’a gitmek üzere Bandırma Vapuru ile Karadeniz’e açıldıktan sonra 18 Mayıs 1919 günü Sinop limanına uğramıştır. 3 Eylül 1956 Çarşamba günü 12541 sayılı günlük siyasi Vakıf gazetesinde de yayınlandığı üzere, Sinop mutasarrıflığına tayin edilen Mazhar Tevfik Bey de Mustafa Kemal’in vapuru ile seyahat etmiş, Sinop’a çıktığında Sinop halkı adına Mustafa Kemal’i davet etmişse de kendisi dışarı çıkmamış, gönderdikleri kartvizitle rahatsızlığı dolayısıyla af dilemişlerdir. Böylelikle büyük Atamızın daha Samsun’a varmadan ilk iltifatlarına mazhar olan Anadolu şehri Sinop ve Sinoplular olmuştur. 1919 tarihinde, Samsun’a gitmek üzere İstanbul’dan yola çıkan Atatürk; Sinop şehrine uğramış, ancak Samsun’a karadan ulaşma imkanı bulunmadığından, yine gemi ile yoluna devam ederek, Samsun’a ulaşmıştır. Sinop’ta kaldığı kısa sürede şehri çok beğendiğini ifade etmiştir. Atatürk daha sonraki süreçte: 15 Eylül 1928 Cumartesi günü, İzmir vapuru ile Sinop’a gelir. O gün,

Yatı Mektebinin bahçesinde kurulan, kara tahtanın başına geçerek “Yeni Alfabenin, esaslarına ait **İlk** dersi verir. Atatürk ile ders sırasında, tahtaya çağırdığı, 50 yaşlarında ve cahil, Sinop’ta herkes tarafından tanınan Bekir Ağa ile arasında şu konuşma geçer. Adın ne? Bekir Paşam. Ne iş yaparsın? Arabacıyım Paşam. Okuman, yazman var mı? Yok, Paşam, Senden öğrenmeye geldim. Evet: bu muhteşem insan, sahip olmakla ne kadar övünsek az olan bu insan, Atatürk: ilk harf devrimi ile ilgili işareti ve dersi: Sinop’ta vermiş. Resim: Sinop Ortaokulu, zeytin ağacının altında çekilmiş. Sinoplular için: 15 Eylül tarihi çok önemli. Çünkü; bu tarihte hem Türk Milletinin en büyük önderini misafir etmiş ve hem de Harf Devrimini ifade eden; tarih sayfalarına geçen fotoğraflarda olduğu gibi, yeni alfabenin esaslarına **ait ilk dersi**, bugün, kendilerine bizzat, Başöğretmenlik yapan Büyük Atatürk’ten öğrenmişlerdir. “

Aynı zamanda 16 Mayıs 2017 tarihli “Vitrin Haber” gazetesinin yaptığı haberde, Sinop Valisi Hasan İpek, Ak Parti İl Başkanı Ali Çöpçü ve CHP Sinop milletvekili Barış Karadeniz’in Atatürk’ün Sinop’a Gelişlerinin 89. Yıl dönümü olması münasebetiyle verdikleri mesajlar yer almıştır. Bu önemli isimlerinin mesajlarında yer alan ortak ifade ise; 15 Mayıs 1928’de **ilk alfabe dersinin** Sinop’ta verildiğidir.¹⁶⁶

Bu ifadelere bakıldığında Sinop halkı tam doğru bilgi ile buluşturulamamaktadır. Tabi ki resmi kurumlarımız amacı; tarihi kasıtlı olarak değiştirmek değildir. Yeterli ve doğru bilgilere tam manasıyla vakıf olamamaları sebebiyle böyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bir başka açıdan bakıldığında ise; belki de memleket ve Atatürk aşkı bunları yazdırmakta ve söyletmektedir. Sinop halkının gururları okşanmakta, Atalarını bu değerli günle yeniden yeniden bağrına basmaktadırlar.

İşte bu noktada kanaatimiz; Sinop halkının ya da araştırmacılarının bu şekilde yazıp, dinlemelerine sebep; gerek o günlere ait birinci el kaynaklarda, gerekse Sinop tarihi üzerine yazılmış literatürlerde karşılaşılan çok iddialı ve tam tersi ifadelerdir.

M.Ş. Ülkütaşır’ın, Samsun Yüceer matbaasında 1962 tarihinde basılan; “**ATATÜRK SİNOP’TA 15 EYLÜL 1928** “ adlı eserinde, **İşte BÜYÜK ÖĞRETMENİMİZ ATATÜRK GÜLHANE PARKI NUTKUNDAN** sonra, halk için

¹⁶⁶ Gazetenin içeriği için bkz. <http://www.vitrinhaber.com/> (Başlık: Atatürk’ün Sinop’ gelişinin 89. Yılı)

Gazetenin orijinali için bkz. ekler kısmına.

başlattıkları Alfabe dersinin *ilkini*, 15 Eylül 1928 de Sinop'ta ve bu memleketin bahçesinde vermiştir.” ifadesine yer verilmiştir.

Bununla da sınırlı değildir. Yine Samsun Yüceer matbaasında basılan ve uzun bir süre, her yıl 15 Eylül 1928'de Sinop'ta çıkarılan “ATATÜRK SİNOPTA” adlı edebi kültürel dergisinin 1.Yıl 1. sayısının 2. Sayfasında karşılaşılan “ Harf İnkılabımıza Ait Bir Hatıra: Büyük Öğretmen Atatürk Halk için Başlattıkları Alfabe derslerinin **birincisini** Sinop'ta vermiştir” başlıklı M.Ş. Ülkütaşır'ın yazdığı yazıda; 1962 tarihli kitabında kullandığı aynı ifadeler yer almıştır. Yani ilk dersi Sinop'ta vermişti.

Daha birçok önemli eserlerde bu bilgi dolanıp durmaktadır. Ülkütaşır'ın ifadeleri birçok yazar için büyük bir referans olmuştur.

Bu eserlerden biride; kendisiyle de bire bir söyleşi yapma şansını yakaladığımız Sinoplu yazar Yaşar Sarıkaya hanımefendinin “Bir İnci Memleketim” kitabıdır. Kitabının 138. sayfasında Ülkütaşır'ın “Atatürk Sinop'ta” kitabında yer alan aynı cümleye yer verilmiştir. Yani bu açıklamalara göre; Sinop ilk alfabe dersinin verildiği şehirdir. Aynı zamanda bu eserde; Ferit Dikmen'in kitabından yapılan alıntıda da aynı durum belirtilmiştir. Ferit Dikmen de ilk dersin Sinop'ta yapıldığı iddiasında olan bir isimdir.

Tam ilk ders Sinop, üçüncü ders Sinop ifadelerine alışmışken, bir dönem Sinop milli eğitim müdürlüğü yapmış Halit Yalçın'ın oğlu Cahit Yalçın'ın arşivinden edinilen Türk Kültürü 3. Cilt, s. 58'de rastlanılan M.Ş. Ülkütaşır'ın şu ifadesi; “*Sarayburnu şenliğindeki nutkundan (9 ağustos 1928) biraz sonra Trakya, Karadeniz ve Orta Anadolu'da bir yurt gezisine çıkmıştı. Böylece harf devriminin ilk gezisi öğretmenliğini de yapmıştı. Birinci dersini 23 Ağustos 1928'de Tekirdağ'da vermişti. Bu tarihten kısa bir süre sonra, İstanbul'dan gene aynı maksatla Karadeniz gezisine çıkarak 15 Eylül 1928 günü Sinop'u teşrif buyurmuştu. Atatürk, halka **ikinci** alfabe dersini de burada verdi. İşte ben, O'nu bu derslerinde, sonraki karşılıklı konuşmalarda çok yakından gördüm ve tanıdım.*” daha da dikkat çekici olmuştur.

Ülkütaşır'a ait son basımının 2009'da yapıldığı “ ATATÜRK VE HARF DEVRİMİ” adlı kitabında ise “Atatürk, yeni Türk harfleri üzerine vermekte olduğu derslerin **dördüncüsünü**, 15 Eylül 1928 tarihinde Sinop'ta verdi. Buradan sırasıyla Samsun'a, Amasya'ya, Tokat'a, Sivas'a ve Kayseri'ye gitti. İşte harf devriminin Başöğretmeni Atatürk, Gülhane (Sarayburnu) Parkı nutkundan sonra halk için

başladıkları alfabe derslerinin **dördüncüsünü** 15 Eylül 1928’de, Sinop’ta bu okulun bahçesinde vermişlerdi”¹⁶⁷ şeklinde daha farklı bir bilgi yer almaktadır.

Buda yeni bir bilgi ve ardından yeni bir kafa karışıklığı ortaya çıkartmıştı. “Evet üçüncü dersini Sinop’ta vermiştir” ifadesi birçok kaynakta yer alıyordu. Fakat 4. ve 2.’si ile ilk kez karşılaşılmıştı. Ülkütaşır, sıralamayı Tekirdağ, Bursa, Çanakkale ve Sinop olarak yapmıştı.

Bunun doğruluğunu teyit etmek için; Bursa ve Çanakkale resmi kurum ve kuruluşlarıyla iletişime geçilmesi gerekti. Edinilen belgeler bu sıralamanın doğruluğunu ortaya koydu.

Bursa Araştırma Merkezinde görev yapan Işık Bey, bu konuda özel yardımlarını esirgemedi. Elinde Bursa’da o güne dair var olan dokümanlarla araştırmaya katkı sağladı. Bursa Araştırma Merkezi tarafından hazırlanan yayında, Atatürk’ün Latin harflerinin tanıtımı için Bursa’ya gelişleri ile ilgili, eski harflerle yazılmış 1546 numaralı 28 Ağustos 1928 Salı günkü Cumhuriyet Gazetesi 1-3 sayfalarındaki “**Gazi hazretleri Bursa’da**” başlıklı haberde şu ifadeler yer alıyordu;

“Gazi Hazretleri Bursa’da Vilayet Meclisi Salonu’nda Vali Fatih Bey’den başlayarak, bütün memurları Yeni Harflerden imtihan ettiler.

Gazimiz, dün akşam yedi buçukta şehrimize avdet buyurdular...”¹⁶⁸

Ülkütaşır’ın da birçok yazısının dipnotunda yer alan, o güne şahit olan meşhur Sinoplu şair Ferit Dikmen’in Vakıf matbaası tarafından 1958 tarihinde basılan “Sinop Tarihine Ait Derleme Bilgiler” kitabının 24. sayfasında ise şöyle yazıyordu.

“Böylece tarihi (Sinop) için yine çok tarihi bir hatıra ve bahtiyarlık teşkil eden bu olay, yani bu yeni harf yazısının öğretilme ve öğrenilmesine ait **ilk ders** verme hareketi işte şeref günü olarak Sinop’un özünde içinde geçmiştir.”

Çalışma adına kaynak kişi arayışları esnasında, birçok kişinin önerdiği isim Mustafa Genç’e ulaşıldı. Ferit Dikmen’in o dönemde çok samimi arkadaşı olan kişi

¹⁶⁷ Ülkütaşır; **a. g. e.** , s.102.

¹⁶⁸ Bursa Araştırma Dergisi yayınları, C. II, s.316.

*Gazetenin orijinali için ekler kısmına bakınız.

yapılan söyleşide; çok farklı ve bir o kadar da tarih kitaplarında yer almayan bilgiler anlattı. Paylaştıkları gerçekten heyecan vericiydi.

Bu isim; Sinoplu Mustafa Gençtir. Ama burada ismini söyleyip geçmek doğru olmayacaktır. Çünkü Mustafa Bey; bizzat Ferit Dikmen’le bu konu hakkında söyleşi yapmış birlikte çalışmalar yürütmüş bir isimdir. Hatta bu yaptığı söyleşiyi Sinop müzesine hediye etmiş ama birçok değer gibi oda rutubetli ve tozlu odalarda atıl bir hal almıştır. Ne yazık ki kendisinde de bir kopyası olmadığı için kaseti dinleme şansına ulaşamamıştır. Yaşına rağmen bir hayli sağlam bir hafızaya sahip olan Genç, gerek Dikmen’in anlattıklarını, gerekse aralarında yaptıkları sohbetlerde Dikmen’in kendisiyle paylaştıklarını kendinden emin bir şekilde dile getirdi.

Mustafa Bey sıradan bir Sinoplu isim değildir. Kendisi 1943 Sinop doğumlu bir gazeteci. Hatta 1922 ‘de açılan Sinop Vilayet gazetesinde 1966- 1994 yılları arası ciddi çalışmalara imza atmıştır. Ve çalışma hayatının son 20 yılında gazetenin mesul müdürlüğünü üstlenmiştir. Eski yazı ile yazılan ve bu çalışmada yararlanılan, 17 Eylül 1928 tarihi 1347 sayılı gazetenin bizzat tercümesinde yer almıştır. Söyleşi esnasında; *“Gazeteyi koltuğum altına aldığım gibi tam buraya, yalı kahvesine geldim.* Eliyle işaret ederek; *“şu masaya oturdum beklemeye başladım.”* dedi. Kendisinin Osmanlıcası pek iyi olmadığından Sinop’ta Osmanlıcaya en hakim adını hatırlayamadığı bir dostunu beklemeye koyulduğunu ve 5 gün içinde gide gele, parça parça gazeteyi yeni yazıya çevirdiklerini, o gün duyduğu heyecanla anlatıverdi. Çevirisinde bulunduğu gazetenin de her sene 15 Eylül’de bir öğretmen tarafından okunduğunu belirtti. Aynı zamanda TRT muhabirliği görevinde de bulunmuştur. Dikmen gibi Servet Yerlinin de çok önemli bir dostudur. Yerlinin *“Harf Devrimi ve Sinop”* adlı kitabının çalışmalarını birlikte yürütmüşler ve basımını bizzat kendi matbaasında tek tek harfleri dize dize, kitabın yarısı dolu yarısı boş harflerle ve zor şartlar altında yapmıştır. Sinop il yıllığının da basımını gerçekleştirmiştir. Sinop’ta birçok kişinin şimdi asfalt olması nedeniyle bilmediği, atamızın da ayak bastığı hatta adını duyduğunda pek bir güldüğü *“ sıçan aralığı”* ile *“taş merdivenin”* haberini yapmıştır. Aynı zamanda; şu an Ordu’da emeklilik günlerini geçiren Servet Yerliye bizi ulaştıran isim de Mustafa Genç’tir.

Sinop tarihi adına yanlış bir bilgi olduğu düşüncesiyle, biraz da kederlenerek, kendisinin emin olduğu bir bilgiyi aktardı.

SÖYLEŞİ 3:

Söyleşi'nin yapıldığı kişi: Mustafa Genç

Söyleşi'nin yapıldığı yer : Sinop Yalı kahvesi

Söyleşi'nin yapıldığı tarih: 17 Mart 2017

Söyleşi'nin yapıldığı saat : 17:00

“Kızım” dedi. “Hani şu fotoğraf mevzuu var ya, ben sana söyleyeyim Atatürk’ün 15 Eylül’e dair ne yazık ki tek bir fotoğrafı vardır. Bir ikincisi kesinlikle yoktur. O fotoğrafta Vilayet konağına halkla birlikte yürürken çekilmiş fotoğraftır. Bunu nerden biliyorum. Bunu ispatlamak benim en büyük görevimdi çünkü. İspatlayamasaydım hem makamım elden gidecekti, hem de gururum ayaklar altına alınacaktı.” dedi ve anlatmaya devam etti;

“ Vilayet matbaasının müdürlüğünü yaptığım dönemde (80 sonrası) o günün valisi Muzaffer Yüzgeç, bir gün beni makamına çağırdı. Sağ olsun beni çok sever ve güvenirdi ama bir o kadarda sert biriydi. Dedi ki; “Mustafa, Atatürk’ün 15 Eylül’de Sinop’a gelişi ile ilgili tek bir resim dahi yok elimizde. Bu işi anca sen halledersen, yok öyle bulamadım falan filan, bulamazsan gözüme görünme bir daha” dedi. Ve bana tam 2 hafta süre verdi. Sonradan öğreniyorum ki; vali aslında bunun araştırmasını daha önceden yaptırmış. Milli Eğitim müdürüne sormuş, milli eğitim müdürü tüm öğretmenleri seferber etmiş, arşivler aranmış ama bulamamışlar. İşim gerçekten çok zordu. Zamanımın 1 haftası bitmiş, şunun şurasında 1 haftam kalmıştı. Zaman hızlı ilerliyor benim paniğim artıyordu. Bir gün vilayet gazetesinin önünde (eski il özel idaresi binası) oturmuş kara kara düşünürken, sokağın köşesinden Sinop’ta çok sevilen ve bilinen “Çolak Sami” lakaplı Sami Güdük’ün geldiğini gördüm. Kafamda bir ampul yandı. Çünkü o günleri yaşamış biriydi. Olayı anlattım ona. Yüzünde belli belirsiz bir tebessüm oluştu. “Gel bakalım sen benle, benim eve gidiyoruz” dedi. İçimin kıpır kıpır olduğunu hatırlıyorum. Beraberce pek yakında ki evine gittik ve “ işte oğul” dedi. Elindeki simsiyah, orijinal resmi göstererek. Kalbim yerinden çıkacak gibi oldu. Sonunda başarmıştım. Resmi aldı ve beyaz bir zarfa koyarak bana verdi. Tabi ki geri iade etmem şartıyla. Hemen valinin yolunu tuttum ve büyük bir gururla fotoğrafı takdim ettim. Vali “evet senin bunu

başaracağını biliyordum, yüzümü kara çıkarmadın” dedikten sonra yanından ayrıldım. Bana verilen zor ama bir o kadar da gurur verici işi başarmanın keyfiyle matbaama geri döndüm. İşte şimdi o Öğretmenevi, belediye, özel idarede ve birçok yerde gördüğünüz resimlerin hepsi bu resimden yayılmıştır.” dedi.

Bunları anlatmakla kalmayıp, kitaplarda yanlış yazıldığını iddia ettiği bir bilgiyi, yine kişi ve olaylara dayandırarak kendinden emin tavrıyla anlattı. Servet Yelinin de kitabının 51 sf. da yer alan şu ifadeyi hatırlatarak; “ *Atatürk’ün harf devrimi münasebetiyle şereflendirdiği Sinop’ta, Vilayet konağına doğru ilerlerken çekilen fotoğraf o günün paha biçilmez vesikasıdır. Merhum Şair Dikmen’in çektiği, canı kadar koruduğu ve özel albümünde muhafaza ettiği bu fotoğrafın biride, merhumun ailesi tarafından albümle beraber Sinop Halkevi Başkanlığına hediye edilmiştir.*” aslında bu fotoğrafın belirtildiği gibi Ferit Dikmen’e değil günümüzde de faaliyet gösteren Ayyıldız fotoğrafçılığın kurucusu Zeynel Abidin Ayyıldız, (d. 1899- ö. 1878) tanınan ismiyle “**Asri Ayyıldız**” tarafından çekildiğini dile getirdi. Oğulları ve torunlarının da bunu onayladığını, ona göre gerçek olan bu bilgiyi de yine Çolak Sami’den dinlediğini söyledi. Ayrıca Çolak Sami, Asri Ayyıldız fotoğrafı çekerken bizzat yanında bulunan kişidir. Torunu Atilla Ayyıldız ile yapılan söyleşide; dedesinin kendisine “ *Ben Atatürk’ün çok fotoğrafını çektim. Fakat onun mahiyetinde gelen kişiler çektiğim tüm fotoğrafları alarak Ankara’ya götürdüler. Elimde yalnız bu saat kulesinin tepesinden çektiğim toplu fotoğraf kaldı.*” dediğini söyledi. Fakat Servet Yerli, kitabını Atatürk’ün Sinop’a Gelişlerinin 45. Cumhuriyetimizin 50. Yıldönümü olan kitabını 1973 senesinde çıkardığı için; bu bilginin kitabında bu şekilde yer aldığını dile getirmiştir. Zaten Mustafa Bey de fotoğrafın asıl sahibinin Asri Ayyıldız olduğu bilgisini, Vilayet matbaası müdürlüğünün son yıllarına doğru Çolak Sami’den edinmiştir.

Çolak Sami, Mustafa beye fotoğrafın nasıl çekildiğini Asri Ayyıldız’ın ağzından ayrıca anlatmıştır.

Asri Ayyıldız; “Atatürk’ün Sinop’a geleceği haberi duyulunca hemen Atatürk’ün geçeceği güzergah üzerinde olan, saat Kulesinin (halen daha Sinop’umuzun tarihi değerlerinden) tepesine çıktım. Yön ve saat hesaplamalarımı incelikle yaptıktan sonra, üç ayaklı fotoğraf makinamla o değerli anı ölümsüzleştirdim. Ama bir ikinci görüntüyü almam o günün şartlarında imkansızdı. Tekrardan dükkana gidilecek, fotoğraf makinası

hazırlanacak, yeniden çekilecek mümkün değildi. Ama ben bir tanede olsa, Sinop için o günün ispatını yapabilecek tarihi fotoğrafı çekebildiğim için halen daha çok mutluyum.” diyerek Çolak Sami’ye duygularını dile getirmiştir.

Mustafa Bey ardından; Sinop halkına biraz sitemle karışık, “*nasıl olurda bu kadar önemli bir günde hiç mi kimse başka fotoğraflar çekmez, Allah allah!* ” diyerek hayıflandı. Bir ikinci fotoğrafın çok araştırıldığını, devlet erkanının bile bulamadığını, olsa mutlaka bu güne kadar bir yerden çıkacağını belirtti. Hatta Servet Yerli kitabının ilk sayfasında “*Bu güne kadar hazırlanan Atatürk albümlerinin hiçbirinde basılmayan bu resim Aziz Atatürk’ün 15 Eylül 1928 Cumartesi günü Sinop’a teşriflerine ait tek vesikadır. Kapak için bilhassa tercih edilmiştir.*” Notunu düşmüştür.

Bu söyleşi sonunda Mustafa Genç beyefendi; şu ifadeleri ile; “Kızım Sinop’a ait 15 Eylül için çekilmiş tek bir fotoğraf vardır, kara tahta başındaki o fotoğraf bize ait değildir, Sivas’ta çekilmiştir. Var olan fotoğrafı Ferit Dikmen değil Ayyıldız fotoğrafçılığın kurucusu Asri Ayyıldız çekmiştir. Atatürk ilk dersi burada değil, Tekirdağ’da vermiştir. Üçüncü dersini burada vermiştir. Sende bende Sinopluyuz, istemez miyiz ki bu ilk gururu biz yaşamış olayız. Ama bir taraftan da tarihi gerçeklikler var. Sen yalan söyle, ben yalan söyleyeyim olmaz, tarih bunu affetmez kızım” durumu özetlemiştir.

Kendi memleketinin tarihine büyük hizmetleri olmuş merhum Bekir Başoğlu’nun “SİNOP İLİ TARİHİ” adlı kitabında da yazar bu defa diğer tartışmalara gebe bir konuya değinmiştir. Der ki; “*bu sayfada yer alan fotoğraf, Sinop ortaokulu (eski yatılı ilkokul) bahçesindeki zeytin ağacının altında, 1928 yılı eylül ayının 15. Gününü saat 16: 00’da çekilmiştir. Atatürk alfabe dersi vermektedir. Daha Atatürk soyadını almamıştır.*”

Sinop için önemli değerlerden bir diğeri, çalışma esnasında sıklıkla bir araya gelinen 1951 doğumlu, o günkü Kavizade konağı, bugünkü Etnografya müzesi olan evde doğup büyüyen, emekli öğretmen Zeynel Zeki Özcanoğludur. Yapılan söyleşide ise; kendisi bu konu ile ilgili kanaatlerini şu şekilde paylaşmıştır;

SÖYLEŞİ 4:

Söyleşi'nin yapıldığı kişi: Zeynel Zeki Özcanoglu

Söyleşi'nin yapıldığı yer : Zeynel Bey'in evi

Söyleşi'nin yapıldığı tarih: 27 Mayıs 2017

Söyleşi'nin yapıldığı saat: 18: 00

“Evet Atamızın 15 Eylül tarihine ait vilayet konağına doğru halk ve Vali Ethem Aykut (Topal Ethem) ile birlikte yürüdüğü fotoğraftın Sinop'a ait olduğunu konusunda fikir beyan edenlere doğrudan katılmaktayım. Hatta bu fotoğraf çekimi en zor olanıdır. Çünkü toplu bir fotoğraftır. Zor olanı başaran Sinop neden kolay olanı başaramasın ki? Benim yaptığım çalışmalar ve tabi ki öngörülerim Sinop'a ait tek bir fotoğrafın olmadığı yönündedir. Bizi bu fotoğrafın Sivas'ta çekildiği yönünde ikna etmeye çalışan isimlere kesinlikle katılmıyor ve bu iddiamı, milli duygular doğrultusunda da yapmıyorum. Beni bu kanaate ulaştıran iki neden söz konusu olmuştur. Birincisi; Atatürk mutlaka her gittiği yere farklı kıyafetle gitmiştir. Bunu Atatürk'ün kronolojik resimlerine baktığımızda da görmemiz mümkündür. Örneğin; Kastamonu'dan İnebolu'ya geçişlerinde dahi farklı bir kıyafet giymiştir. O kalabalıkla olan fotoğraftaki kıyafeti ile kara tahta başındaki fotoğrafta da aynı kıyafet üzerindedir. Hatta resimdeki kişi dahi Sinoplu Bekir Ağa'ya fiziki ve tip olarak fazlasıyla benzemektedir. Atatürk'ün bu iki fotoğrafta ki kıyafetleri mendilinden, ayakkabısına, bastonuna kadar hepsi birebir aynıdır. İkinci dayanağım ise; Strabon'dur. Strabon kitabında; “Sinop, meşhur zeytin ağaçları ve zeytinyağları ile ünlü bir coğrafyadır. Buradan dışarıya ihracatlar yapılmaktadır”¹⁶⁹ bilgisi yer almaktadır. Bugün o yüzden Sinop'ta Zeytinlik adıyla bir mahallemiz vardır ve çukurbağ mezarlığının adı da buradan gelmektedir. Bugün mezarlık olan işte o yer zamanında alabildiğine üzüm bağları ile kaplıdır. Buradan şu sonuca geleceğim. Atatürk'ün kara tahta başında çekildiği fotoğraf, zeytin ağaçları altında çekilmiştir. Strabon'a göre de o dönemlerde Sivas ve Kayseri'de zeytin ağaçları yok denecek kadar azdır. Bu bilgiler ışığında Sivas ve Kayseri'de çekilen fotoğrafların menşei Sinop'tur.” diyerek tam olarak

¹⁶⁹ Strabon, Anadolu Coğrafya Kitabı XII. XIII. XIV. Çev. Dr. Pekman A. İstanbul, 1987, s.211.

bilimsel ve belgeler ışığında olmasa da, kendisi bu doğruya inanmış ve kaleme aldığı yayınlarda da bu fikir doğrultusunda yazılar yazmıştır.

Özcanoğlu'nun; Sinop Belediyesi Kültür yayınları tarafından çıkartılan "ATATÜRK ve HARF DEVRİMİ 15 EYLÜL 1928- SİNOP" adlı kitabın Giriş kısmında " *Atatürk Devrimlerin en önemlilerinden biri olan Harf Devrimi ve bu devrimin ilk uygulaması 1928 yılında Sinop'ta yapılmıştır. Yeni Türk Harflerinin Kabulü ve Uygulanması Hakkında Kanun çıkmadan önce, 15 Eylül 1928'de Sinoplular hem Türk Milletinin en büyük önderini misafir etmiş hem de Harf Devrimini ifade eden; tarih sayfalarına geçen fotoğraflarda olduğu gibi, milletini ilim ve irfan ufuklarına sevk edecek yeni alfabenin esaslarına ait ilk dersini bugün, Sinoplulara bizzat kara tahta başına geçerek Baş Öğretmenlik yapan Büyük Atatürk'ü büyük sevgi ve tezahürü ve heyecanı ile karşılayan, daha yakından dinlemek, daha yakından görmek isteyen, ama ne görmeye ve nede dinlemeye doyamayan Sinoplulara vermiştir.*" yazısı mevcuttur.

1973 yılında basılmış olan SİNOP İL YILLIĞI s.8'de de aynen şu ifade kullanılmıştır. " Büyük Önder Atatürk, halk için başladıkları Alfabe Dersinin **Birincisini** 15 Eylül 1928 de, Sinop'ta vermiştir."

Sinop Valiliği'nden çalışma ile ilgili bir belgeye ulaşmak için; Yazı İşleri Müdürü kendisinin Cengizhan Ersoy Beyefendi ile yapılan sohbet esnasında, Servet Yerlinin bir dönem öğretmenliğini yaptığını dile getirdi. Servet Yerlinin telefon numarasını verebileceğini söyledi. Tabi ki red edilecek bir teklif değildi. Çünkü; Servet beyle yapılacak konuşma birçok doğru ve gerçeğin kapısını açacak mahiyetteydi.

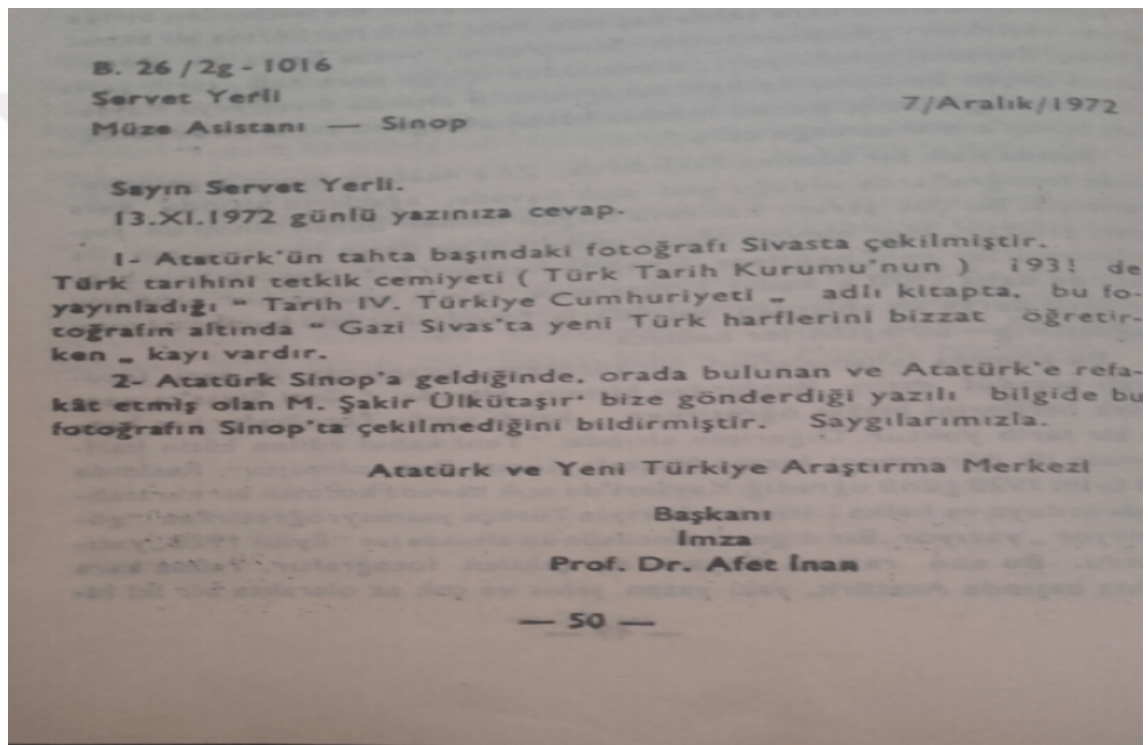
Servet Yerlinin kitabında, Afet İnan ile bu konuda mektuplaştıklarını gösteren bir belge yer alıyordu. Bundan daha önemli bir belge olamazdı.

Yerli kitabında; Sinop halkının çoğu kere bu konu ile ilgili fotoğrafların altında Sivas ya da Kayseri yazısını görünce, bunun matbaa hatası olduğunu sandıklarını ifade etmiştir. Ayrıca bu konudaki çalışmalarını sürdürürken, kitaplarda üç ayrı fotoğrafa tesadüf ettiğini dile getirmiş. Bunlardan birinin altında: "Gazi Sivas'ta yeni Türk harflerini bizzat öğretirken." kaydının olduğunu fakat fotoğrafta her hangi bir tarihe rastlamadığını yazar. Diğerinin altında ise; " Yeni kabul edilen Latin harflerinin ilk öğretmeni bizzat Mustafa Kemal Paşa olmuştur. Resimde 28 Eylül 1928 günü uğradığı Kayseri'de açık havada kurulan bir kara tahtada orduya ve halka Latin harfleriyle Türkçe

yazmayı öğretirken görülüyor" yazısını fark etmiştir. Karşına çıkan üçüncü fotoğrafın altında ise " Eylül 1928" tarihinin yazdığını dile getirir.

Bu son resim, Kayseri'de çekilen fotoğraftır. Yalnız kara tahta başında Atatürk, yazı yazan şahıs ve çok az olarak da bir iki kişinin yüzü gözüktür. Bu fotoğraf çoğu kitapların harf devrimi bahsinde basılmıştır ki Sivas'ta ve Kayseri'de çekildiklerini ifade eder.

Yerlinin daha çok aydınlanmak için Türk Tarih Kurumu'na yazdığı mektubuna, Sayın Prof. Dr. Afet İnan hanımefendi şöyle cevap verme yüceliğini göstermişlerdir.

Resim 1: Servet Yerlinin kitabından alınmıştır. (Afet İnan'ın cevaben yazdığı mektup)¹⁷⁰

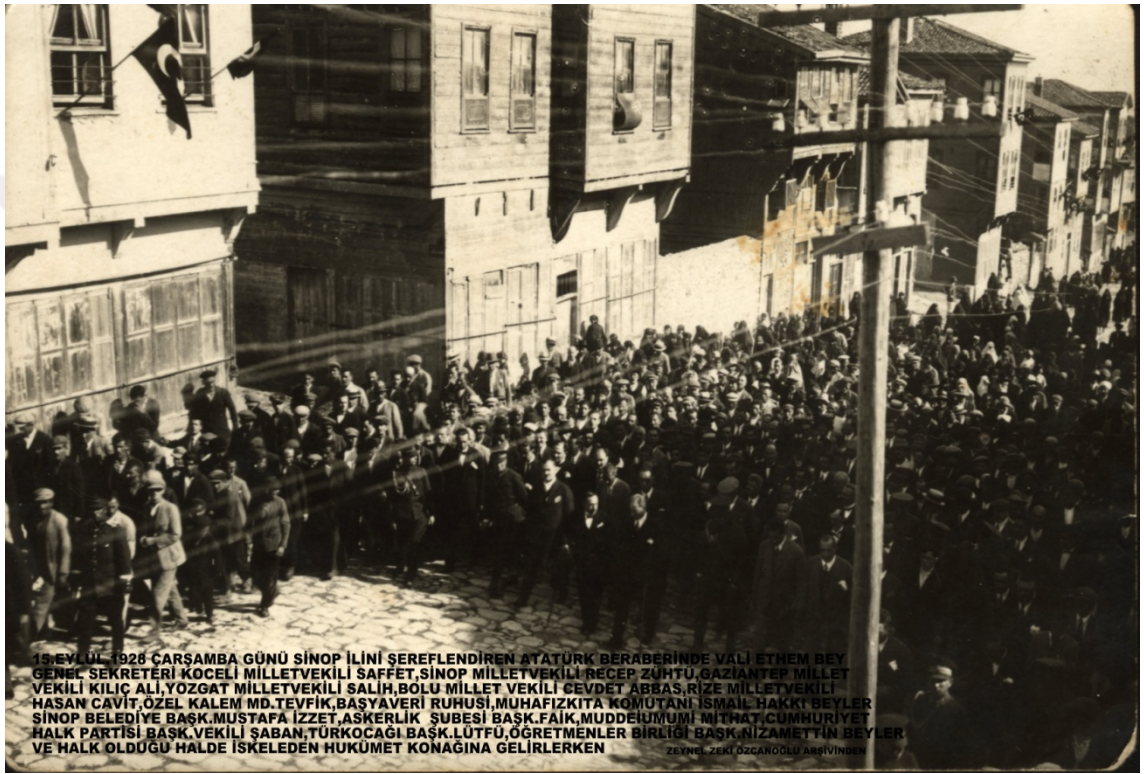
“ Atatürk hangi konu ile ilgili olursa olsun çıktığı her yurt gezisi sırasında vardığı yerleri tespit eden fotoğrafların çekildiği şüphesizdir. Harf devrimi münasebetiyle şereflendirdiği Sinop'ta, Vilayet konağına doğru ilerlerken çekilen fotoğraf o günün paha biçilmez vesikasıdır.”¹⁷¹

“Atatürk ilk dersi Sinop'ta vermiştir. Bazı kayıtlarda Sarayburnu'ndan sonra, Sinop'ta vermiştir, diye geçmektedir. Halbuki Atatürk Sarayburnu'ndaki eğlencede, harf

¹⁷⁰ Yerli, a. g. e. , s.49-50.

¹⁷¹ Yerli, a. g. e. , s.51.

devrimine girişileceğine ait daha öncede belirtildiği gibi nutuk vererek, yeni alfabenin sağlayacağı kolaylıklardan ve esaslarından bahsetmiştir. Bizzat kara tahta başına geçerek ders vermemiştir. Bu şerefi ilk tadan Sinop ve Sinoplular olmuştur. O güne kadar ne okumasını ve ne de yazmasını bilen (50) yaşlarındaki Arabacı Bekir (Ağa) Büyük Kurtarıcı Atatürk'ten ders alma bahtiyarlığına erişerek, Harf Devrimiyle beraber destanlaşmıştır Sinop'ta.”¹⁷²

Resim 2: Sinop'ta, Vilayet konağına doğru ilerlerken çekilen fotoğraf.

HARF DEVRİMİ İÇİN ATATÜRK SİNOPTA- 15 EYLÜL 1928 adlı kitaptan alınmıştır.

Yerli; aynı zamanda Sinop halkının bu durumu kendilerine mal etmelerini de haklı görmektedir. Bu tespitini ise kitabında şu şekilde kaleme almıştır;

“Bunda halk bir bakıma haklıdır da. Zira Atatürk Sinop'a geldiğinde de fotoğraflarda olduğu gibi açık havada, ağaçların altında ders vermişti. Bu çok şerefli hatıra bugün hemen bütün Sinop'un yaşlıları şahittir. Her mevzu oluştta içtenlikle ve

¹⁷² Yerli, a. g. e. , s.51.

derin bir heyecan ile anlatıverirler genç nesillere. Sinop'ta herkes (Yatı Mektebi) nin bahçesinde daha 1970'e kadar ayakta olan zeytin ağaçlarının altındaki bu eşsiz derse ait anlatılan hatıralarla, fotoğraflardaki kompozisyonu bağdaştırıp, birleştirirler kolayca.”¹⁷³

Atatürk'ün Sinop'a gelişlerine tanık olan isimlerden biri olan Mehmet Şakir Ülkütaşır, Afet İnan'ın Servet Yerliye yazdığı mektupta; Atatürk'ün kara tahta başındaki fotoğrafının Sinop'ta çekilmediğini belirtmişti. Fakat Sinop Belediyesi'nin basımını gerçekleştirdiği “Atatürk ve Harf Devrimi” kitabında ve birçok Sinop'a ait yayın ve kitaplarda, M.Ş. Ülkütaşır'ın o günü anlatan yazılarında bazı kafaları yoran ifadeler yer almıştır. Bunlardan en dikkat çekici olanı ise; *“İşte BÜYÜK ÖĞRETMENİMİZ ATATÜRK GÜLHANE PARKI NUTKU'ndan sonra, halk için başladıkları alfabe dersinin ilkini 15 Eylül 1928'de Sinop'ta ve bu mektebin (Yatı Mektebi) bahçesinde vermiştir.”* şeklindeki ifadeleri olmuştur.

Yerli ile yaptığımız konuşmalarda doğrudan Afet İnan'ın mektubunda yer alan ifadeler üzerinde durdu.

SÖYLEŞİ 5:

Söyleşi'nin yapıldığı kişi: Servet Yerli

Söyleşi'nin yapıldığı yer : -----

Söyleşi'nin yapıldığı tarih: 11 Şubat 2017

Söyleşi'nin yapıldığı saat: 10: 30

Yerli; “kızım, dikkat ettiysen mektubun içeriği ilk yazı dersinin Sinop'ta verilip verilmediği değildir. Fotoğraf üzerine yazılmış bir mektuptur. Aynı zamanda Afet İnan'da M.Ş. Ülkütaşır'ın kendilerine gönderdikleri bilgi doğrultusunda bir açıklamada bulunmuştur. Ayrıca ben yazdığım kitabımın kapağına da özellikle Atatürk'ün Vilayet konağına kalabalıkla birlikte yürürken ki fotoğrafını koydum. Çünkü Ülkütaşır'ın bu fotoğraftan haberi dahi olmadığını biliyordum. Ayrıca Atatürk'ün hiçbir albümünde yer almayan bir fotoğraftı. Bu fotoğrafı tarihe kazandırmak ve devlet erkanını da bu

¹⁷³ Servet Yerli, **a. g. e.** , s. 49.

durumdan haberdar etmeyi amacım. Yani demem o ki kızım, bazı tarihi gerçekler bilinemeyebilir ya da yanlış bilinir. Bu tip çalışmalarda ve araştırmalarda tek bir kişiyi baz almamız kesinlikle doğru değildir. Bu mektuba kitabımda yer verirken de aynı şeyi düşünmüştüm, şimdide. Fakat koymak durumundaydım. Çünkü bu konuda ileride çalışma yapacak kişilere yol göstermesi ve bu mektubun ışığında daha farklı ve daha derinlemesine bilgilere ulaşmaları adına naçizane, yeni bir kapı açıcı açacaktı. Yani bu mektup beni hiçbir zaman tatmin etmediği itirafını da yapmak isterim. Ve ben ilk alfabe dersinin kitabımda da belirttiğim gibi Sinop'ta verildiğine inanmaktayım” diyerek konuyu toparlamıştır.

İşte bu noktada akıllara gelen şey; bu konuda yanlış anlaşılmalara ya da farklılıklara sebebiyet veren durumun, yazarların kullandıkları ifadelerin birbirinden farklı durumları mı izah ettikleri yönündedir.

Şöyle ki; “ilk ders”, “ilk yurt gezisi”, “ilk kara tahta başında fotoğraf “ şeklindeki ifadeler aynı durumu mu yoksa farklı durumlarını ifade etmektedir. Bunun en can alıcı örneğini de yukarıda belirtilmiştir. Ülkütaşır, mektupta ilk fotoğrafın Sinop'ta çekilmediğini ifade ederken, kendisine ait yazısında “*ilk dersi Sinop'ta vermiştir*” demektedir. Bu durum ise akıllara; Atatürk ilk yurt gezisini Tekirdağ'a yapmış, ilk dersi Sinop'ta vermiş, ilk fotoğrafı Sivas'ta, son fotoğrafı Kayseri'de mi çekilmiştir? sorularını da getirmiyor değildir.

Sinop halkının en büyük talihsizliğinin ve kaybının, kara tahta başındaki o anı ölümsüzleştirecek bir fotoğrafı kendilerine mal edemedikleri, Yerlinin kitabından yapılan alıntı ile belirtilmişti. Bu durumun hemen ardından akıllara gelen soru ise; evet Atatürk ilk dersini Sinop'ta vermiş fakat bu durum fotoğraflaştırılamamış mıdır? olmaktadır.

Çalışma esnasında başvuru Sinop Öğretmenevi müdürü Turgay Altun Bey'in TRT arşivinden satın aldığı videoda, dönemin başbakanı Bülent Ulus'a ait 02.04.1983 tarihli konuşması yer alıyordu. Ulus'un Sinop Öğretmenevinin açılışı için geldiği Sinop'ta yaptığı konuşmada, şu ifadelerle yer vermiştir;

“Türkiye'nin 35. Öğretmenevi olan bu binada, Başöğretmen Atatürk alfabe derslerinden **üçüncüsünü** gerçekleştirdi.” diyerek devlet arşivlerince aslında bu gerçeğin bir anlamda desteklendiğini dile getirmiştir.

3.3. Atatürk'ün Sinop'a Gelişi, Değerli Gün 15 Eylül

Evet 15 Eylül 1928, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Sinop halkını onurlandığı, gururlandığı, şereflendirdiği, Latin harflerini Sinop halkına muştuladığı o değerli gün...

Her 15 Eylül ayrı bir heyecan yaşanır Sinop'ta. Ayrı bir sevinç, daha heyecanla atan kalpler doldurur İskele Meydanını. Tam bir bayram havası yaşanır. Çünkü Sinoplular o gün Gazi Paşalarını misafir etmiş, yeni harfleri onun kaleminden, onun dilinden bizzat kara tahta başında, başöğretmen sıfatıyla dinleyip, öğrenmişlerdir. Bu Sinoplular için paha biçilmez bir durumdu. Hem Ataları şehirlerini şereflendirmiş hem de yeni Türk alfabesi o gün Sinop ile buluşmuştu.

O gün yaşananlar, o günü yaşayanların ağızından ve kaleminden günümüze kadar tarihi belgeler yoluyla ulaşmış, günümüz biz tarihçilerine ve pek tabii ki Sinop tarihine büyük katkılar sağlamıştır. Gerek o günün ertesi sabahı çıkan Sinop gazetelerinde, gerekse yurt basınında bu değerli günden bahsedilmiş, özel isim ve kişilerin yazılarına yer verilmiştir.

Bu noktada en çok öne çıkan, Atatürk'ün 15 Eylül'de Sinop'ta geçirdiği günün canlı tanıklarından olan araştırmacı yazar ve öğretmen Mehmet Şakir Ülkütaşır, Sinoplu merhum şair Ferit Dikmen, Şemsettin Sami Kubilay, Sami N. Özerdim gibi isimlerin tespitlerine yer vermeden geçilmesi doğru olmayacaktır.

Ülkütaşır'ın bizzat 1962'de basılan kitabından alıntı yapılan yazıda; o günü şu şekilde yazıya geçirmiştir;

Büyük Öğretmen Atatürk Halk için başlattıkları Alfabe derslerinin birincisini Sinop'ta vermişlerdir. 1928 yılının serin bir Eylül sabahıydı. Dörtmenin sık ağaçlı yayvan tepesinden henüz çıkan güneşin ilk ve ılık hüzmeleri, durgun denizin üstünde ince uzun helezonlar çiziyordu. O sabah evden çıkmış, yalıdaki parkın dar ve küçük kanepelerinden birine oturmuşum. Limanın derin sessizliği içinde kah elimdeki kitabın yapraklarını ağır ağır çeviriyordum. Bir iki gün önce arkadaşımın bana hediye ettiği bu kitap, o zaman etrafımda en çok velvele uyandırmış olan, ilmi ve milli bir tezi izah için yazılmıştı.

Güneş bir hayli yükselmiş, limandaki günlük hayatın ilk hareketleri başlamıştı. Gözlerim elimdeki kitabın sayfaları üzerinde dalgın, dalgın dolaşırken bir elin yavaşça omzuma dokunduğunu hissettim. Başımı arkaya çevirdiğim zaman, pek sevdiğim bir

dostumun yanıma gelmiş olduğunu gördüm. Dostum benimle biraz konuştuktan ve elimdeki kitap hakkında bazı fikirlerini de beyan ettikten sonra, yüzüme manalı manalı baktı ve ; “bu gün”, dedi, Sinop’un uzun asırlar dolduran tarihinin en büyük günlerinden biri olacaktır. Pek sevgili bir konuğumuz yoldadır.

Dostumun bu sözlerini doğrusu biraz müphem bulmuştum. Bu sefer ben aynı suretle yüzüne baktım ve kendisinden bu hususta aydınlatmasını rica ettim. O, çok sevinçli bir ifade ile: Atamız, Atatürk geliyor.

O dakika kalbimin içinden sanki bir şimşek pırıltısının aktığını, bütün vücudumu büyük bir heyecanın sarıp sarmaladığını hissettim. Dostum parktan hükümet konağına doğru ilerlerken, ben elimdeki kitabı kapamış, gözlerim bir noktaya dikili kalmıştım. Nasıl dalmayayım... Biraz sonra, okuduğum o kitabı... Evet o tarihi yapan. Yine yeni ve orijinal bir inkılap hamlesi yaratan en büyüğümüzü görecektik. Onu görmek bile bence bir saadettir. Ve ben bu büyük insanın, yirmi saatlik şerefi huzurunda, en aziz bir hatıra olarak saklayan tarihi yurttaşlardan biriyim.

Filhakika 4-5 saat kadar sonra Limanda funda eden İzmir vapuru bize bu büyük ve pek sevimli konuğumuzu getirmişti.

Koca memleketin kurtuluş mücadelesinde destan yazmış onca güzide şehri dururken, Atatürk ne diye Latin harflerini tanıtmak için, birçok olumlu durum ve konumdan mahrum, Sinop şehrini bu önemli girişimde tercih etmiş olabilirdi ki?

Belki de nedeni; Atatürk’ün İstanbul’dan Karadeniz’e yol alırken 18 Mayıs 1919 tarihinde Sinop’a uğradığı o değerli günde, yapmak istediklerini doğrudan burada hayata geçiremediği için bir şeyler içinde uhde olarak kalmış yahut Sinoplularla yaptığı muhabbetlerde; bilime, ilerlemeye, aydınlanmaya aç ve bir o kadar da hazır bir halk ve şehir profili ile karşılaşmasından Sinop’u seçmişti. İllaki bir nedeni olmalıydı. Bu hususta yaptığımız tespitler her ne kadar bir öngörü ve kanaat olsa da, çokta gerçekten uzakmış gibi görünmemektedir. Çünkü o, 18 Mayıs’ta çoğunluğun bildiğinin tersine karaya çıkmış ve şehrin nabzını ve havasını koklama fırsatı bulmuştur.

Köylü, kasabalı binlerce halk; parkı, yalı boyunu doldurmuştu. Bütün göğüslerin bir sabırsızlık heyecanı ile kabarıp indiği hissediliyordu. Herkes O’nu bekliyor, kalpler O’nun için çarpıyordu. Bu sırada İzmir vapurunun çaldığı tiz ve fasıllı düdüklere sanki bu heyecanın bir yankısı gibi idi.

Yarım saat sonra karaya ayak basan BÜYÜK ÖĞETMEN ATATÜRK, altın gibi sarı saçları başlarıyla halkı selamlıyor; saf bir sema gibi duru mavi gözleriyle etraflarında kaynaşanlara bakarak hatır soruyordu. Her taraftan kopan alkış tufanı, her ağızdan yükselen; “Safa geldin... Yaşa... Sağ Ol...” sesleri arasında, Elifiye şalvarları ve elvan peçeleriyle dikkati çeken yanındaki ihtiyar köylü kadınların, “Sefa geldin oğul, Allah sana uzun ömürler vere, tuttuğunu başarasan” diye bağrıışmaları zaten heyecandan dolmuş olan gözlerimizi o anda yaşartmaya kafi gelmişti.

Belediye caddesini ve o sıradaki bütün evlerin balkon ve pencerelerini, kale bedenlerini dolduran halkın bu coşkun tezahürleri arasında Hükümet konağını şereflendiren Büyük Öğretmen, bir müddet Vilayet Makamında istirahat ettikten sonra Yatı Mektebi’ne teşrif buyurdular. Emirleri üzerine mektebin bahçesine siyah bir yazı tahtası kondu. Tarihi ders başlamıştı... Bahçe içinde. Bu yazı tahtasına doğru yarım daire şeklinde cephe almış olan yüzlerce halk, Büyük Öğretmenin vakur bir eda ile anlattığı YENİ TÜRK ALFABESİNİ öğreniyor. Evet O’nun bu yepyeni ve kültürel eserini yine O’nun ağızından dinlemek saadetini tadıyordu. İşte BÜYÜK ÖĞRETMENİMİZ ATATÜRK GÜLHANE PARKI NUTKUNDAN sonraki halk için başladıkları Alfabe dersinin ilkini, 15 Eylül 1928’de Sinop’ta ve bu mektebin bahçesinde vermişlerdi.

Resim 3: Zeynel Zeki Özcanoglu’nun Arşivinden alınmıştır.

BÜYÜK ÖĞRETMEN, ilk önce Türkçe dedi (A,E,İ,I,O,Ö) vokallerinin fonetik bakımdan rollerini anlattı. Bir kıraat parçası okudu. Arkasından herkesi okuttu ve yazdırdı. İlk imtihan, Kültür ve Ortaokul Direktörlerinden başlamıştı. Halktan Öğretmenlerden ve devlet memurlarından orada bulunanların birçoğları sıra ile hep bu imtihanı geçirdiler.

Dersi dinleyenler arasında biri, ön sıraya geçmiş ve tam Büyük Öğretmenin karşılarında yer almıştı. Ben imtihanı çoktan ve muvaffakiyetle vermiş olduğum için, Büyük Öğretmenimizi derin bir hayranı içinde tetkike O'nun öğretiş usullerindeki inceliği zihnen tetkike dalmıştım. Bu sırada, bir bayanın imtihanı bitmişti ki,

Büyük Öğretmen:

- Sen gel bakalım

diyerek, o ön sırada ve tam karşılarında durmakta olan adamı yazı tahtasının başına çağırdı. Atatürk sordu:

- Adın ne?

- Bekir, Paşam.

- Ne iş yaparsın?

- Arabacıyım, Paşam.

- Okuman, yazman var mı?

- Yok, paşam, Senden öğrenmeye geldim.

Elli yaşlarına kadar bu adam, Sinop'un herkesçe bilinen Arabacı Bekir Ağası idi. Ve filhakika ne okur, nede yazar değildi. Bunun üzerine Büyük Öğretmen, yazı tahtasına bir (A) yazdı. Bunu bir kaç kelime örneği ile Bekir Ağa'ya tekrarlattı. Bundan sonra (O-Ö-U-Ü) vokallerini ayrı ayrı yazdı. Ve yine O'na tekrarlattı. Büyük bir sevinç içinde (A, O,Ö,U,Ü,) leri tekrarlayan Bekir Ağa, neşeyanı hayrettir ki, pek kısa zaman içinde bu harfleri yanlışsızca yazmaya muvaffak olmuştu. Bekir Ağa'nın bu muvaffakiyetindeki sırrı bence Atatürk'ün yüksek dehasında aramak lazımdır.

Bundan sonra Atatürk, Bekir Ağa'ya birde (t) harfini belirtti. Bekir Ağa esasen (A) ile (O) harflerini öğrenmiş olduğundan yazı tahtasına (At) ve (Ot) kelimelerini yanlışsızca yazdı. İşte en büyük öğretmenimiz Atatürk, Sinop'ta verdiği dersle Elli yaşlarına kadar cahil kalmış olan bir yurttaşta da yarım saat gibi kısa bir zaman içinde yeni Türk Alfabesinin esaslarını öğretmişlerdi.

Bizzat ağızlarından dinlemiştim. Yine şimdi pekiyi anlıyorum ki, Atatürk'ün inkılabı Ulu Önderin eskiden beri zihinlerinde hesaplı bir şekilde işlenmiş ve bugün birer birer sadece tatbik sahasına konulmuş olan eşsiz bir inkılaptır.¹⁷⁴

Aynı yazı Servet Yerlinin kitabında, “Atatürk Sinop'ta” dergisinde de yer almaktadır.

Ayrıca M.Ş.Ülkütaşır'ın o güne dair farklı yayınlarda çıkan 15 Eylül'e ait farklı gazete ve kitaplarına da ulaşıldı ve özellikle bir dergide yazdığı yazının başlığı fazlasıyla dikkat çekiciydi: “Atatürk İlk Alfabe Dersini Sinop'ta Vermişti”.

Yazı kısa ama netti;

Atatürk'ün Sinop Yatı Mektebi'nde Verdiği Yazı Dersi (15 Eylül 1928)

İzmir Vapuru bugün saat 14.00 de Sinop'a geldi. Reisicumhur Hazretleri maiyetindekilerle birlikte yarım saat sonra Sinop'a çıktı. Öğrencilere, “Merhaba hanımlar! Merhaba evlatlar!” diyerek gönüllerini aldı. Kız Numune Mektebi öğrencilerinden Ziyet Hanım tarafından “Hoş geldiniz Gazi babamız” dendi ve bir buket sunuldu. Gazi, buketi aldı ve öğrencinin hatırını sordu.

Belediye Caddesini ve o sıradaki bütün evlerin balkon ve pencerelerini, kale bedenlerini dolduran halkın coşkun tezahürleri arasında Hükümet Konağı'nı şerefliendirdi. Bir süre Vilayet Makamından dinlendi. Burada, bütün öğrencilerin ve halkın Yatı Mektebi'nde toplanmasını istedi.

Gazi Hazretleri, Hükümetten sonra doğruca Yatı Mektebi'ne geldi. Önce okulun alt kattaki bir sınıfında imtihana başladı. Fakat sınıfın döşeme tahtaları gıcırdamaya başlayınca, çökme ihtimali düşüncesi ile dışarıya, bahçeye çıkılmasını emretti. Emri üzerine okulun bahçesine siyah bir yazı tahtası konuldu. Tarihi derse bahçede devam edildi. Burada memurları, öğrencileri, kadınları, hiç okuma yazma bilmeyen ihtiyarları imtihan etti ve imtihan iki saat sürdü.¹⁷⁵

¹⁷⁴ M. Şakir Ülkütaşır, “ATATÜRK SİNOP' TA 15 EYLÜL 1928, Yüceer matbaası, Samsun, 1962, s.2.

¹⁷⁵ Cumhuriyet: 1565, s.1; Vakit: 17 Eylül 1928, 3842, s.1; Milliyet: 17 Eylül 1928, Sayı. 833, s.1,5; Hakimiyeti Milliye: 17 Eylül 1928, Sayı: 2583, s.1; M. Şakir Ülkütaşır: “Atatürk İlk Alfabe Dersini Sinop'ta Vermişti”, Yücel Dergisi: Cilt: XIX, Sayı: 109, Kasım 1945, s.86-87.

Ülkütaşır'ın TDK tarafından 2009'da yayımlanan kitabının da ise; aynı yazı yer almaktadır fakat “İşte BÜYÜK ÖĞRETMENİMİZ ATATÜRK GÜLHANE PARKI NUTKUNDAN sonraki halk için başladıkları Alfabe dersinin ilkini, 15 Eylül 1928'de Sinop'ta ve bu mektebin bahçesinde vermişlerdi.” ifadesine kesinlikle yer verilmemiştir.

Buda kafa karıştırıcı bir sorun ortaya çıkarmaktadır.

Hatta Sinop'taki dersi ile ilgili daha öncede belirtilen üzerine aynen şu ifadeleri kullanmış, 1962'de olmayan bazı detaylara yer verilmiştir.

Atatürk, yeni Türk harfleri üzerine vermekte olduğu derslerin dördüncüsünü, 15 Eylül 1928 tarihinde Sinop'ta verdi. Atatürk'ün bu derslerinden, Sinop'takinde bizde bulduk.¹⁷⁶

Atatürk ders bittikten sonra, okul bahçesinde saklanmakta olan ve Rusların Sinop deniz baskınına (3 Kasım 1853) ait acıklı hatırayı tespit eden mermer yapıt ile ilgilendi. Ben, kendilerine yazıtı okudum; gereken tarihi malumatı da verdim. Çok memnun oldu ve yanlarından ayrılmamamı buyurdu.¹⁷⁷

Akşam, Yalı'daki Belediye Parkı'nda aziz konuk ve öğretmenimizin yüksek huzurlarıyla da ayrıca şeref ve mutluluk duyduk. Vali Ethem (1939'da İzmir Valiliğinde ve 1942'de İçişleri Müsteşarlığında bulunmuştur.) , Atatürk'ün maiyetindeki zatlar, vilayet ileri gelenleri, bütün öğretmenler (Bu öğretmenler arasında eski Maraş Milletvekili Emin Soysal da vardı. Soysal, o zaman Sinop'ta Ada Okulu Başöğretmeni idi) kalabalık bir halk, bu toplantıya katılmıştı. Toplantı her türlü kayıt ve merasimden uzak olarak çok sade, samimi ve nispette heyecanlı idi. Atatürk, masaların karşısına oturmamı emir buyurdular. Öyle yaptım. Çok tatlı, meraklı bir konuşma başladı. Bütün konuşmalar, Yeni Türk harfleri, Türk imlası, Türk dilinin güzelliği, zenginliği, Türk tarihinin dünya tarihindeki yeri, eskiliği üzerine idi.

O sırada Prof. Mehmet Fuad Köprülü ile Yusuf Ziya (Özer) arasında geçen bilimsel tartışmalar, basın alemimiz de bir hayli gürültü uyandırmıştı (1927). Konuşmaları bir aralık bu konuya kaydı.

¹⁷⁶ M. Şakir ülkütaşır, ATATÜRK VE HARF DEVRİMİ, Ankara, 2009, s.102.

¹⁷⁷ M.Şakir Ülkütaşır , HÜRSES Gazetesi, 3 Ocak 1956, Türk Dil Kurumunun İlk Yılları- Hatıralar.

Kendi konusunda gerçekten bir değer olan Yusuf Ziya'ya Hukuk Fakültesi ders programına yeni konulan "Türk Hukuk Tarihi" de ek olarak verilmişti. Fakat, Yusuf Ziya bu derslerinde, klasik bilgiler dışında, bilim alemi için yeni yeni keşifler, dünya çapında varsayımlar ortaya atıyordu. Yusuf Ziya'nın ders notlarını okuyan Fuat Köprülü bu fikirleri, dayanaksız bulmuş, şiddetle reddeden bir yazı yazmıştı. İşte, hemen gündelik basın sütunlarına da geçerek genişleyen o tartışmalar, bu makale üzerine çıkmıştı.

Yusuf Ziya Özer'in tezi özetle şuydu:

"Eski Yunan uygarlığı, hatta bütün ilah ve ilaheleri, bu arada eski Yunanistan'daki yer isimleri dahi Yunan aslından değildir. Eski Yunan medeniyetinin kurucuları Türk ırkına mensup kavimlerdir. Yunan medeniyeti, Asya'dan alınmıştır. Hatta diğer eski medeniyetler dahi Türk kaynaklıdır." Yusuf Ziya, bundan başka " Babil hükümdarı Hamurabi de Türktür; Hamurabi Kanunu, Türk Hukuk tarihinin başlangıcını teşkil eder." tarzında yepyeni görüşler, kuramlar da ileri sürüyordu.

Buna karşı Fuat Köprülü de özetle: Birçok yetkili Avrupa bilginlerinin son bilimsel araştırmalarına dayanarak, Helenistik bir uygarlığın bir kısım elemanlarının bilakis Anadolu- İran- Horasan yoluyla Orta Asya'ya geçmiş olduğunu, bu hususta pek çok tarihi eser ve belgelerin bulunduğunu; bundan Yusuf Ziya'nın bu tezinin bilim alemin de ciddiye alınmayacağını yazmıştı. Yine Hamurabi'nin Türk olduğu, eski uygarlıkların Türklerce kurulduğu hakkındaki düşünceleriyle, dünya bilim alemin de bizi pek gülünç bir duruma düşüreceğini ekledi.

Kısaca, bu konu üzerinde de bir hayli görüşüldü. Atatürk, Yusuf Ziya'nın tezini kabul ve hararetle savunuyordu."Nebo-Nebi" kelimelerini bir hayli açıkladı. Anladım ki; Atatürk bu tartışmaları yakından izlemiş, hele Yusuf Ziya'nın o sırada yayımladığı *Kablel Yunan Türk Medeniyeti* (Yunandan Önceki Türk Uygarlığı) adlı eserini, adeta ezberlercesine okumuştur.

Ben, Fuat Köprülü'nün görüş noktasını daha bilimsel, daha doğru bulmaktaydım. Daha önce gerek gazete sayfalarındaki ve gerek Hayat mecbuasında ki (Hayat dergisi, 7, 13, 27 Nisan, sayı 19, 21-22) yayımları zaten yakından izlemiştim. Ufak bir giriş yaparak, Yusuf Ziya'nın tezinin bilim alemince kabul edilemeyeceğini, esasen edilmemiş de olduğunu söyledim. Fakat büyük ve aziz öğretmenimizi bu işte memnun edecek şeklin daha çok sukut etmek olduğunu anladım ve öyle de yaptım.

Bu tartışma konusundan sonra, konuşmalarımız tamamıyla Harf devrimi ve dil meseleleri üzerinde toplandı. Atatürk, birçok şeyler anlattı; bizi tekrar aydınlattı. *Coşkun, akıcı, beliğ, insicamlı bir dille konuşuyor; konuşması bizi teshir ediyordu.* O'nun hitabetteki büyük ve büyüleyici kudretini bir kere daha görerek, işiterek tasdik ettik. Ben konudan faydalanmayı ihmal etmedim. Kendilerine o zaman yeni kurulmuş olan "Türk Halkbilgisi Derneği'nin", yeniliğine rağmen, gösterdiği olumlu çalışmalardan bahsettim. Maksadım, önemli bir noktayı Atatürk'e anlatmaktı.

Beni yakın bir ilgi ile dinlemek lütfunda bulunan Atatürk, Halkbilgisi Derneği'nin bu çalışmalarından çok memnun oldu. Bu arada kendilerine bilhassa halk ağzında yaşayan öz Türkçe sözleri topladığımı, bunların yüzde yetmiş beşinin eski Türk dilinin büyük Kamusu olan *Divan-ı Lügatit- Türk*'te bulunduğunu arz ettim. Maksadım, Atatürk'ün halk ağzında yaşayan öz Türkçe sözler üzerinde dikkatini çekmekti. Atatürk örnekler istedi; bir hayli örnek de verdim. Bu arada, çok eski Türkçe bir söz olan "Sağun" nun, Boyabat'ta "Savu" şeklinde hala aynı anlamda kullanıldığını söyledim ve tespit etmiş olduğum bir savudan (mersiye, ağıt) bazı parçalar okudum. Ben o zaman memleket folkloruna, Türk- Anadolu halk edebiyatına dair çok geniş malzeme de toplamıştım.

Atatürk, söz derlemesi çalışmalarım üzerinde büyük bir ilgi ile durdu. Kafasında bir fikir, şimşek hızıyla, dolaşmakta olduğunu anlıyordum. Bir an durduktan sonra, *etrafini çevreleyenlere, yüksek bir sesle şunları söyledi:*

"Arkadaşlar! Şakir Bey'i (bu satırların yazarı) alaka ile dinledim. Bunlar da esas davamızın, mesaimiz içinde bulunan, mühim, milli meselelerdendir. Elbirliği ile bunları da mutlak başaracağız. Türk dili güzeldir, zengindir. Onun bu Güzelliğini, zenginliğini ortaya koymamız lazımdır." dedi.

Atatürk o zaman sade, güzel bir Türkçe istiyordu. Binaenaleyh, dil hareketlerinde bu anlayışa göre bir devrim yapmak emelindeydi. Bütün bu konuşmaları da bunu gösteriyordu.¹⁷⁸

Atatürk Sinop'a geldiğinde söz arasında müzikten de konuştu. Bende müzikten hoşlandığımı ancak alafranga, opera, operet değil halk arasında duyup öğrendiğim müzikten hoşlandığımı belirttim. Maraş'ta Müzik Öğretmenliği yapmıştım.

¹⁷⁸ M.Ş. Ülkütaşır, a. g. e. , s.109-112.

Çocukluğumda ramazanlarda Üsküdar'da teravihten sonra, sahura kadar dolaşanlarla birlikte manicilik yapmıştım. Sesim güzeldi, Atatürk;

“Haydi, öyleyse bir şeyler oku da dinleyeyim” dedi. Bende;

“ Dönenin anası Şerife Hatun

Döneyi satarlarsa alırım, beş bine satın”

Bozlaşını okudum memnun kaldı. Bir daha söyle der gibi idi. Ben de

“Yoğurt koydum dolaba” türküsünü söyledim.

Ben alafranga müziği bilmedim, görmedim. Alaturka müziği biliyordum. İnsan görmediği, alışmadığı şeyleri de beğenip, sevemiyor. Nitekim sizi görüp sevdik, bağrımıza bastık dedim. Pek hoşuna gitti.¹⁷⁹

Mehmet Şakir Ülkütaşır; tarih ve dil konuşmasından sonra, harf inkılabına geçildi. Büyük Öğretmen bu inkılabın doğuracağı kültürel inkişafın mana ve mahiyetini anlattı. Pek temiz ve canlı ifade çok derin ve çekici bir talakat Atatürk'ün saatlerce devam eden izahlarında hiç değişmeyen vasıftı. Tekrar inandık ki en büyüğümüz, en büyük bir hatibimizdir.

Gazi, parktaki bu konuşmalarından harf ve dil inkılabına değinen sohbetleri sırasında şu noktaları da açıkladı.

-“ Arkadaşlar! Bazı zevat, idari mülahazalarda olacak, yeni Türk harflerinin tatbik edilmesi için benden bir sene, üç sene gibi mühlet istiyorlar. Buna asla muvafakat edemem. Ankara'ya dönünce ve yeni yüksek Meclis açılınca bir kanunla bunun hemen kabul edilmesine bütün kuvvetimle çalışacağım.”

Gazi, yeni harflerimizin bütün vatandaşların pek az zaman zarfında öğrenmelerinin vatan vazifesi olduğunu söyledi ve dedi ki:

-“ Sarık ve cübbe ile artık dünyada muvaffak olmanın imkanı yoktur. Yaptığımız muazzam inkılaplar artık medeni bir millet olduğumuzu cihana ispat ettik.”¹⁸⁰

Saat tam bir olmuştu. Atatürk:

¹⁷⁹ Yaşar Sarıkaya, Bir İnci Memleketim, Samsun, 2010, s.148.

¹⁸⁰ Ahmet Bekir Palazoğlu, Atatürk ve Harf Devrimi, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, baskı 2, s.48.

- Arkadaşlar, tarihe, dile, harf inkılabına hatta memleket işlerine dair birçok şeyleri konuştum. Samimi bir muhit ve hava içinde geçen bu dakikaları unutmuyacağım. Çok mütehassısım. Vakit geldi. Müsaadenizi rica edeceğim. Dedi ve bir dakika sonra ayağa kalktı. O anda dudaklarımdan adeta dökülüveren “ Nasıl göndeririz!”, “doyamadık ki...”

19 Mayıs 1919’da bugünkü Kemalist Türkiye’yi kurmak üzere Samsun’dan Anadolu içlerine atılan dahi kurtarıcımız bu sefer yarattıkları inkılaplardan birini feyizlendirmek için gitmekte oldukları aynı kutsal yola, evet Samsun’a doğru uğurluyorduk.¹⁸¹

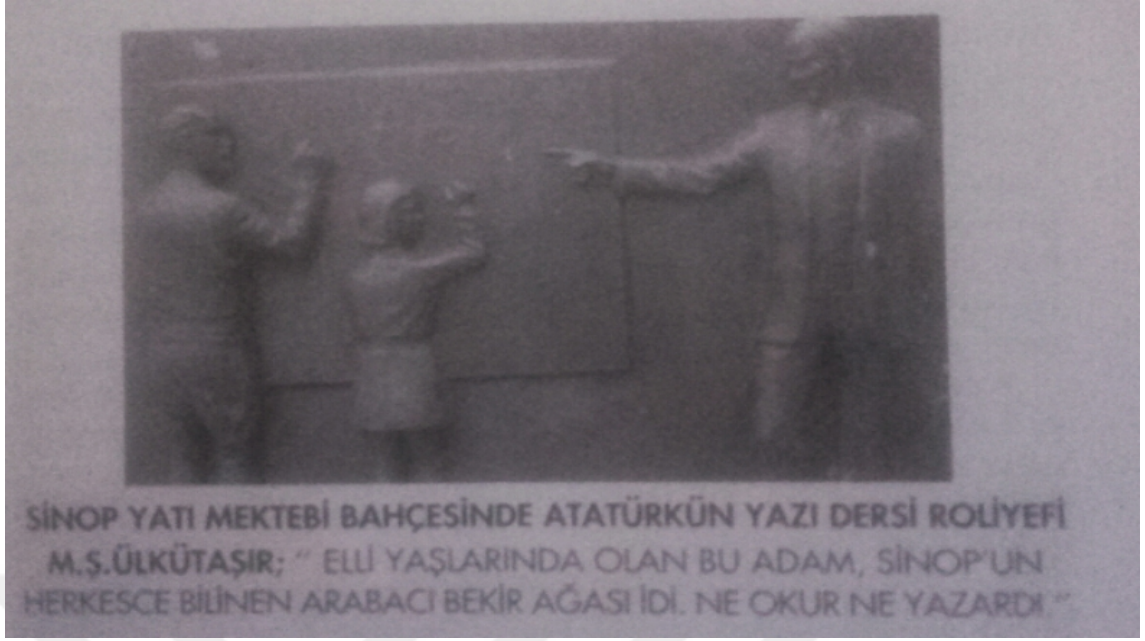
Yeni Türk harflerini, az da olsa, pek çabuk öğrenebilmiş olmaktan doğan büyük bir sevinç içinde çırpınan Bekir Ağa, dersi bitir bitmez öğretmenine boyun eğerek, teşekkürlerini sunduktan hemen bir saniye sonra: “Ey millet! Gazi Babamızdan.” diye de nutuk iradına başlamıştı ki, Öğretmeni ona:

“Nutku bırak, al şu kitabı içindekileri iyice öğrenmeye çalış” diye tavsiyede bulunmuşlardı. Bekir Ağa, Öğretmenin bu sözünü tutmuş, elinde bir defter “At” , “Ot” kelimelerini yazarak şuna buna gösterir, gazetelerin kalın ve büyük “A” , “O” , “E” , “U” larını yüksek sesle kahvede yüksek sesle okur dururdu. Bekir Ağayı ne zaman görsem:

“ Elli yaşında beni okuttu. Ömrümde ilk hocam Gazi Babamız oldu. Sağ olsun, bin yaşasın.” diyerek en Büyük Öğretmenimiz Atatürk’e karşı kalbinin sonsuz sevgi ve şükranlarını belli etmemek geri durmaz, hep bu imtihanı anar ve gözleri dolardı.¹⁸²

¹⁸¹ Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, Zeynel Zeki Özcanoğlu (Hazırlayan) Atatürk ve Harf Devrimi, baskı 2, s.33.

¹⁸² Ülkütaşır, a. g. e. , s.106-107.

Resim 4: Zeynel Zeki Özcanoğlu'nun Arşivinden alınmıştır.

Atatürk, gezi dönüşünde, yurttaki halkla yeni harfler konusundaki görüşmelerinden, sınavlarından aldığı deneme ile Başbakanlığa bir direktif vermiştir. 21 Eylül'de verilen 22 Eylül'de gazetelerde yayınlanan bu direktifle, yeni Türk alfabesinin kolaylaşmasında yeni bir adım atılıyor, o güne değin ayrı yazılan “dır,-se,-le” gibi eklerin sözcüklere bitişik yazılması gerektiğini bildiriliyordu. Birkaç gün sonra gazeteler, kalın ve ince “k” ları, “g” leri birbirinden ayırmak için (örneğin Khamil’de olduğu gibi) ince “k” ile “g” nin önüne konulan “h” harflerinin de kalktığını, sesli harfler üzerine konan ” ^ “ işaretinin amacı sağlamaya yeteceğini bildiriyordu.¹⁸³

Sami N. Özerdim “Yazı Devrimin Öyküsü” adlı kitabında dipnot kısmına şöyle bir açıklamada bulunma gereksinimine de ihtiyaç duymuştur. “ Tahta başında ders verirken fotoğraf, yanlışlıkla hep Sinop’ta çekilmiş olarak belirtilmektedir. Oysa bu fotoğraf Sivas’ta 10 Eylül’de hükümet alanında çekilmiştir.(M.Ş. ÜLKÜTAŞIR’ dan).¹⁸⁴

Merhum Şair Ferit Dikmen’in kitabından yaptığımız alıntıda ise o değerli güne dair kaleme aldığı notlar şöyledir;

“ Bundan tam 30 yıl önce 1928 Eylül’ünün 15’inci Cumartesi günü saat 14.30’da İzmir Vapurundan Sinop’a büyük, şanlı Türk’ün kurtuluşu yolunda sarsılmaz imanlı

¹⁸³ Sami. N. Özerdim, Harf Devriminin Öyküsü, TDK tanıtma yayınları, 1. Baskı, s.23.

¹⁸⁴ Sami. N. Özerdim, Yazı Devriminin Öyküsü, İstanbul, Ağustos, 1998, s.31.

büyük bir misafir gelmişti. Bu yirminci asır cihanın eşsiz yüce kumandanı, aslan Türk'ün yiğit kahramanı, insanlığın örnek kişisi, şeref aşk ve irfanı, vatanın büyük gazisi MUSTAFA KEMAL PAŞA idi.”

O gün ne güzel ne sakın, ne latif ve safalı, neşeli bir gün idi. varlık, onun Karadeniz'e çıkışını ve şirin Sinop limanına gelişini tesit ve takdis edercesine susmuş. Ne rüzgar, ne bulut, ne dalga, ne her hangi bir şey. Her şey sanki onun her türlü neşe ve şetaret içinde gezmesini, görmesini, görüşmesini ister, bekler gibi bir hal içinde idi. Halılar döşenmişti. Park ve Hükümet caddesinden doğruca Vilayet makamına oradan da ortaokula gitmişti.

Nihayet, Yüce Atatürk, burada gezilerine esas olan ve tasarısını kendisince tespit edilmiş bulunan yeni harfleri yeni yazıya halka anlatmak öğretmek üzere ilk hazırlık numune kitaplarından bazılarını halka dağıtmışlardır.

Böylece tarihi Sinop için yine çok tarihi bir hatıra ve bahtiyarlık teşkil eden bu olay yani bu yeni harf yazının öğretilme ve öğrenilmesine ait ilk ders verme hareketi işte şeref günü olarak Sinop'un özünde içinde geçmiştir. Halen o güzel taştan, muhteşem ortaokulun ada tarafına düşen cihetinde duvarına konulan yazı tahtası başında gayet alaka çeken bir neşeli hal ve duruş ile Türk harflerini halka yazarak ve okuyarak ve yine bazılarını da yazdırıp okutarak ilk deneme yoklama dersini vermişti. Biz de sevinç içinde onu gönülden candan dinlemiş idik. Ne zaman oraya bir vesile ile gitsem çocuklarıma, sevdiklerime o tarihi olay ve hatırayı anlatmadan geçemem.

İşte her yıl onu unutmaz böyle günü saati gelince, şimdi çok içli hasret, rahmetle anarak vicdani bir vazifeyi yapmaktan doğan bir huzur içinde bu satırları Sayın Sinop halkına sunuyorum. Tarihi Sinop çok önemli olan böyle bir şeref günü ile övünsün.¹⁸⁵

O gün 1928 yılı 15 inci Cumartesi günü (30 Rebiyülevvel 1347) idi. Şimşek gibi müjdeli haber gönülleri sarmış, gözler onu, o yüce dahi, şanlı büyüğümüzü görmek aşkı ve sevinciyle doluydu.

O gün limanda tesadüf Reşit Paşa adındaki posta vapuru da vardı. Nihayet sancaklarla donanmış, mahsus direğinde Cumhur riyaseti sancağı da bulunan İzmir Vapuru tam on dört buçukta limana gelip önce yollanan bir motordan maiyeti erkanından

¹⁸⁵ Ferit Dikmen, Sinop Tarihine Ait Derleme Bilgiler, Vakıf matbaası, İstanbul, 1958, s. 23-24.

olan zatlardan on kişi kadar park iskelesine ıktılar. Vali Ethem Aykut ve öteki erkan karşılıdılar. Az sonra ankaya motoru ile büyük kurtarıcımız, diğer maiyeti erkanı ile iskeleye çıkıp bütün cadde boyunca halılar serilmiş olduğu halde tanışma merasimini müteakip büyük sevinç tezahüratı arasında halka merhaba, selam ve iltifat edip küçük bir kız öğrencinin (Kız Numune Mektebi öğrencilerinden Ziyet Hanım) sunduğu iek buketini alarak onu sevip okşadıktan sonra doğruca Hükümet Konağına teşrif ettiler.

Biraz istirahat tan sonra, zeytin ağaçlarının bulunduğu yerde okul duvarına konulan yazı tahtası başında o zaman Yatı Mektebi olan şimdiki Ortaokula teşrif buyuracaklarını müjdelediler. Yürüyerek oraya varıp doğruca alt katta ki Ada Semti'ne düşen odaya girince, sofa tahta olduğundan hafif bir çöküntü yaptı. Hemen dışarı işaret buyurup çıkılarak yine oradaki önceden deneme kabilinde bastırılıp birazı halka dağıtılmış olan yeni Türk harflerinin yazılmasına ve okunmasına ait ilk kıymetli, o çok önemli tarihi dersi, gayet sakin ve sabırlı, inandıran, uyaran, irşat eden söz ve halleri ile her mesleğe mensup vatandaşlara talim buyurdular. Memnun bir tavırla derse son verip hazır otomobile binmeyerek yaya olarak şehri dolaşmaya ıktılar. Meydankapı'da yeni harflerle tabela yazdırıp dükkanının kapısı üstüne asmış Berber Sabri İviz'in dükkanı önünde durup alaka gösterdiler ve çok sevindiler.

İlerideki kahveci Hüsnü'nün kahvehanesine girip bir kahve içtiler ve yola devam ile rastladığı o zaman bazı hanımları henüz arşafly görünce; "Hanımlar... ! Böyle kapalı kalan vücutta, düşüncelerde, kabiliyetlerde kapalı kalır. Yaşadığımız dünyadan haberdar olmanız lazım. Gayemiz Türk hanımlarını layık olduğu yüceliğe ulaştırmaktır. Dünya yalnız erkeklerin değil, hepimize aittir." Yolunda uyarıcı sözlerde bulundular.

Fışkıran eşmesi Sokağı on iki merdiven aralığından Tersane arşısı'na inerek bazı dükkanlara bakarak eski Tophane meydanına uğrayıp civardaki parti binasına ıktılar.

Oradan da yürüyerek doğruca parka giderek büstün sağ tarafına düşen yerde oturup gece saat yirmi ikiye kadar hazır bulunan kimselerle sohbet ve hasbihalde bulundular.¹⁸⁶

¹⁸⁶ Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, a. g. e. , s.22.

Resim 5: Atatürk ve Harf Devrimi kitabından alınmıştır. (Sinop Belediyesi Kültür Yayınları)

Gündüz saatlerinin teferruata aitlerinden bir kaçını da şu arada bildirelim; bir ara postane önünden geçerken tahtaya yazılmış Angora'nın Ankara yazılması gerektiğini ve düzeltilmesini emir buyurdular.

Akşamüstü parkta otururlarken yakılıp direğe asılan lüks lambasının yalancı ve çiğ bir ışık olup, o sırada latif halde nur saçan ay ışığına işaret edip “Asıl bu güzelliğin temaşa edilmesi lazım, baksanıza, nedir bu latif hava ve manzara?” demişlerdi. Bizde iştihap doğrusu çok sevinmiştik.

Üçüncü olarak sevindikleri şey: Yeni harflerin Sinop'ta hemen yazılması, levha olarak asılmış bulunması, aziz halkın, yeniye ve yeniliklere olan arzu ve inan ve iman bu suretle iyiden anlaşılmuş bulunması olup Sinop'taki hatıralarından bahsederken en çok bu noktaları sevinerek belirtmişlerdir. Saat yirmi ikiye gelince artık yollanalım buyurdular. İskeleyle doğru yürüdükleri sırada Valinin bir sözüne cevap olarak: “Sinop'ta geçirdiğim bu kadar zaman içinde her cihetten memnun olduğumu, ahval ve hareketimle ispat ettim zannederim.” Diyerek o, derin görüşlü, tatlı bakışlı eşsiz başbuğ Cumhur

Reisimiz, sevgi gösterileri ve “doyamadık, sağ ol, güle güle” sesleri arasında rıhtımdan ayrıldılar. İzmir Vapuru şanlı varlığına kavuştu ve güneş doğduktan sonra yollandılar...¹⁸⁷

Ferit Dikmen; Vakit geç olmuştu. Lüks lambası asılıyordu. Atamız havaya şöyle bir bakarak “Lüks lambasına ne lüzum var, şu güzel mehtap yanında lüks çok sönük kalıyor. Söndürünüz onu. Bu manzara şu latif liman ne kadar güzel. Ah ne olaydı da bu manzaradan biraz da Ankara’da olaydı.”¹⁸⁸ diye bu güzel anıyı anlatmıştır.

Atatürk’ün 15 Eylül’de Sinop’a gelişlerini haber yapan Cumhuriyet gazetesinin 16 Eylül 1928 tarihli sayısında o günün Sinop Cumhuriyet Okulu öğretmeni ve Anadolu Basın Muhabiri Şemsettin Sami Kubilay’ın “REİS-İ CUMHUR HAZRETLERİ SİNOP’TA” başlıklı yazısında;

Sinop -15 (Muhabiri Mahsusamızdan- Türk’ün edebi ve ezeli Güneşi, nur ve feyiz menbağı ve kaynağı büyük ölmez Gaziyi Sinop’un binlerce halkı bir misli daha şimdiye kadar hiç görülmemiş ve işitilmemiş en sıcak kucak samimiyeti içinde sardı, öptü ve doya doya kucakladı.

İzmir vapuru saat on dördü yirmi geçe limanımıza geldi. Büyük Gazi’nin teşriflerini haber alan binlerce alan binlerce halk iskele, park ve deniz sahillerini keşif kitleler halinde omuz omuza doldurmuşlardı. Denizde bakıldığı vakit sahillere toplanan halk siyah ipek gibi uzanıyordu. Saat on dört otuz beşte Büyük Gazi binlerce halkın “Yaşa, Varol!” sedaları arasında rıhtıma ayakbastılar ve halka iltifat ve tebessümlerini esirgemedi bol

¹⁸⁷ Ferit Dikmen, **a. g. e.** , s.58-59.

¹⁸⁸ Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, **a. g. e.** , s.24.

bol buyurdular. Refakatlerinde Gaziantep Mebusu Kılıç Ali, Bolu Mebusu Recep Zühtü, Yaveri Ruhusi, Halk Fırkası Umumi Katibi Saffet, Riyaseti Cumhur Katibi Umumisi Tevfik Beyler bulunuyordu. Gazi Hazretleri etrafındaki binlerce halka:

-“ Merhaba!” diyerek ve tebessümlerini ibzal buyurarak Makamı Vilayete, bundan sonra saat on dördü çeyrek geçe Ada Mahallesi’nde Yatı Mektebine teşrif buyurdular. Burada tam iki saat yeni harfleri tahtaya yazdırmak suretiyle mektebin bahçesinde meşgul oldular. Hiç okuma yazma bilmeyen altmış yaşlarında ki Arabacı Bekir Ağa’yı çağırarak bizzat tahtaya yazmak suretiyle “T,S,V,B” harflerini bellettiler.

“Eski tarz imlayı mutlaka hatırınızdan çıkarmak lazımdır.” Buyurdular. Meydankapı’da Hüsnü Efendi’nin kıraathanesine girdiler, oturdular ve burada bir kahve içtiler. Oradan tersaneye indiler. Postanenin levhasındaki bir yanlışın düzeltilmesini buyurdular ve sonra istirahat buyurmak üzere Halk Fırkasına teşrif buyurdular.

Sinop sonsuz neşe ve sevinç içindedir. Her taraf bayraklarla donatılmış olup halkın süruruna payan yoktur. ¹⁸⁹

¹⁸⁹ Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, a. g. e. , s.39-41.

ATATÜRK'ÜN SİNOP'A GELİŞİNİN HABERİNİN YAZILDIĞI
CUMHURİYET GAZETESİNİN 16 EYLÜL 1928 TARİHLİ SAYISI

Resim 6: Atatürk ve Harf Devrimi kitabından alınmıştır. (Sinop Belediyesi Kültür Yayınları)

Cumhuriyet

16 EYLÜL 1928

REİS-İ CUMHUR HAZRETLERİ SİNOP'TA
GAZİ HAZRETLERİ ARABACI BEKİR AĞAYA BİRKAÇ DAKİKA
ZARFINDA YENİ HARFLERİMİZİ ÖĞRETTİLER

SİNOP İÇ LİMAN, TERSANE ve KAYIKLAR-1920-25

Not; Cumhuriyet Gazetesinde 16 Eylül 1928 tarihli sayısında
yayınlanan fotoğraf.

17 Eylül 1928 tarihli 1347 sayılı haftalık Sinop Gazetesi'ne ise "SİNOP TARİHİNE
SONSUZA KADAR ALTIN HARFLERLE YAZILACAK DEĞERLİ BİR GÜN; 15
EYLÜL 1928" başlıklı yazısında ise; aynen şu ifadelere yer verilmiştir;

Sinop evvelki gün senelerden beri beklediği BÜYÜK KURTARICISINI candan ve
içtenlikle selamlamak mutluluğuna kavuştu. Son posta ile gelen İstanbul gazeteleri, saygı
değer Cumhurbaşkanımızın Karadeniz'e bir gezi yapacaklarını haber vermesi üzerine,
daha önce iki kez şansızlık eseri bu şereften mahrum kalan Sinop'umuzun, bir defa olsun,
bu şereften payına düşeni almasını, bütün Sinoplular can ve gönülden diliyor. BÜYÜK
KURTARICININ bu kez gelmesini umutla bekliyordu.

Cumartesi günü parkta, iskelede, parti binasında toplananların kalbini bir heyecan sardı. Kalpleri, “Sevgili Gazilerinin” nurlu yüzünü görmek için çarpan halk, birbirlerinden, önceden gelen Reşit Paşa Vapuru yolcularından bir şeyler öğrenmek istiyor, ama öğrenemiyor.

Saat 13.00 te ilk haber, ilk müjde geldi. İzmir Vapuru gözükmüş ve Sinop’a uğramaları kesinleşmişti. Bu müjde kısa zamanda her tarafta duyuldu. Bir saat sonra, bayraklarla donanmış ve Cumhurbaşkanlığı sancağı ile süslenmiş İzmir Vapuru limanımıza girmişti. Park ve iskelenin o andaki durumu gerçekten görülecek bir tablo meydana getiriyordu. Kadın erkek binlerce insan telaş ve heyecanla, Kemal’ini, Kurtarıcısının yüzünü daha yakından görmek için adeta birbirleriyle yarışıyor, mücadele ediyordu.

Bu arada park ve liman iskelesine alelacele halılar seriliyor, jandarma, polis birlikleri, kız ve erkek okulları acele ile toplanmış, iskele önünde sıralanmaya çalışıyordu.

Saat tam 14.30’da İzmir Vapurundan iki motor ayrıldı. Bu sırada İzmir ve Reşit Paşa Vapurlarının sürekli çalan düdükları, BÜYÜK GAZİMİZİN vapurdan ayrıldıklarını bildiriyordu. İşte o dakikalarda halkın yaşadığı heyecanın anlatılması son derece güç.

İlk gelen motordan; Kurtarıcının gezisine katılan, Sinop Milletvekili Recep Zühtü, Gaziantep Milletvekili Kılıç Ali, Yozgat Milletvekili Salih, Bolu Milletvekili Cevdet Abbas, Rize Milletvekili Hasan Cahit Beyler, yaverler ve diğer saygı değere kişiler çıktılar. İskelede bulunan vali ve beraberindekiler tarafından karşılandılar.

REİSİ CUMHUR GAZİ M. KEMAL PAŞA HAZRETLERİNİ SİNOP VİLAYETİ
NAMINA KARŞILAMA HEYETİNDEN BİR GRUP HATIRASI FOTOGRAFİ
Ayaktakiler soldan 1-Hüseyin Hilmi Uluğ 2-.....
3-.....4-..... Oturanlar soldan 1-**Akif Akyüz**
2- Vali Ethem Aykut (Topal Ethem) 3-Mehmet Kemal Dizdaroğlu

Resim7: Atatürk ve Harf Devrimi kitabından alınmıştır. (Sinop Belediyesi Kültür Yayınları)

BÜYÜK KURTARICIMIZ GAZİ, Genel Sekreteri ve Kocaeli Milletvekili Saffer, Kütahya Milletvekili Nuri, Genel Sekreter Tevfik, Başyaver Rusuhi, Muhafız Kıta Komutanı İsmail Hakkı Beyefendilerle birlikte, topluluğun sürekli alkış yağmuru altında iskeleye çıktılar. Vali Ethem Beyle, Askerlik Şube Başkanı Faik, Belediye Reisi Mustafa İzzet, Mahkeme Başkanı Hasan Fikri, Savcı Mithat, Cumhuriyet Halk Partisi Başkan Vekili Şaban, Türk Ocağı Başkanı Lütfü, Öğretmenler Birliği Başkanı Nizamettin Beyler tarafından karşılandılar.

Karşılama heyeti vali tarafından birer birer kendilerine takdim edildi. Sevgili Gazimiz güler bir yüzle hepsinin ellerini sıktı, hatrını sordu. İskelenin kara ile birleştiği yerde saygı duruşunda bekleyen diğer görevlilere doğru yürüdü. Daha sonra okul öğrencilerine “Merhaba hanımlar, merhaba evlatlar.” Diyerek sevgilerini bildirdiler. Kendilerine, Özel Kız Okulu öğrencilerinden Ziyet Hanım tarafından “Hoş geldiniz, Gazi Babamız!” dendi ve bir buket sunuldu. Dahimiz bu bukete aldılar ve Ziyet hanımın hatrını sordular.

Jandarma Dairesi ile Türk Ocağı önüne kadar caddenin iki tarafını dolduran kadın ve erkek binlerce kişiyi “Merhaba arkadaşlar, merhaba hanımlar!” diye selamlayarak hükümet konağına doğru yürüdüler. Bir taraftan da çevre ile ilgili olarak vali beyden bilgi

alıyordu. Dairenin yeni harflerle yazılan levhalarını inceliyorlardı. Bir müddet vali konağında dinlettikten sonra bütün öğrencilerin ve halkın yatı mektebinde toplanmasını istediler. Halkın coşkun sevgi gösterisi altında yürüyerek okula geldiler. Orada üç saat kadar kadın ve erkek çeşitli kimselerle tahta başında, kendileri yeni harflerimizle alıştırmalar yaptılar, öğretimde bulundular. Bu arada Arabacı Bekir Ağa “Paşam 65 yaşına kadar bir harf bellememiştim. Bu yaşında bana yazı öğretiyorsun. Varol Paşam!” dedi. Gazimizin Bekir Ağa’ya imzasını öğretmesi, gerçekten şaheser bir manzaraydı.

Kendileri ve beraberindekiler aldıkları cevaplardan memnun oldular ve bunu bildirdiler. Saat 5.30’da öğretime son vererek kasabayı dolaşmak istediler. Otomobiller hazırlandığı halde halkın arasından ayrılmak istemediler. Yine yürüyerek Hükümet Caddesi, Meydan Kapı, Yukarı Pazar Caddesinden tersaneye inerek Halk Fırkası binasına geldiler. Yollarda çeşitli kahve dükkanlara girerek halkla, esnafla ayrı ayrı görüşerek konuştular.

Resmi binalardan ufak dükkanlara kadar hemen her yerin yeni harflerle yazılmış tabelalarını görerek çok duygulandılar ve memnun oldular. Bu memnurluklarını birçok kere açıkladılar.

Halk Fırkasından sonra saat 18.00’da Belediye Parkını onurlandırdılar. Saat 22.00’ye kadar orada dinlendiler ve etrafını saran binlerce halk ile çeşitli konularda çok içten bir şekilde konuştular. Bu değerli konuşma ve beraberlik 22.00’ye kadar sürdü.

O kadar tatlı, o kadar yararlı konuşmalarda bulundular ki dört saat kadar zaman geçtiği halde kimse zamanın nasıl geçtiğinin farkında bile olmadı. Bu tatlı anların zevkiyle kendilerinden geçmişlerdi. Herkes istiyordu ki; bu dakikalar daha uzasın ve son bulmasın. Fakat: “Tatlı günlerin ömrü az olur.” Dedikleri gibi saat 22.00 de Gazimiz gemilerine dönmek istediklerini bildirdiler. İskeleden ayrılırken, Vali Ethem Bey’in halk adına teşekkürüne cevap olarak; “Başka bir şey söylemeyeceğim. Ben de çok memnunum. Çok uygulandım. Sinop’a çıktığım dakikadan itibaren, bunu davranışlarımla da gösterdim sanırım.

İskeleye biriken halkın alkışları ve “Yaşa Varol! Başımızdan eksik olma, yine gel, sana doyamadık Paşamız!” sesleri arasında motorlarına binerek gemilerine döndüler.

Biz o geçirdiğimiz saatlerin, bizde bıraktığı izlenimi ve tatlı anıları açıklayabilmek için yeterli değiliz. Yalnız, şunu içtenlikle söyleyebiliriz ki; Sinop, Büyük Dahi ve

Yaratıcısını can ve gelen gönülden gelen içtenlik ve sevgiyle kucakladı. Kalbinde olan sevgi gösterisi sabaha dek devam etti. Güneş doğduktan sonra saat tam 08.00'de hareket etti. Sinop, Büyük Kurtarıcıya havai fişekler ve halkın alkışları ile uğurlayarak sevgi gösterisinde bulundu.

Resim 8: Atatürk ve Harf Devrimi kitabından alınmıştır. (Sinop Belediyesi Kültür Yayınları)

3.4. O Güne Şahitlik Eden İsimlerin Hatırat ve Görüşleri

15 Eylül gibi tarihi bir güne en yakından tanıklık etmiş ve Yüce Atamızı birinci ağızdan dinlemiş olan pek şanslı hemşehrilerimizin onun için dediklerini okurken duygulanmamak içten değil.

Servet Yerlinin bizzat Sinoplu merhum şair Ferit Dikmen ile yaptığı söyleşide Dikmen; “EMİRİ” mahlasıyla 1931 yılında o günün anısına yazdığı, beni de derinden etkilen şu dizelerinde Paşamızı ve 15 Eylül’ü ne güzel anlatmıştır.

GAZİ SİNOP'TA

Emsalsiz bir azmin sahibi olan, Yer yer çığnenen bu yurdu kurtaran, Gaflet vadisinden Türk’ü çıkararak, Merdi zişanının teşrifi bugündür.

Düşmanlar akrep gibi sarmışken yurdu, Yoklukta var etti yılmaz bir ordu, Güreşen var mıdır cihana sordu, O kahramanın teşrifi bugündür.

Yakarken, yıkarken düşmanın kolu Ne zavallı idi şu Anadolu, Gösterdi Türklüğe selamet yolu, Bahri irfanının teşrifi bugündür.

İnleyen

Türklüğe veren hayatı, Hakkına inanıp eden sebatı, Şaşırtan İskender hem Keykubatı Misli yok Canın teşrifi bugündür.

Kim derdi, Türk’ü olacak payidar, Azminde gösterdi metanet, ısrar, Düşmana dedi O, bu toprak mezar, Gazi Paşa’nın teşrifi bugündür.

Bir seher vaktinde şahlandı özü, Kaynaştı her taraf vatanın yüzü, Orduya Akdeniz’de aldirtan hızı, Büyük Kumandanın teşrifi bugündür.

İlk yeni harflerin dersini verdi, Her gönlü coşturdu şevk, aşk serdi, Yurt-ulus nurlu bir hayata erdi, O, eşsiz Can’ın teşrifi bugündür.

Sevinçler içinde çehreler memnun, Kurulmuş her yerde “ EMİRİ” düğün, Bu 15 Eylüldü Sinop’ta bir gün, O Aziz Can’ın teşrifi bugündür.¹⁹⁰

Şemsettin Sami Kubilay (Sinoplu Merhum Öğretmen)

¹⁹⁰ Ferit Dikmen, Limanda Bir Ses, Sinop Halkevi Dil Edebiyat Şubesi Sayı 5, Sinop Vilayet Matbaası, 1943, s.19.

O'NA HİTAP 15 EYLÜL 1928 İÇİN

O gün seni doya doya seyrettik. Doya doya sevdik. Sana doymak ne mümkün. İpek saçların, altın başın, güneş yüzün harikulade yaratılmış güzel bedenle bizi coşturup hayranlık içinde bıraktın.

Biz Sinoplular topyekün 15 Eylül 1928 gününün ruhumuzun fezasında yarattığı, gönlümüzün çiçekli yeşil bahçesinde senin şerefli gelişini tesit için bayram yapıyoruz ve yapacağız. Hasretinden dudaklarımız çatlamıştı. Bu iştihakımızı vuslat aşkının çeşmelerinden kevser şarabını kana kana içmekle hasretten yarılan dudaklarımızın ateşine değil, içimizin derinliklerine gömülen yüreğimizin sana olan hasretinden, sana olan iştihakından ve hatta sana olan sabırsızlığını gidermeye çalışıyorduk.

Ne beyhude külfet... Sana doymak, sana kanmak ne mümkün. Milletini candan seven, onu bağrına basan. Her vatandaşın ayrı ayrı kalbini dinleyen, nazını tılsımlı parmakları arasında tutan sen, o gün Sinopluları bağrına bastırarak kucaklamıştın. Ak saçlı nineler, şehit anneleri, şerefli gaziler vatanı için, gözlerini, kollarını kaybetmiş aslanları hep senin ellerine kapandılar. Seni sevdiler, seni öptüler ve sana sarıldılar. Gökler kadar derin ve manalı parlak yıldızlarla dolu olan mavi gözlerin, içimize girip aktıkça bizi çağlayan nuruyla yakaladın ve bizler zenzem ıtır ile bezendik.

Sinop'u ve Sinopluları çok sevdin. O kar sevdin ki hiçbir yerde bu kadar iltifat bu kadar neşe besletmedin. Sinopluların içine ta bağrına yaslandın. Yeşil vatan köşesinin bu mert ve kahraman çocuklarının gözlerinden akıp okunan sevgisinin sende derin heyecanı, isleri ve akisleri okunuyordu.

Sinoplular en büyüklerini, geçmişte ve gelecekteki en yüce kahramanlarını, en aziz vatan evladını tebci ve ona karşı şükran, minnet ve tazim hislerini sunmak fırsatını bulmaktan mütevellit bir zevk ve heyecan coşan, taşan ve kabaran dağlar gibi yükselen dalgaları içinde sana karşı olan hasret ve iştihaka girmeye çalışıyorlardı.

Bu günde, yarın da ve dünyalar durdukça bütün Türk Milleti tam bir bütün halinde sana karşı minnet ve şükranlarını kalbinde ve ruhunda taşıyacaktır.¹⁹¹

Hüseyin Avni Özbek (Merhum Emekli Başöğretmen. (1899 -)

¹⁹¹ Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, a. g. e. , s.51-52.

15 Eylül 1928 Cumartesi günü iskele, günün erken saatlerinde kundaklı kadınlar, hasta insanlara varıncaya kadar Büyük Kurtarıcımız ve Devrimcimizi karşılamaya gelen Sinoplularla dolup taşmaya başlamıştı. Bütün iskele ve yollar halılarla döşenmişti. Hükümet konağındaki istirahatten sonra, Mektep-i İdadinin bahçesine ders vermek için hareket ettiler. Yeni alfabe hakkında uzun malumat verip, bazı harfleri gösterdiler. Önce Milli Eğitim mensuplarını (öğretmenleri) sonra da halktan (Arabacı Bekir Ağa ve bir Bayanı) tahtaya çağırdılar. Herkesin gayet iyi kavradığını görünce çok memnun oldular.

Akşam şehir parkında yemek yiyip, sohbet ettikleri sırada Sarıklı bir Hocayı (Recep Hoca) yanına çağırıp oturttu. Ona birçok şeyler sordu. Cevap aldı. Hoca'ya "Bu kıyafetle halk arasında dolaşmasının iyi olmadığını, cübbeyi ve sarığı camide bırakmasını, onları yalnız namaz kılarken giymesini, sarık yerine bir şapka alıp dışarıda onu giyip ve elbise ile dolaşmasını " söyleyerek yeni ve temiz bir kıyafet yaptırması için de bir miktar para bıraktı. Bir ara herkes çıkardığı deftere imza attırıyordu. Hemen ben de yerimden fırlayarak sıraya geçtim. Tarihe yön veren en büyük insanın imzasını aldım. Atatürk'ü görmek ve imzasını taşımak, sohbetinde bulunmak, unutamayacağım hatıramdır.¹⁹²

Hüseyin Dinçer (Emekli İlköğretim Müdürü (1907 -)

15 Eylül 1928'de Trabzon Öğretmen Okulunun 5. Sınıfında idim. Trabzon'a hareket için köyümden şehre (Sinop'a) gelmiştim. Sokaklarda heyecanla koşuşan halktan Büyük kurtarıcımız Gazi Mustafa Kemal'in Sinop'ta olduğunu ve Yatı Mektebi'nde halka ders verdiğini öğrendiğimde mektebe koştum. Köylü kasabalı, kadın erkek, çoluk çocuk bahçeyi doldurmuştu. Mustafa Kemal bizzat tahta başında idi. Genç bir Öğretmen adayı olmam nedeniyle ders verişini sonsuz bir merakla takibe koyuldum. Arabacı Bekir (Ağa) ya ders verışı çok ilginçti. (AT), (OT) kelimelerini öğretirken her harfi, bilhassa (A) harfini tekrarlatıyor, her tekrarda ise Bekir (Ağa) AAAAA... diye çok yüksek bir sesle bağıırıyordu. 50 yaşlarına kadar cahil kalan bir kimsenin gösterilenleri kısa zamanda kavrayışı ve yüksek sesle bağıırışı Atanın çok hoşuna gitmişti. Atatürk'ü görmek büyük bir mutluluktur. Onu görme mutluluğuna erişmiş olmam ise hayatımın en büyük hatırasıdır.¹⁹³

¹⁹² Yerli, a. g. e. , s.43-44.

¹⁹³ Yerli, a. g. e. , s 45.

Dündar Karabay (Emekli Merhum Öğretmen (1318 -)

O tarihte Sinop Merkez İlkokulunda (İstiklal) azimli ve genç bir öğretmen olarak görev yapmaktaydım. Okul Başöğretmeni "Mustafa Kemal geliyor karşılamaya gideceğiz" diye haber vermişti. Hemen çocuklarımızı hazırladık. Her ne kadar atamıza layık olmasa da küçük bir buket de yapmıştık. Park caddesinde okulumuza ayrılan yerde yerimizi almıştık. Bir hayli zaman geçti: Tasavvur edilmez bir kalabalık sonsuz bir sabırla bekliyordu. Nihayet Atayı getiren İzmir vapuru ağır ağır ilerleyip, bugünkü turistik otel hizalarında demir attı. Halk yerinde duramıyor, bir an önce Atasını görmek için can atıyordu. İskelede çıkan Ata'ya yol açmak için, emniyet mensupları bir hayli güçlük çekmişti. Tezahuratta bulunan halkı selamlayan Ata, çocuklarımızın önüne geldiğinde çocuklarımızdan biri buketimizi takdim etti. Ata çocuklarımızı okşadı. Vilayet konağına çıkarak; aynı kalabalıkla yatı mektebine ders vermeye hareket etti. Bizzat kara tahta başına geçerek öğretti. İmtihana çağırdı. Halkın yeni Harf Devrimine alakası ve hevesi Ata'yı çok memnun etti, görevliler öğretmen olduğumuzu öğrenince bir arkadaşım bana yeni harflerle ilgili 3-4 broşür verdiler.

Hayatımın en büyük hatırası Ata'yı görmek bahtiyarlığı ve o güne ait verilen broşürlerdir." 15 Eylül 1928 Cumartesi günü, saat 16'ya kadar bir -iki saat ünlü dersini veren Gazi, günün gecesinde Samsun'a hareket etmiştir. 16 Eylül 1928'de Samsun'da Genel Meclis Odasında, Belediye memurlarını sınava çekmiş, sınav sonunda tahtaya yeni harflerle: " Bütün arkadaşlarımız yeni yazımızı okuyup- yazıyorlar." cümlesini yazmıştı.

21-22 Eylülde gazetelerde harf devrimi ile ilgili direktiflerini bildiren Büyük Başöğretmen, gezisine devam ederek Sivas'a ve Kayseri'ye uğramıştı. Sivas'ta, Atatürk ve Yeni Türkiye araştırmaları Başkanı Sayın Afet İnan'ın teyit ettikleri gibi yine bizzat ders vermişti.

28 Eylül 1928'de her gittiği yerde olduğu gibi, açık havada kurulan bir kara tahta başında, ordu mensuplarına ve halka Latin Harfleriyle Türkçe yazmayı öğretmişti. Kayseri'de verdiği bu derse ait fotoğrafta tarih sayfalarına geçmiştir.¹⁹⁴

Hüseyin Alan

¹⁹⁴ Yerli, a. g. e. , s. 46-47.

Atatürk Sinop Yatı Mektebi'ndeki Harf Devrimi nedeniyle verdiği dersten sonra hazır olan arabalara binmeyerek, yanındaki protokol ve halkla beraber şehri gezmeye başladılar. Meydankapı Camiinin yanından geçerken orada bulunan kıraathane önünde hareketli bir şekilde tavla oynayanlar gelen konukların farkına varmamışlardır. Usulca uyarıldıkları halde İskete Mehmet'in de beraber olduğu birkaç kişi zar atmaya devam etmişler.

Bu esnada Atatürk yanlarına gelerek “Ne yapıyorsunuz” diye sorar. İskete Mehmet: “Tavla oyunu için zar atıyoruz.” der. Sohbet esnasında oyunun nasıl oynandığı hakkında bilgi edinir. Oyunun bir hesap oyunu oluşundan memnun kalmasına rağmen oynayan kişilerin işsiz olmalarına üzülür. Tavla oynayanlar sohbet ettikleri kişinin Atatürk olduğunu öğrendikleri an çok heyecanlandılar ve oyunu bırakarak, konukları dinlediler.

Atatürk ve beraberindekiler kıraathaneden ayrılırken İskete Mehmet uyanık davranarak “İşsizim, bir işte çalışmak istiyorum” der. Atatürk bu istek karşısında Vali Ethem Bey'e dönerek bu bey hesap işinden anlıyor muhasebeye uygun olduğunda hizmetli olarak alınmasını rica eder.

Birkaç hafta sonra Ankara'dan gelen atama emriyle göreve başlar ve emekli oluncaya kadar muhasebe müdürlüğünün çeşitli birimlerinde çalışmıştır.¹⁹⁵ (Bu anı emekli işçi Vedat Balçık'a Hüseyin Alan tarafından anlatılmıştır.)

¹⁹⁵ Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, a. g. e. , s.58.

SONUÇ

Latin harflerine geçiş çalışmaları aslında Cumhuriyet döneminde gündeme gelmiş bir konu olmayıp evveliyatı Osmanlı'ya dayanmaktadır. Münif Paşa, Enver Paşa gibi önemli isimlerin bu konuda bazı girişimleri söz konusu olsa da amacına ulaşamamıştır.

Cumhuriyet döneminde ise azimli, kararlı ve iddialı bir karakter ortaya koyan Büyük Önder Atatürk, uzun uğraşlar ve temkinli girişimleri sonucu biz Türkleri asıl harflerimizle ve dilimizle buluşturmuştur.

İslam'ın ilk emri olan "Oku" emri, Atatürk sayesinde bu coğrafyada yeniden hayata geçirilmiştir. Hz. Ali'nin de dediği gibi "bana bir harf öğretenin 40 yıl kölesi olurum." sözü eğitimin geçmişten günümüze ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermiştir.

Böylesine özel bir devrimin, önemli bir noktasında duran Sinop ise, aynı bugünkü gibi o zamanda da aydın insanları ile bu büyük ve anlamlı değişimin önemli bir parçası olmayı başarmıştır.

Fakat, halk arasında ve halen daha resmi kurumlarımız tarafından belki memleketimizi yüceltmek, belki de bu özel günü Sinop'a mal etmek adına Atatürk'ün ilk yazı dersini Sinop'ta verdiği dillendirilir.

Bir Sinoplu olarak, çalışmadaki amaçta gönüllerdeki gerçek ile tarihi gerçekliği birbirinden ayırmak, kitap ve yayınlardaki bilgiler arasındaki karmaşayı netliğe kavuşturabilmektir. Böylelikle hem Sinop tarihine hem de tarih bilimine katkı sağlamak istenilmiştir.

Tüm bu literatür taramaları sonucu ortaya çıkan gerçek şudur ki; Atatürk ilk dersini kesinlikle Tekirdağ'da vermiştir. Sinop'a ait ders dördüncü dersidir. Kara tahta başındaki fotoğraf Sivas'a, bir diğeri ise Kayseri'ye aittir.

15 Eylül tarihine ait Atatürk'ün Sinop'ta çekilmiş tek bir fotoğrafı vardır. Fakat, kara tahta başında değildir.

Kanaatimizce, aslında olayın kafalarda bu denli soru işareti oluşturmasının tek bir nedeni vardır. Oda olayı bir hamlede çözecek o mühim kelimenin kullanılmamasıdır. İşte atlanan nokta tam da budur. Evet, Atatürk **ilk alfabe dersini Tekirdağ'da** vermiştir fakat, "**Anadolu'daki ilk dersini**" Sinop'ta vermiştir. Çünkü o yıllarda Tekirdağ Anadolu şehri olarak sayılmamaktaydı.

Olayı çözen ve karışıklığı neden olan durum, “ANADOLU” ifadesinin kullanılmamasıyla ilgilidir. Önemli isimler yazı ve kitaplarına “ İlk alfabe dersi Sinop’ta verilmiştir.” cümlesini gayriihtiyari “Anadolu” ifadesini atlayarak yazmışlar, belki de hepsi bizlerin işaret ettiği durumu gözeterek (Anadolu’da ilk ders) yazmışlardır. Olayı doğru aksettirmişler ama okurların algılamada sorun yaşamasına neden olmuşlardır.

Bu çalışmada, Atatürk’ün Tekirdağ’a ne zaman gittiğini, burada ne kadar kaldığını, ders saatini ve bu saatin dışında Tekirdağ ve Tekirdağlılarla neleri paylaştığını dile getirmiş, ileride bu saatlerin ve Tekirdağ’daki faaliyetlerin önem teşkil edeceğine vurgu yapmıştık.

Yüce Önderimiz, Tekirdağ’ a 23 Ağustos tarihinde Ertuğrul yatı ile saat 11.00 ‘da gelmiştir. 11.30 – 13.30 arası Meclis Umumi binasında bulunan; vali, vilayet görevlileri, memur ve bazı ziyaretçilere iki saat kadar tahta başında ders vermiştir.

Yani Sinop’taki gibi sofaları, yer döşemesini çatlatacak, çökme tehlikesi yaratacak kadar bir yoğunluk yaşanmamıştır. Bu tarihi derse ve atalarının memleketlerini şerefliendirmelerine; Sinoplular, ilgi ve sevgi anlamında çok daha maneviyatla yaklaşmışlardır.

Atatürk, Tekirdağ’da salonda bulunanlardan birini tahtaya çıkartıp, yeni alfabeyle bir cümle yazmasını ister. O kişi birkaç harf hatasıyla şu cümleyi yazar; “Büyük Gazi’ye malik olan Türkler bahtiyardır.” Bunun üzerine Paşa, bu cümledeki hataları açıklamalı olarak düzeltir. Çağırdığı başka biri de atanın sorusuna “ Henüz bilmiyoruz efendim” diye cevap verince Gazi, Tekirdağ Muallimler Birliği Reisine dönerek; bu ana kadar neden hazırlanmadıkları, bu konuya eğilmeleri yönünde sitem ve ikaz eder.

Atatürk Tekirdağ’a 11.00’ da gelmiş 15.30’ da dönmüştür. Toplamda 4 saat kalmış, bunun 2 saatini tahta başında geçirmiştir.

Sinop’ta ise durum böyle değildir. Atatürk’ün Sinop’a gelişinden dönüşüne kadar birçok yerde yeni harflerle yazılmış tabelaları ve levhaları görmüş, birçok kişinin Latin harflerine geçilmeden yeni harflerle yazmaya başladıklarına tanık olmuş ve fazlasıyla duygulanarak, Sinop halkını ettiği cümlelerle onurlandırmıştır.

Atamızın Sinop’taki yazı dersi de 2 saat sürmüş fakat ders bittikten sonra Sinop’ta bir hayli zaman geçirmiş, halkla şarkılı, türkülü, ay ışığında hoş sohbetli dakikalar

geçirmiştir. Hatta harfler konusunun dışında dil konuları ile ilgili Sinopluların ortaya koyduğu bilgilere, kendisi de büyük bir hararetle katılmıştır. 17.30' da biten dersten sonra, 18.00 ve 22.00 aralığında önce Sinop'u gezmiş ve sonrasında Belediye Parkı bahçesinde güzel bir yemeğin ardından halk ile koyu bir sohbeta dalmıştır. Tam 4 saat daha kaldığı Sinop'tan ayrılmak hem ona hem Sinoplulara çok zor gelmiştir. Neticede Büyük Kurtarıcıları ile 7,5 saat kadar uzun bir süreyi paylaşmışlardır.

Sinop gezisini, Tekirdağ'dan özel kılanda; olayın Latin harflerinin tanıtımından öteye geçmesidir.

Büyük önderimiz, Gazi Babamız memnuniyetlerini birçok şekilde ifade etmiş, Sinop ve Sinop insanını yakinen tanıdığı için çok mutlu olduklarını dile getirmişlerdir.

KAYNAKÇA

Dergiler

Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, İstanbul, 1985, s. 58-59

Bursa Araştırma Dergisi yayınları, C. II, s.316.

Dil ve Hukuk, Ankara Barosu Dergisi, 2002, s.47.

Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 1992, s. 117-134.

Ülkü, XII/67 1938, s. 1-2.

İnternet Siteleri

<http://www.altayli.net/bagimsizlik-icin-ekonomi-maliye.html>. Erişim tarihi: 20. 07. 2017-11-02.

<http://arsiv.sabah.com.tr/2008/06/29/pz/haber>. Erişim tarihi: 06.21.2017

<http://kitapozettanim.blogspot.com.tr/2012/05/ataturkun-yurt-gezileri-mehmet-onder.html>. Erişim Tarihi: 10. 02. 2017.

<http://sendika62.org/2014/12/osmanlica-ya-da-dedelerimizin-mezar-tasi-hatice-eroglu-akdogan/> 05.03.2016.

Gazeteler

Cumhuriyet, 19 Ağustos 1928.

Cumhuriyet: 1565, s.1.

Milliyet: 17 Eylül 1928, Sayı. 833, s.1, 5.

Hakimiyeti Milliye: 17 Eylül 1928, Sayı: 2583, s.1.

HÜRSES Gazetesi, 3 Ocak 1956.

Vakit, 5 Mart 1339.

Vakit: 17 Eylül 1928, 3842, s.1.

Vitrin Haber: 16 Eylül 2017

Tezler

BAŞ Kevser, Avram Garanti'nin “ Türkçe de Arabi ve Latin Harfleri ve İmla Meselesi” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans seminer çalışması, Ankara, 1997 (basılmamış eser).

DÖNMEZ Cengiz, “Atatürk ve Harf İnkılabı” Yüksek Lisans Tezi. Ankara, 2011.

İHSAN İ. Ali, “1925-1928 Yılları Arasında Cumhuriyet ve İkdam Gazetesinde Çıkan Harf İnkılabıyla İlgili Konular”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Fatih Üniversitesi, İstanbul, 2010.

ÖZGÜREL N. “Atatürk ve Eğitim Kavramı”, İ.Ü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989.

ULU Cafer , “Osmanlıda Alfabe Tartışmaları Ve Latin Alfabesinin Kabulü Sürecinde Mustafa Kemal’in Çıktığı Yurt Gezileri: Tekirdağ Örneği” Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

ÜNÜGÜR Fatma, Harf Devriminin Halkla İlişkileri Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

Makaleler Ve Bildiriler

ACAR Ayla, *Türkiye’de Latin Alfabesine Geçiş Süreci ve Gazeteler*, **İletişim Fakültesi Dergisi**, No: 41, İstanbul, 2011, s. 5-25.

Ankara Doğu Araştırma Merkezi, *Eğitim ve Kültür Araştırma Grubu, Türk Yazı İnkılabının Fikri Hazırlıkları*. BTTD. İstanbul, 1985.

ARIKAN Zeki “*Latin Harfleri*”, **Atatürk Yolu Dergisi**, Cilt: II, S.5, 1990, s.1-19

AVCI Cemal, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, “ Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri” **Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi**, Cilt III,Sayı:1, Bolu, 2013, s. 43-60.

BANOĞLU Niyazi Ahmet, “*Taksim Cumhuriyet Abidesinin Tarihçesi*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt: IX, S.25, Kasım 1992, s. 109-125.

BOYACIOĞLU Ramazan, “*Harf Devrimi ve Sağladığı Kolaylıklar*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt XVII, S.50, Temmuz 2001, s.429-450.

ÇALIK Ramazan, BALTAOĞLU Ali Galip , “*Alman Kaynaklarında Türk Harf İnkılabı ve Yankıları*”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, **Atatürk Yolu Dergisi**, S. 27-28, Ankara, Mayıs-Kasım 2001, s. 263-283.

DEMİRCAN Ömer, ERÖZDEN Aybars, “*Yazı Devrimi Kaynakçası*”, **Dilbilim Araştırmaları**, Cilt: III, 1992, s. 117-134

DOĞANER Yasemin, *Elifbadan Alfabeye: Yeni Türk Harfleri*, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C.2, No:1, Ankara, 2015, s. 27-44.

*ERİŞİRGİL Mehmet Emin, *Bir Tarih Bir Teklif*, **Türk Dili Dergisi**, Cilt: I, Sayı 4, Ocak 1952, s. 214-223.

*GALANTİ Avram , “*Latin Harflerine Dair*” Çağlayan, C.1, S.14, 1926, S.12-13

GİRİTLİ İsmet, *Harf İnkılabı ve Atatürk*, **ATAM DERGİSİ**, Cilt V, s.13, Ankara, 1988, s.31-35

İNAN R. Mehmet, “ Atatürkçülüğün Belirgesi” **Türk Dili**, C. 38, Temmuz 1978.

KORKMAZ, Zeynep; “*Atatürkçü Düşünce ve Türk Dilinin Yeri*”, *Atatürk’ün Düşünce Yapısı ve Türkiye*, (Seçilmiş Makaleler), Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.

KORKMAZ, Zeynep, “*Alfabe Devriminin Türk Toplumunu Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri*” **Turkish Studies**, C. 4, S.3, Ankara, 2000, s.1469-1480

LEVENT Agah Sırrı, "*Latin Harfleri Meselesi*", **Milli Kültür** (Atatürk Özel Sayısı), 1988.

OKUMUŞ Ömer, "*Işığın Büyüsü Makalesi*" Bakü, 2014.

ORTAYLI İlber, "*Harf Devrimi Üzerine Bir Değerlendirme*", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C5, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983.

ORTAYLI İlber, *Ortaylı Eski Dilimizi de Öğrenmemiz Şart*, *Milliyet*, 1 Kasım 2008.

ÖZ M. Fevzi, "Millet Mekteplerinden Okuma Yazma Seferberliklerine" **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**, Yıl: 4, Sayı: 44, 2003.

ŞAHİN Enis ve ALTUN Mustafa, *Alfabe Değişimin Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme*, *Adapazarı*, 2004.

ŞAHİN Erdal, "*Orta Asya ve Kafkasya Bağımsız Türk Cumhuriyetlerinde Yeni Dil Politikaları Bağlamında Alfabe Değişimi*", *Bağımsızlıklarının 20. Yılında Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye*, edt. YEŞİLOT Okan, Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.

ŞAHİN Erdal, *Türk Dünyasında Yazı Birliği: Latin Alfabesi Temelinde Yeni Türk Alfabeleri*", **Yeni Türkiye Dergisi**, 2013. s. 449-457

ÜLKÜTAŞIR M. Şakir, "*Atatürk Samsun ve Havza'da*", **Türk Kültürü Dergisi**, Cilt:5, S. 49, Kasım 1966, s.30-45.

ÜLKÜTAŞIR M. Şakir, *Atatürk İlk Alfabe Dersini Sinop'ta Vermişti*", **Yücel Dergisi**, Cilt: XIX, Sayı: 109, Kasım 1945, s.86-87

TAN Nail, "*Harf İnkılabının 71. Yıl Dönümü Dolayısıyla bir Fotoğrafın Yarattığı Karmaşaya Çözüm*", **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C: 1999/II, S: 575, Kasım 1999, s. 947-956.

TANERİ Aydın, "*Atatürk ve Harf İnkılabı*", **Millî Kültür Dergisi**, Sayı 63, Aralık 1988, Ankara, 2006. s.53.

TONGUL Neriman, "*Türk Harf İnkılabı*", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, No:33-34, Ankara, 2004, s.103-130.

YILMAZ Mehmet Serhat, "*Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka İnkılabı*", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Cilt:13, No: 1, Kastamonu, 2015, s. 223-232

Kitaplar Ve Kitap Bölümleri

ALBAYRAK Mustafa, **Yeni Türk Alfabesinin Kabulü Öncesinde Türk Kamuoyunda Bazı Tartışmalar ve Millet Mekteplerinin Açılması** (1862-1928), Atatürk Yolu, Ankara, Kasım, 1989.

ADIVAR Halide Edib, **Türkün Ateşle İmtihanı**, İstanbul, 1962.

ARMSTRONG H.C. **Bozkurt**, Arba Yay., İstanbul, 1996.

- ATATÜRK M. Kemal, **Nutuk** (1919-1927) , Ankara, 2013.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, Cilt 1, s.72-79.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, C. II, s.272-274.
- AVCI Cemal, Kara, Adem, **Bağımsızlığa Giden Yol Türk İnkılabının Tarihi**, Kültür Sanat Yay. İstanbul, 2007.
- AYDEMİR Şevket Süreyya, **Tek Adam**, İstanbul,1983.
- BABACAN Mahmut, "Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Alfabe Tartışmaları", **80.Yılında Türk Harf İnkılabı Uluslararası Sempozyumu**, İstanbul, 2009.
- BERKES Niyazi, **Türkiye'de Çağdaşlaşma**, İstanbul, 2004.
- DAŞDEMİR Latif, **Atatürk'ün Afyonkarahisar Ziyaretleri**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay. Ankara, 2002.
- DEMİR Gökân Yavuz, **Sosyal Bir Fenomen Olarak Dilin Belirsizliği**, İstanbul, 2007.
- DİKMEN Ferit, **Sinop Tarihine Ait Derleme Bilgiler**, Vakıf matbaası, İstanbul, 1958.
- DİKMEN Ferit, **Limanda Bir Ses**, Sinop Halkevi Dil Edebiyat Şubesi Sayı 5, Sinop Vilayet Matbaası, 1943.
- EMRE Ahmet Cevat, **İki Neslin Tarihi: Mustafa Kemal Neler Yaptı**, İstanbul, 1960.
- ERDEL Nermin, "Atatürk'te Kültür Dinamizmi Görüşü", Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü Anma Kitabı, Ankara,1974.
- ERGÜN Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara, 1982.
- ERTAN Temuçin Faik, **Atatürk ve İnkılap Tarihi**, Ankara, 2001.
- GENTİZON P. "Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu", Bilgi Yay. 2.Bas. , Ankara, 2001.
- GÜLMEZ Nurettin, **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Harfler Üzerine Tartışmalar**, İstanbul, 2006.
- GÜNEŞ İhsan, **Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı** (1920- 1923), Kültür Yayınları, Ankara, 1997.
- GOLOĞLU Mahmut, **Devrimler ve Tepkiler**, Goloğlu Yay. Ankara, 1972.
- GÖRGÜLÜ İsmet, **Atatürk'ün Anıları**, Ankara, 2000.
- HATİPOĞLU Vecihe, **Ölümsüz Atatürk ve Dil Devrimi**, 2.Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 1981.
- İNAN Afet, "50. Yılında Türk Harf Devrimi " Harf Devrimi'nin 50. Yılı Sempozyumu, 1928.
- İNAN Afet, **M. Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları**, TTK Yayınları, Ankara, 1983.
- İNÖNÜ İsmet, **Hatıralar II**, Bilgi Yay. , Ankara, 1987.

- KANSU Ceyhan Atıf, **Atatürkçü Olmak**, Bilgi Yay., 3.Bas. Ankara,1996.
- KANSU Mazhar Müfit, **Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber**, Ankara, 1966.
- KARAL Enver Ziya, **Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu, Bilim, Kültür ve Öğretim Dili olarak Türkçe**, Ankara, 2001.
- KINROSS Lord, "**Atatürk** ", Altın Kitap Yay. , 12.Bas. , İstanbul, 1994.
- KODAMAN Bayram, **Cumhuriyetin Tarihi-Fikri Temelleri ve Atatürk**, Isparta, 1999.
- KORKMAZ Zeynep, "**Atatürk ve Dil Devrimi**", Ankara, 2002.
- KORKMAZ Zeynep, **Atatürk ve Türk Dili Belgeler**, Ankara, 1992.
- KURT Yılmaz, **Osmanlıca Dersleri 1**, Ankara, 2015.
- LEWIS G. L.,**Türk Cumhuriyeti'nde Bir Uygarlık Ögesi Olarak Atatürk'ün Dil Devrimi**, İstanbul, 1999.
- MECHİN Benoit, **Mustafa Kemal**, Bilgi Yay., Ankara, 1997.
- MUMCU Ahmet, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, İstanbul, 1979.
- ORTAYLI İlber, **Batılılaşma Yolunda**, Merkez Kitaplar, İstanbul, 2007.
- ORTAYLI İlber, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İstanbul, 1997.
- ÖNDER Mehmet, **Atatürkle Adım Adım Türkiye**, Kültür Ofset Araştırma Yay. 1, Ankara,1975.
- ÖNDER Mehmet, **Atatürk'ün Yurt Gezileri**, İstanbul, 1998.
- ÖZCANOĞLU Z. Zeki, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, **Atatürk ve Harf Devrimi**, baskı 2. Sinop,1973
- ÖZERDİM N. Sami, **Yazı Devriminin Öyküsü**, Ankara, 1998.
- ÖZERDİM N. Sami, **Harf Devriminin Öyküsü**, TDK tanıtma yayınları, Ankara, 1962.
- ÖZTÜRK Cemil, **Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası**, TTK, Ankara, 1996.
- ÖZTÜRK İsa, **Harf Devrimi ve Sonuçları**, T.C Kültür Bakanlığı, Ankara, 1998.
- PAÇACIOĞLU Burhan, **Sivas Basınında Harf İnkılabı**, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Önder Matbaacılık, Sivas, 1990.
- PALAZOĞLU Ahmet Bekir, **Atatürk ve Harf Devrimi**, Sinop Belediyesi Kültür Yayınları, baskı 2., Sinop, 2001
- PEKER Nurettin, **İstiklal Savaşının Vesika ve Resimleri**, İstanbul, 1955.
- SAKAOĞLU Necdet, **Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi**, Bilgi Ü. Yay. , İstanbul, 1988.
- SARIKAYA Yaşar, **Bir İnci Memleketim**, Samsun, 2010.

STRABON, **Anadolu Coğrafya Kitabı XII. XIII. XIV.** İstanbul, 1987.

ŞİMŞİR N. Bilal; **Türk Yazı Devrimi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.

TANSEL Selahattin, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, C.1, İstanbul, 1991.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri 1923 – 1960; C.I, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1978.

Türk İstiklal Harbi, C.2, II. Kısım, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999.

URAL Ömer, Mustafa Müjdeci, **A.İ.İ.T.** , Ankara, 2010.

USER Hatice Şirin, **Başlangıçtan Günümüze Türk Yazı Sistemleri**, Akçağ, Ankara, 2006.

ÜLKÜTAŞIR M. Şakir, **Atatürk ve Harf Devrimi**, Ankara, 2009.

ÜLKÜTAŞIR M. Şakir, *“ATATÜRK SİNOP” TA 15 EYLÜL 1928*, Yüceer Matbaası, Samsun, 1962.

ÜNAYDIN Ruşen Eşref, **Hatıralar**, Ankara, 1956.

VELİDEDEOĞLU Hıfzı V. **Milli Mücadele Anlarım**, 2. Baskı, Hil Yayınları, İstanbul, 1983.

YERLİ Servet, **Harf Devrimi ve Sinop**, Sinop, 1973.

EKLER

EK 1: Bursa Milletvekili Fahri Bük' ün Sinop- Boyabat Halkevi Başkanlığına yazdığı cevap.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

Ankara : 7. 3. 1950

7/2924/
Halkevi Başkanlığına
Boyabat
Sinop

YAZILDI

22/2/1950 tarih ve 4 sayılı yazınıza karşılıktır :

Merkezden yalnız Türkçe Okuma ve Yazma Kurslarına yardım yapılabildiğinden dileğinin yerine getirilmesine imkân bulunamadığını üzülerek bildirir, mahallî imkânlarla ve şahsî gayretlerinizle halkın bu arzusuna müsbet cevap vereceğinizi umar, başarılar dileğiyle sevgiler sunarım .

C.H.P. Genel İdare
Kurulu Üyelerinden
Bursa Milletvekili

A. B.

Fahri Bük

Fahri Bük

8 III 1950

-6-

490	01								
-----	----	--	--	--	--	--	--	--	--

*Ankara Cumhuriyet arşivinden alınmıştır.

EK 2: Gerze Halkevi Başkanı Şefik Başer'in Türkçe okuma-yazma kursları ile ilgili durum bildirisi

C.H.P.
GERZE HALKEVİ
 Yönetim Kurulu Başkanlığı

GERZE : 23/I/950

7
 DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
 CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P. Genel Sekreterliği Yüksek Katına

C.H.P. ARŞİVİ
 -2.2.1950
 106975

ANKARA

3740

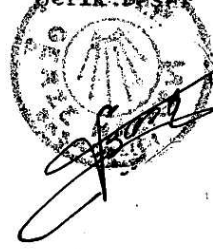
Özeti: Türkçe okuma yazma kursları.Hk.

27/12/949 gün ve VII/3173 sayılı yazıya cevap
 Türkçe okuma yazma kursları açılması için gelen yazı İdarekurulumuzca
 görüşülerek çevremizde okuma ve yazma bilmeyen vatandaş yok derecede
 olduğundan kursun açılmasına lüzum hasil olmadığını arz eder selam ve
 saygılarımızı sunarız .

Gerze: Halkevi Başkanı
 Şefik Başer

*Okılamıyor
 Dosyasına
 A.22*

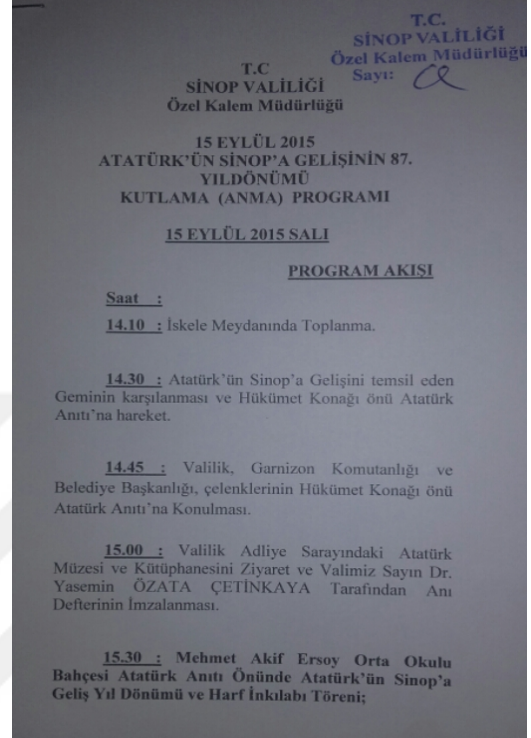
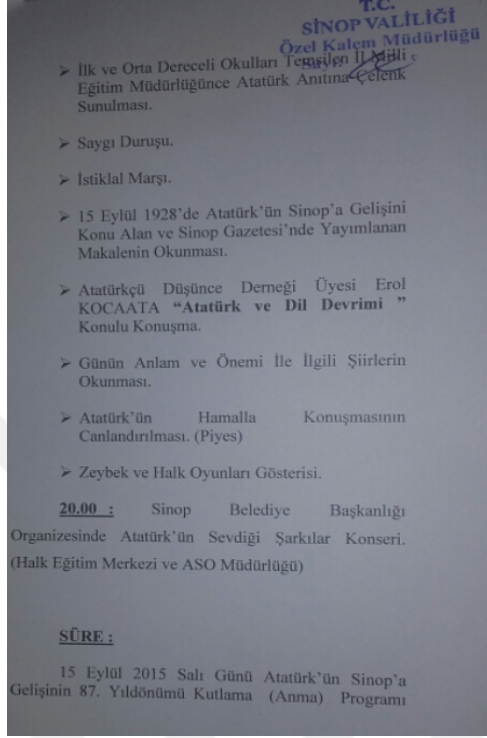
*Kurslar
 3.13.1950*

3

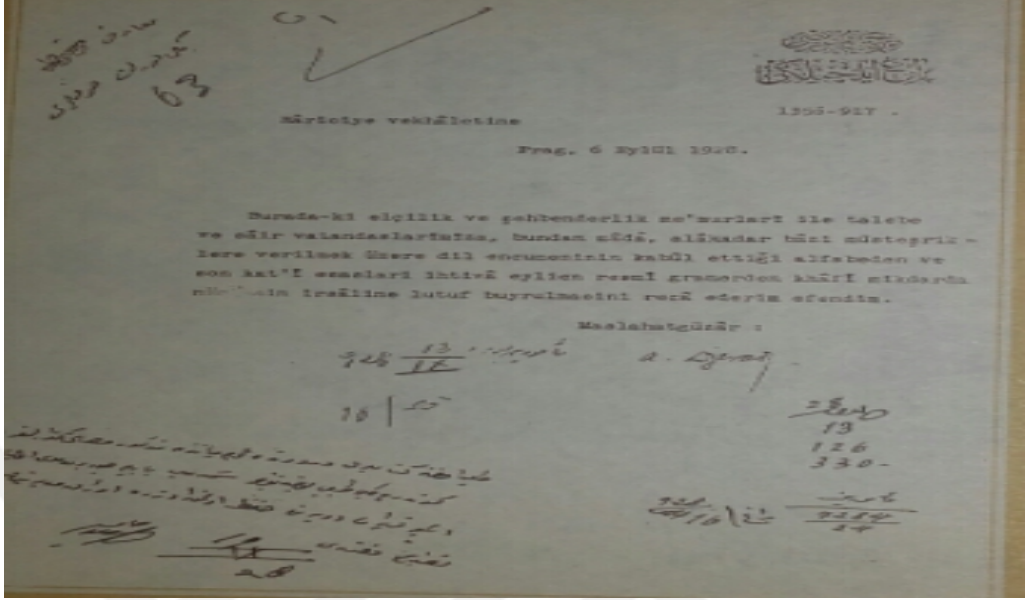
*Ankara Cumhuriyet Arşivinden alınmıştır.

EK 3: Sinop Valiliği 15 Eylül Kutlama Programı

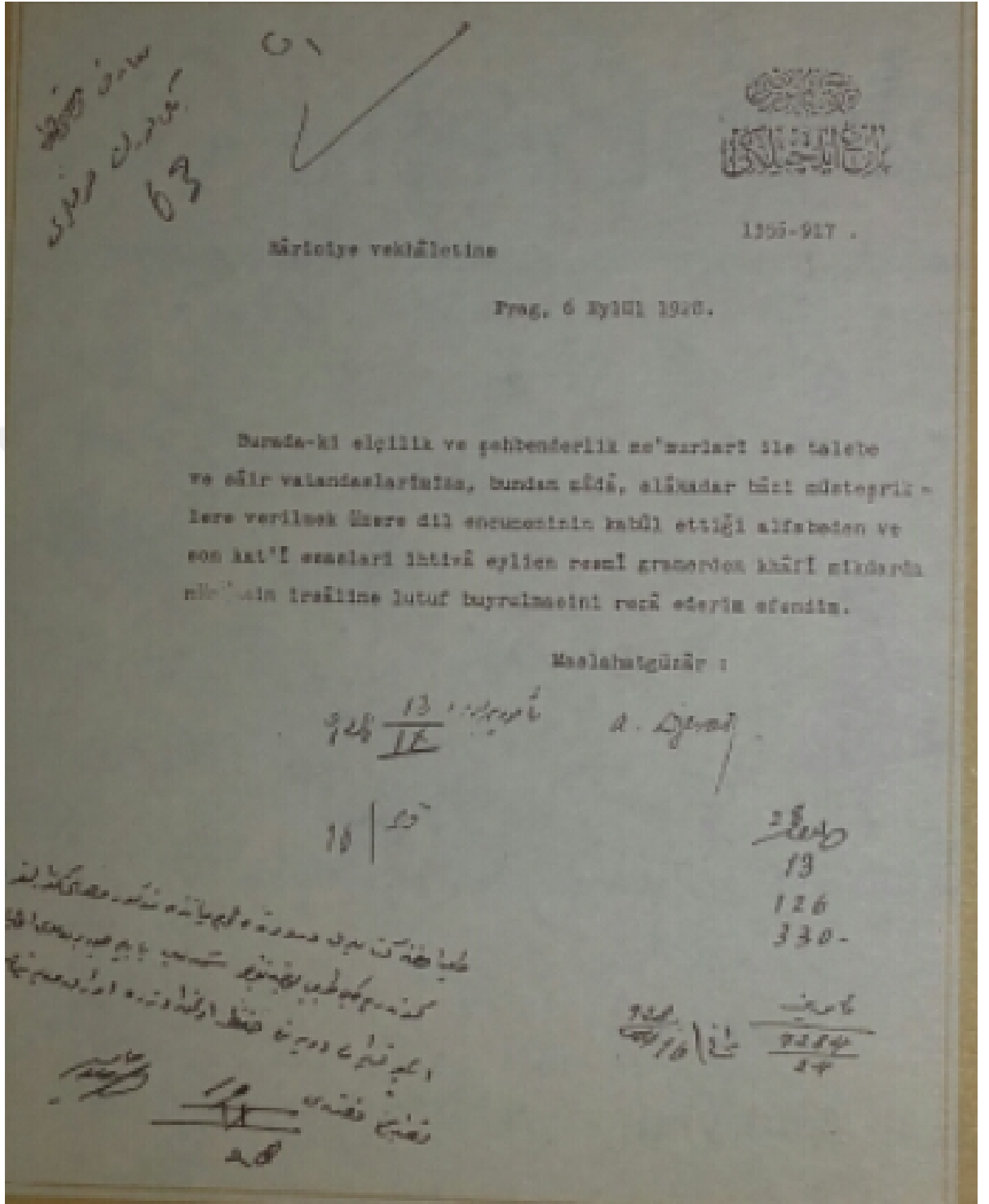
***Sinop Valiliğinden alınmıştır.**

EK 4: Başbakan İsmet Paşa'nın Türk Harfleri Uygulama Programından bir sayfa

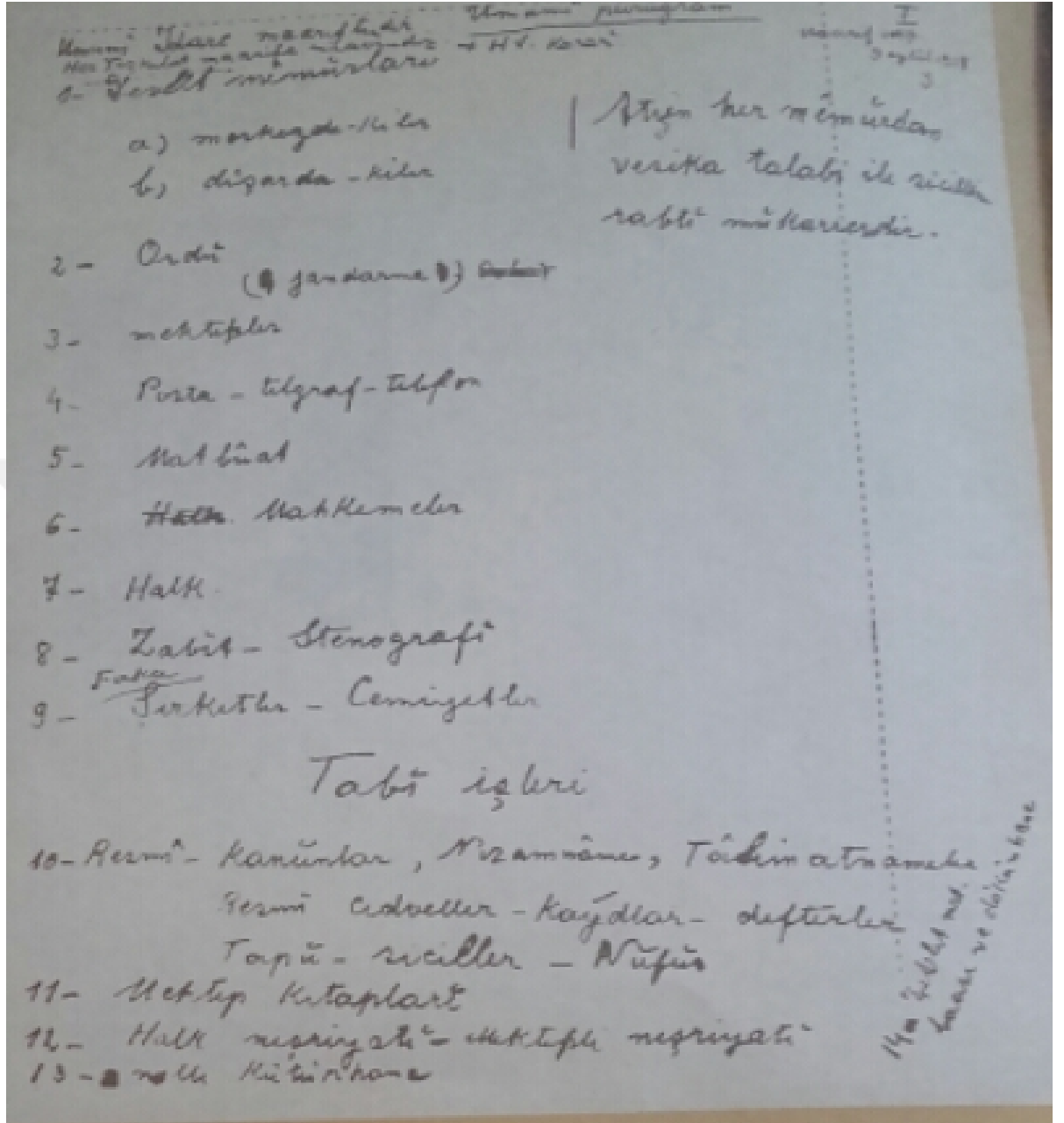
***Türk Tarih Kurumunca Düzenlenen YAZI DEVRİMİNİN 50. YILI SERGİSİ, Ankara, 1979 basımlı kitaptan alınmıştır**

EK 5: 6 Eylül 1928 günlü Resmi Bir Yazıda Uygulama Örneği

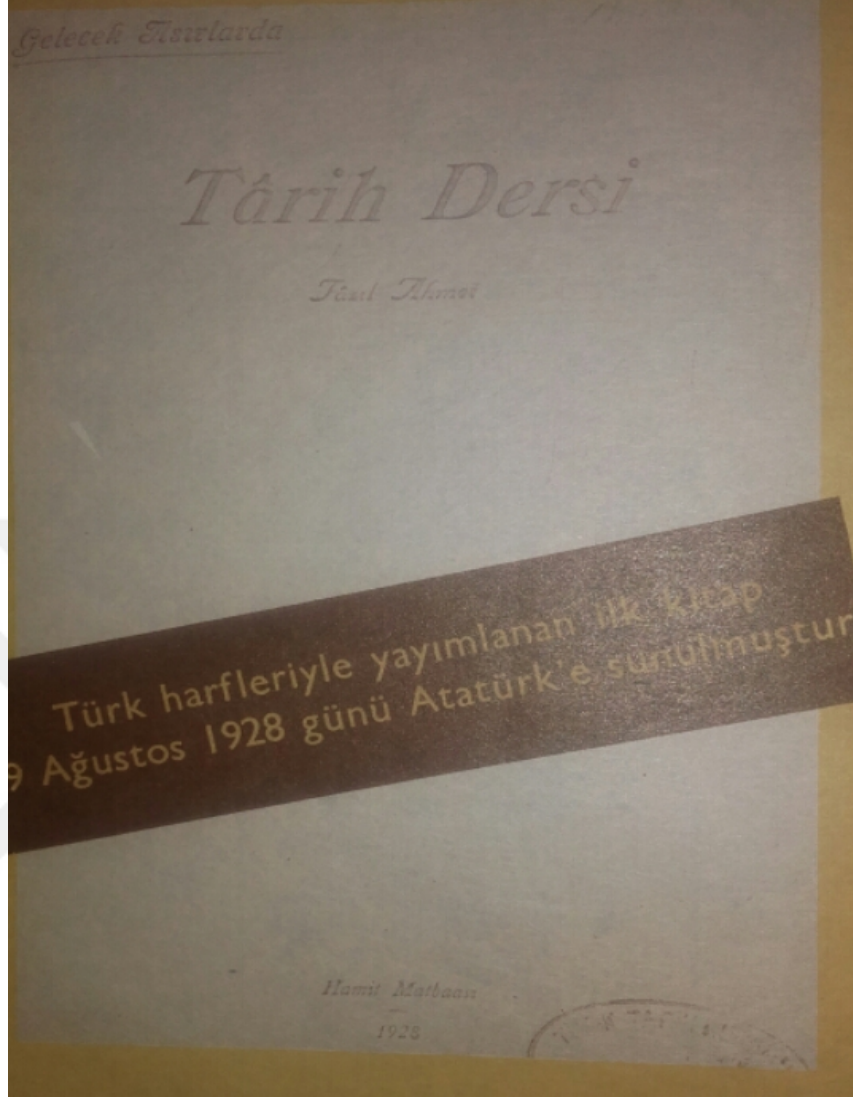

*Türk Tarih Kurumunca Düzenlenen YAZI DEVRİMİNİN 50. YILI SERGİSİ, Ankara, 1979 basımlı kitaptaki, Bilal Şimşir'in arşivinden alınmıştır.

EK 6: Başbakan İsmet Paşa'nın Türk Harflerini uygulama programından bir sayfa

*Türk Tarih Kurumunca Düzenlenen YAZI DEVRİMİNİN 50. YILI SERGİSİ, Ankara, 1979 basımlı kitaptan alınmıştır.

Ek 7: Atatürk' e Türk Harfleri ile sunulan ilk kitap

***Türk Tarih Kurumunca Düzenlenen YAZI DEVRİMİNİN 50. YILI SERGİSİ, Ankara, 1979 basımlı kitaptan alınmıştır.**

EK 8: Cumhuriyet 14 Ağustos 1928

*Türk Tarih Kurumunca Düzenlenen YAZI DEVRİMİNİN 50. YILI SERGİSİ, Ankara, 1979 basımlı kitaptan alınmıştır.

EK 10: Hakimiyet-i Milliye 3 Eylül 1928 – Atatürk'ün Tekirdağ'a Gelişi

***Türk Tarih Kurumunca Düzenlenen YAZI DEVRİMİNİN 50. YILI SERGİSİ, Ankara, 1979 basımlı kitaptan alınmıştır.**

EK 11: Cumhuriyet 30 Kasım 1928

*Türk Tarih Kurumunca Düzenlenen YAZI DEVRİMİNİN 50. YILI SERGİSİ, Ankara, 1979 basımlı kitaptan alınmıştır.

EK 13: Hakimiyeti Milliye, 21 Eylül 1928, s.1

*Sinop Rıza Nur İl Halk Kütüphanesi arşivinden alınmıştır.

EK 14: CUMHURİYET 26 Ağustos 1928

25 Ağustos günü Dolmabahçe Sarayında yapılan, Atatürk'ün bulunduğu Yeni Harfler toplantısı

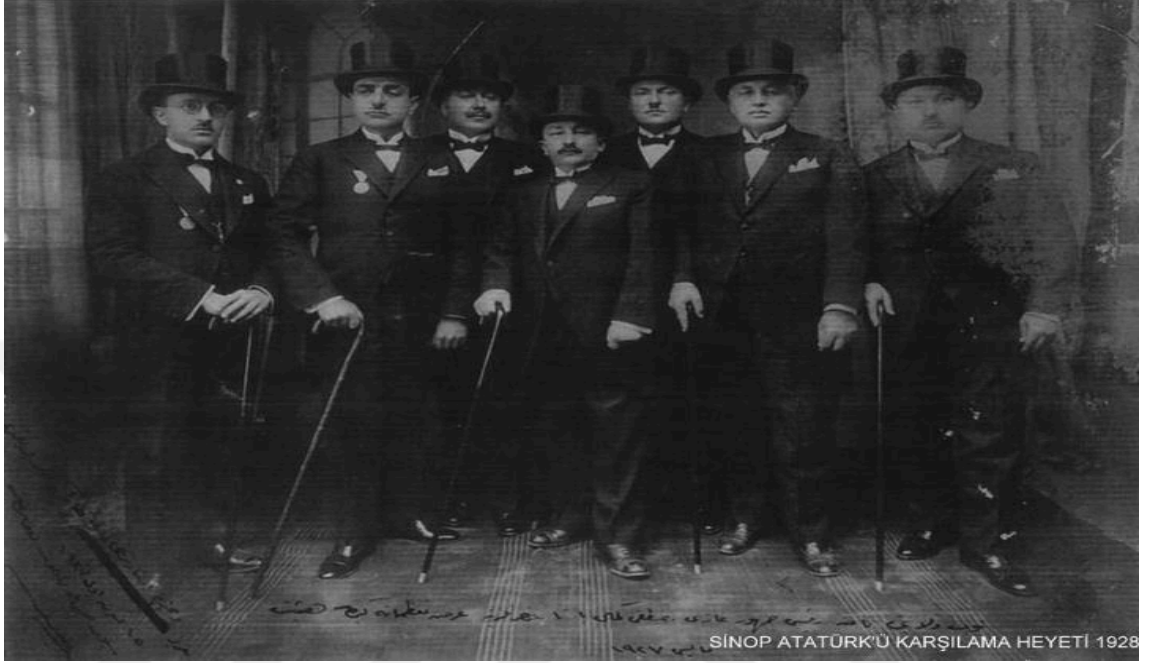

***Zeynel Zeki Özcanoglu'nun arşivinden alınmıştır.**

EK 15: Atatürk'ün Sivas ve Kayseri'de kara tahta başında fotoğrafları

<http://www.anitkabir.org/aturk/resimlerle-aturk.html> internet adresinden alınmıştır.

EK 16:15 Eylül 1928'de Atatürk'ü karşılayan Heyet

***Atatürk ve Harf Devrimi kitabından alınmıştır.**

EK 17: Başbakan Bülent ULUS' un Sinop Öğretmenevinin açılışında yaptığı konuşma ait fotoğraf

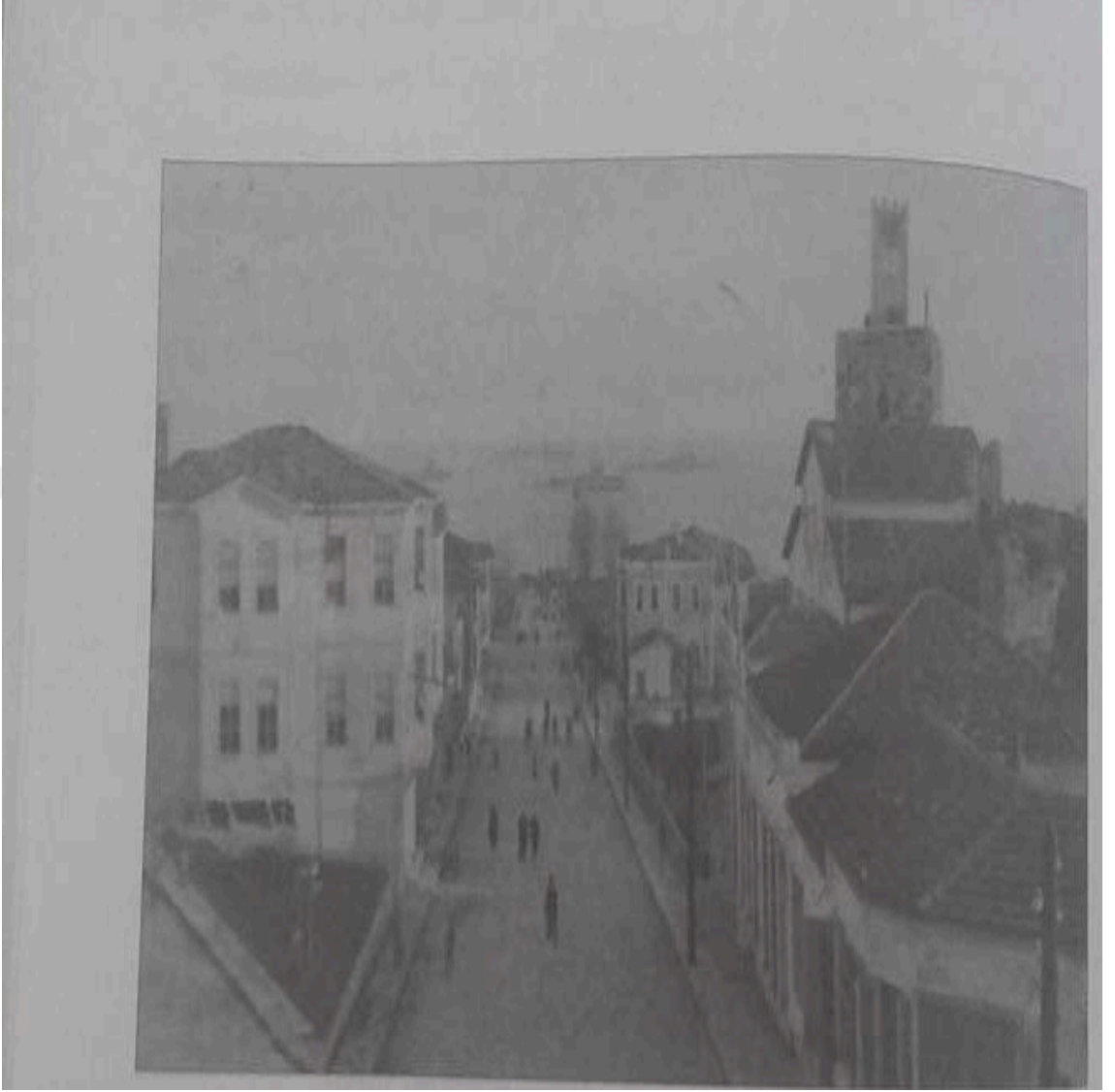
***Sinop Öğretmenevi Müdür yardımcısı Turgay Altun Bey'in arşivinden alınmıştır.**

EK 18: Zeynel Zeki Özcanoglu'nun teyzesinin de bulunduğu fotoğraf

***Zeynel Zeki Özcanoglu'nun arşivinden alınmıştır.**

EK 19: Sinop Hükümet konağından iç limanın görünümü (Belediye Caddesi ve Saat Kulesi- 1930)

***1973 Sinop İl Yılığında alınmıştır.**

Ek 21: 28 Ağustos 1928 Cumhuriyet Gazetesinin devamıdır.

*Bursa Araştırma Merkezi Arşivinden alınmıştır.

EK 22: 17 Eylül 1928 tarihli Vilayet Gazetesi

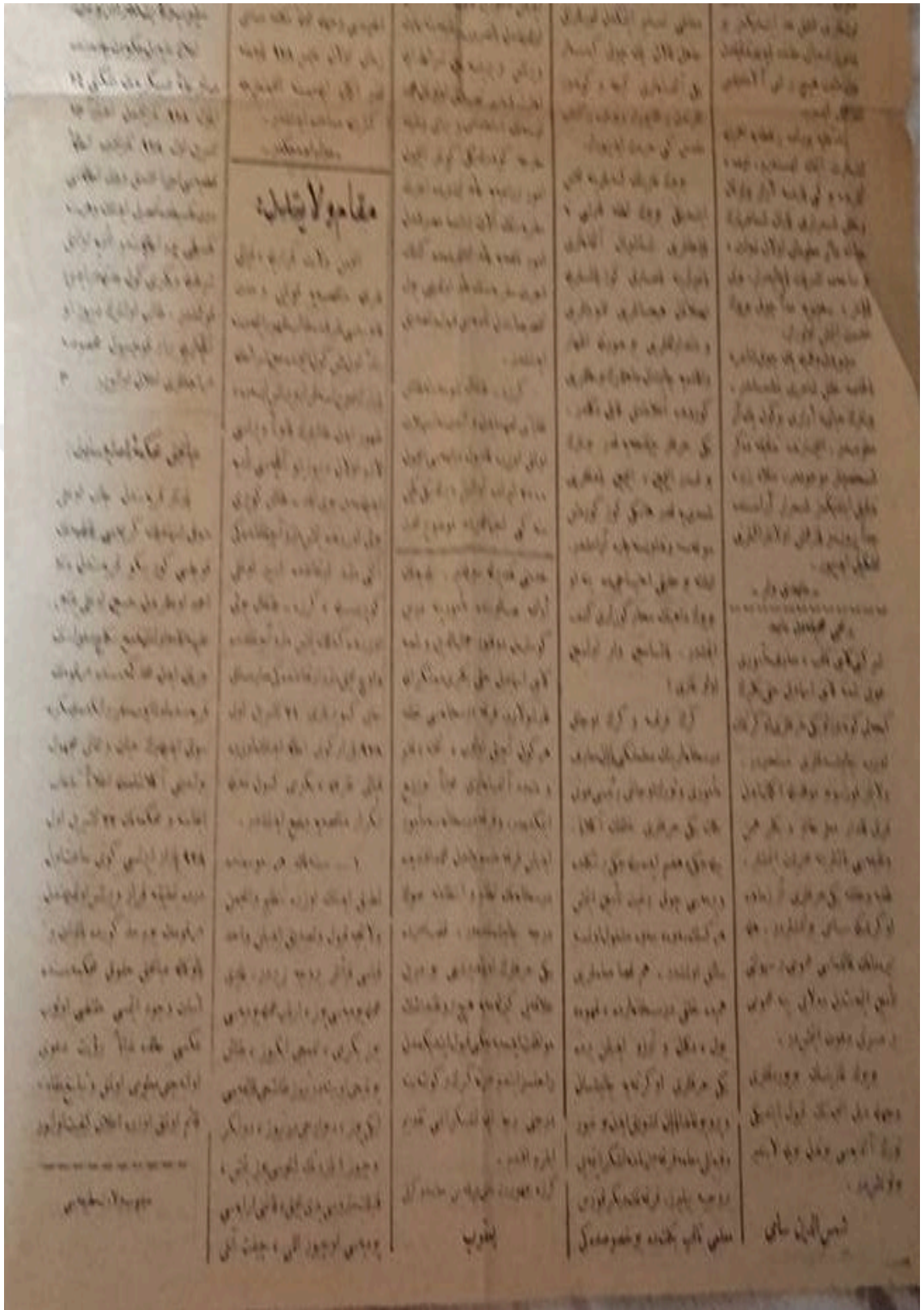

*Sinop Rıza Nur İl Halk Kütüphanesi arşivinden alınmıştır. (Gazetenin Orijinalidir)

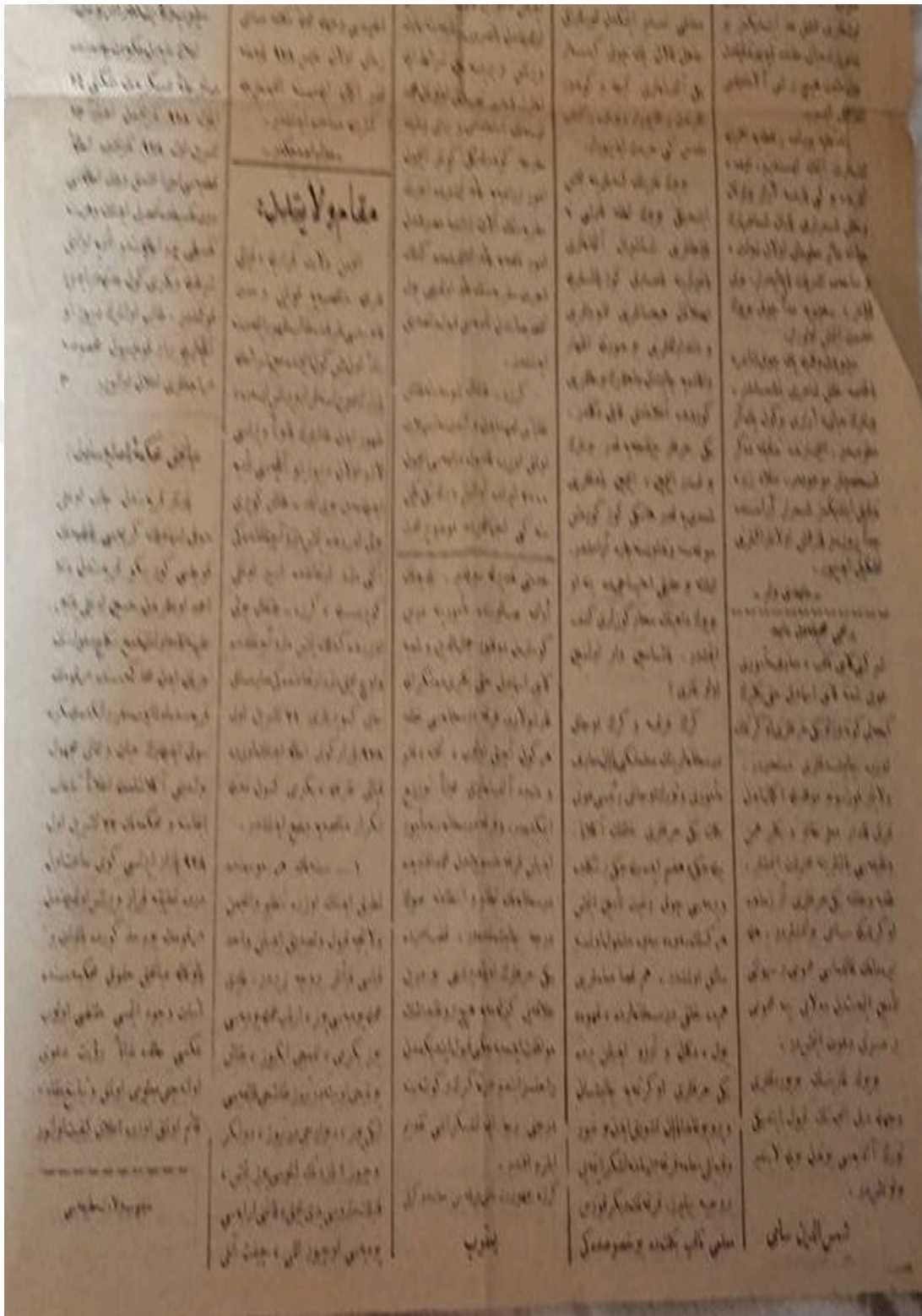
EK 23: 17 Eylül 1928 tarihli gazetenin devamıdır.

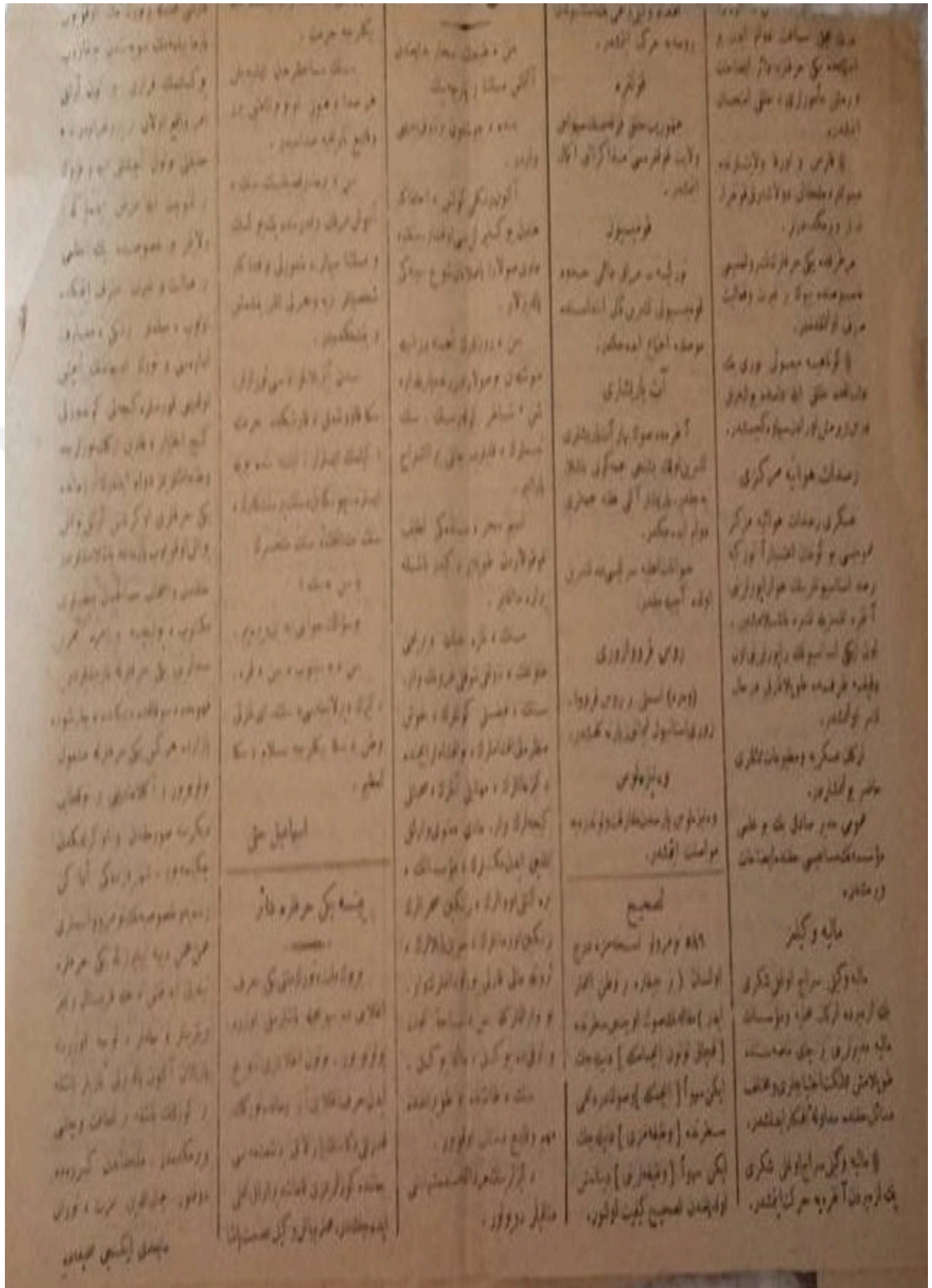
EK 24: 17 Eylül 1928 tarihli gazetenin devamıdır.

EK 25: 17 Eylül 1928 tarihli gazetenin devamıdır.

EK 26: 17 EYLÜL 1928 tarihli gazetenin devamıdır.

EK 27: ATATÜRK'ÜN DEMOKRASİ ANDI

ATATÜRK'ÜN DEMOKRASİ ANDI :

"Millet Hâkimiyetine hizmet vicdan ve namus borcum olsun..... ATATÜRK.."

Atatürk, İzmir'in alınmasından sonra Annesinin kabrini ziyaret etmiş ve Büyük Türk Kadını için şu sözleri söylemiştir:

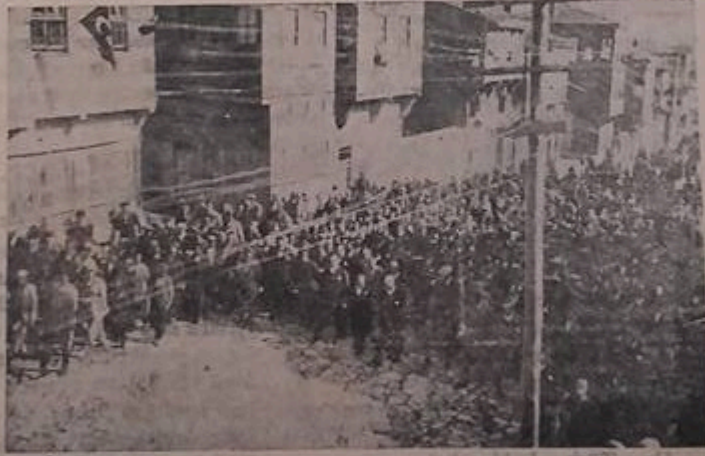
Zavalı valdem Bütün Millet için mefkûre olan İzmir'in mukaddes topraklarına tevdi vücut etmiş bulunuyor. Arkadaşlarım, Ölüm hilâtin en tabii bir kanunudur. Fakat böyle olmakla beraber bazan ne hazin tecelliler arz eder. Burada yatan validem, Zulmün, cebrin bütün Milleti felâketin uçurumuna götüren bir İdare-i Keyfiyenin kurbanı olmuştur. Bunu izah için müsaade buyursanız hayat istirahamın bâriz bir kaç noktasını arz edeyim.

Abdülhamit devrinde idi. 320 tarihinde Mektepten henüz Erkânî harp Yüzbaşı olarak çıkmıştım. Hayata ilk hatveyi atıyordum. Fakat hatve hayata değil, zindana tesadüf eder. Bir gün beni aldılar ve İdare-i Müstebite'nin zindanlarına koydular. Orada aylarca kaldım. Validem bundan ancak mahbesten çıktıktan sonra haberdar olabildi. Ve derhal beni görmeye şitabetti. İstanbul'a geldi. Fakat orada kendisiyle üç beş gün görüşmek nasib oldu. Çünkü tekrar İdare-i Müstebidenin haşiyeleri, çasusları, cellâtları ikâmetgâhımızı sarmaşlar ve beni götürmüşlerdi. Validem ağlaarak arkamdan takip ediyordu.

Beni Mev-fama götürececek olan yapura bin dirirken benimle görüşmekten menettiler. Validem, gözyaşlarıyla Sirkeci Rıhtımında elemeler ve kederler içinde terkedilmiş bulunuyordum. Menfede geçirdiğim seneler o, hayatımı izdiraplar ve gözyaşları içinde geçirmişti.

Başka bir nokta, mütareke zamanında Anadolu'ya geçtiğim vakit Validemi muzdarip bir halde İstanbul'da terke mecbur olmuştum. Yanında kendisine terfik ettiğim bir adamım vardı. Bunu Erzurumdan İstanbul'a gönderdiğim zaman Validem bu adamın yalnız olarak geldiğinden haberdar olduğu daki kada benim huzura celp ve Padişahca verilmiş olan İdam kararının infaz edildiğini zane etmiş ve bu zan kendisini felce düçâretmişti. Ondan sonra bütün mücadele seneleri onun hayatı elem, izdirap, ve meşakkat içinde geçmiştir. Padişah ve Hükümetin ve bütün düşmanların tazyik ve işkenceleri altında kalmıştı. İ.âmetgâhı bin türlü sebeb ve vesilelerle basılır, taharri edilir, kendisi iz'âç olunurdu. Validem üç buçuk senenin bütün gece gündüzlerini gözyaşları içinde geçirdi. Bu göz yaşları ona gözlerini kaybettirdi. Nihayet pek

(Devamı 31 nci Sahifede)

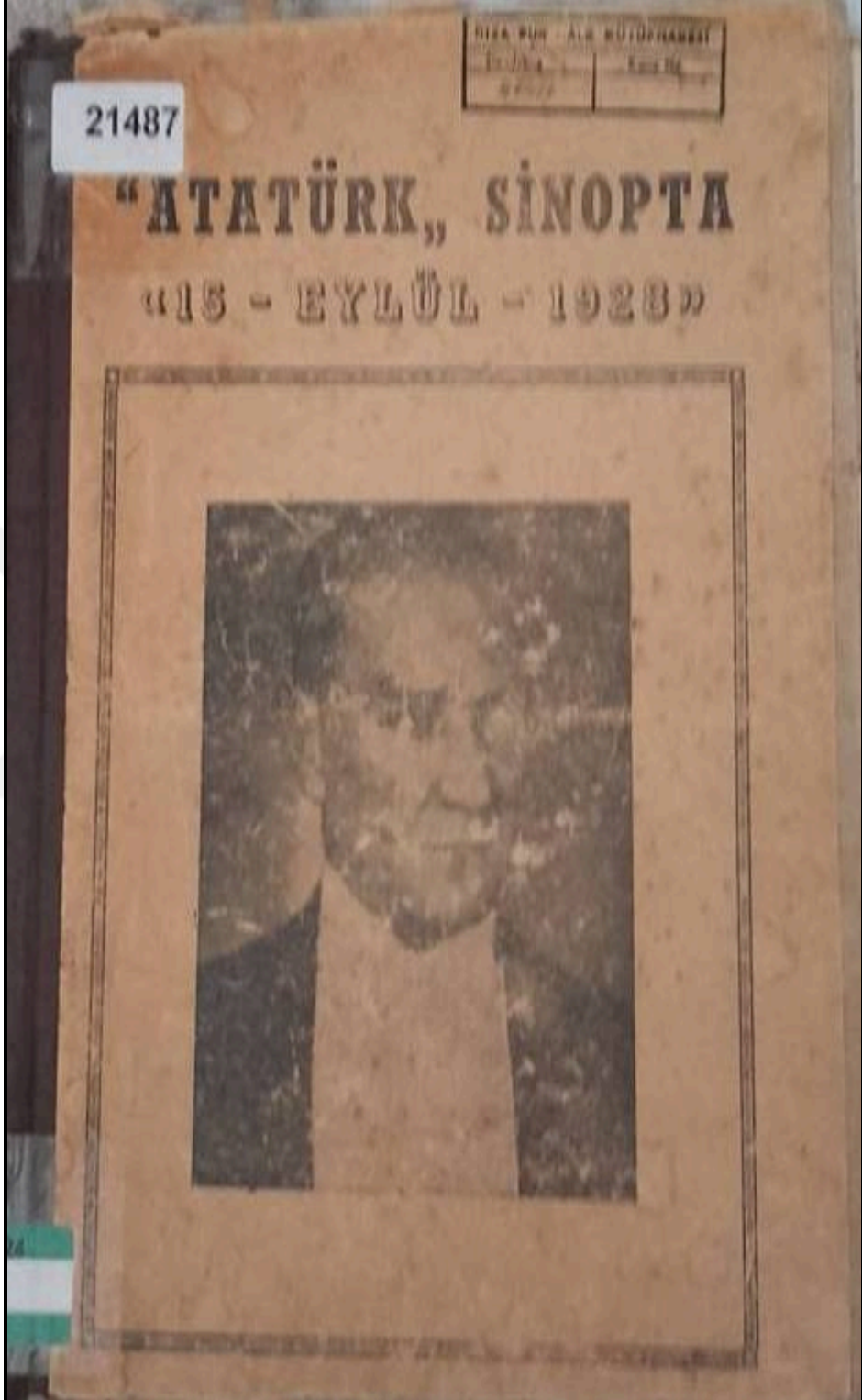

DEĞERLİ BİR HÂTİRA :

15 - EYLÂL - 1928 "ATATÜRK.. SİNOP VİLÂYET KONAĞINA ŞEREF VERİYORLAR.

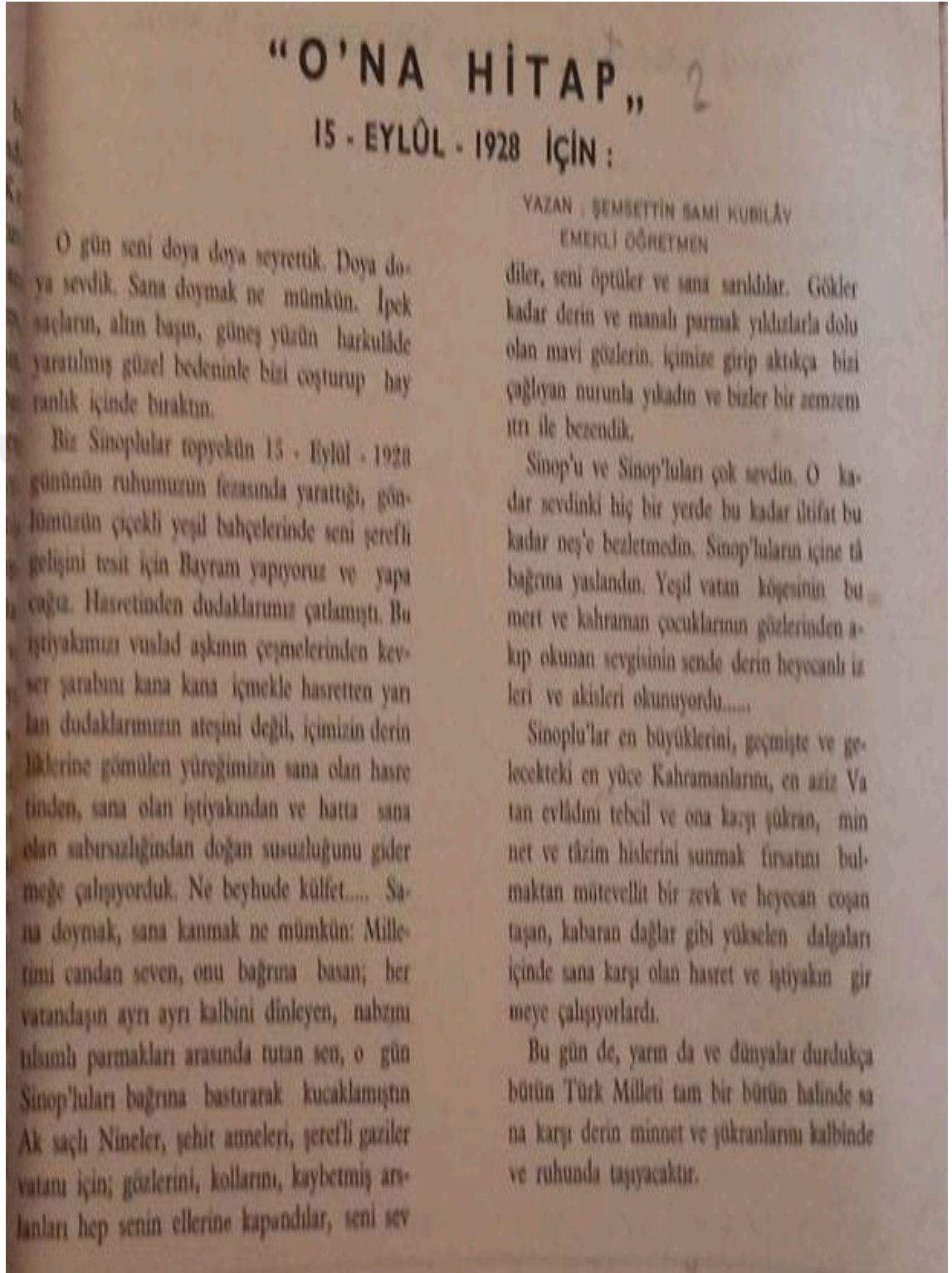
Dünyanın her tarafında muallimler cemiyeti beşeriyetin en fedakâr ve mühterem unsurlarıdır. 1923 "ATATÜRK.."

*ATATÜRK SİNOP'TA- 15 EYLÜL 1928 adlı dergiden alınmıştır.

EK 28: ATATÜRK SİNOP'TA dergisinin kapağı

* Sinop Rıza Nur İl Halk Kütüphanesi arşivinden alınmıştır.

EK 29: Şemsettin Sami Kubilay'ın 15 Eylül gününe dair yazısı.

*ATATÜRK SİNOP'TA dergisinden alınmıştır.

EK 30: Asri AYYILDIZ'IN tablosu

***Sinop Ayyıldız Fotoğrafçılık'tan alınmıştır.**

EK 31: 16 Eylül 2017 tarihli Vitrin Haber gazetesi

*Vitrin Haber yayım servisinden alınmıştır.

EK 32: Vitrin Haber gazetesinin devamıdır.

vitrin haber **EKONOMİ** **2**

16 Eylül 2017 Cumartesi

\$ DOLAR 3,443 € EURO 4,119 GRAM ALTIN 146,50

SİNOP'TA 89. YIL COŞKUSU

15 Eylül 1928 tarihinde harf inkılabını Sinop'tan başlatan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Sinop'a gelişinin 89. yıldönümü, düzenlenen törenlerle kutlandı.

Etkinlikler kapsamında ilk tören Atatürk'ün Sinop'a ayak bastığı Lumançı mevkiisi İskale Meydanı'nda yapıldı. Meydana toplanan vatandaşlar ve devlet erkani Atatürk'ün Sinop'a gelişini simgeleyen balıkçı teknesini karşıladı. 89 yıl önce Atatürk'ün kente gelişinde çekilen fotoğrafları ve Türk bayrağını taşıyan öğrenciler teknedeki inerek protokol selamladı. Vali Hasan İpek, öğrencilerin verdiği Türk bayrağını öperek öğrencilere teşekkür etti.

SİNOP 15 EYLÜL GAZETECİLER CEMİYETİ ÇELENK SUNDU

Elkinikler kapsamında Atatürk'ün 15 Eylül 1928 tarihinde yürüdüğü caddeden geçen devlet erkani ve vatandaşlar, Valilik önüne kadar yürüdü. Burada bulunan Atatürk anıtına çelenk konuldu. İsmi Atatürk'ün Sinop'a geliş tarihinden alan Sinop 15 Eylül Gazeteciler Cemiyetinde bu yıl kez törene çelenklerle katıldı. Anıta çelenği Cemiyet adına Haber57 Gazetesi İmtiyaz Sahibi Osman Aksoy, Vitrinhaber Gazetesi Muhabiri Ali Yılmaz ve Haber57 Gazetesi Muhabiri Mustafa Usta sundu.

Çelenk töreni ardından Vali Hasan İpek, Atatürk'ün Sinop'a gelişinde istisrahat ettiği Adıyve Sarayı'nda bulunan şeref defterini imzaladı.

CUMHURİYETE CANIMIZLA, KANIMIZLA SAHİP ÇIKTIYORUZ!

Mustafa Kemal Atatürk'ün Sinop'a gelişinin 89. yıldönümünü kutlamanın gurur ve mutluluğunu hep birlikte yaşadığımız diyor Vali İpek anı defterine şunları yazdı: "Cumhuriyetimiz

imman ulla önder Atatürk'ün, 15 Eylül 1928 tarihinde Sinop'ta cinsimden doleyi yagan onur, gurur ve heyecanm boyutuna tarif etmek mümkün değildir. Bağöretmen Gazi Mustafa Kemal Atatürk yeni Türk adabesinin esaslarına ait ile dersi Sinop'ta vermiştir. Bu nedenle 15 Eylül tarihi Sinop için özel bir anlam ve önem taşımaktadır. 15 Temmuz 2016 tarihinde de yeni bir kurtuluş ve Cumhuriyete sahip çıkma kahramanlığın, etik ve siyasi hiçbir ayrıntı göstermeden gelişir ve gaziler vererek gösteren, uçağı, topu, tankı ile gelen dahi düşmanları, göğüsünü şiper ederek yenen Türkiye Cumhuriyeti'ni kahraman ezatları bağımızla ögürölüne ve demokrasisine canları pahasına olsa da sonuna dek sahip çıkacakları bir kez daha göstermişlerdir. Siz rahat uyuyun, biz Cumhuriyetimize, bağımsızlığımıza ve demokrasimize canımızla kanımızla sahip çıkıyoruz ve çıkmaya devam edeceğiz. Bu duyuru ve dipnotlarımızla bağöretmişimiz ulla önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere güzel yurdumuzu canları ile koruyan tüm şehit ve gazilerimiz minnetle yad ediyor, Sinoplu hemşehrime saygı ve sevgilerini arz ediyorum"

Elkiniklere Vali Hasan İpek, CHP Sinop Milletvekili Barış Ayhan, Belediye Başkanı İbrahim Ergül, Vali Yardımcıları İzzet Ercan ve Mehmet Tanrıer, Sinop Üniversitesi Rektörü Yardımcısı Prof. Dr. Serap Ustaöğlü Tını, AK Parti Sinop İl Başkanı Ali Çöpcü, CHP Sinop

İl Başkanı Barış Ayhan, İl Genel Meclisi Başkanı Şükrü Günöğlü, İl Jandarma Komutanı Jandarma Kolonel Albay Hali Altıntaş, diğer partilerin temsilcileri ile ritüel askerler, davacı müdürleri ve çok sayıda vatandaş katıldı.

Törenler, Atatürk'ün harf inkılabını başlattığı Sinop Mehmet Akif Ersoy Orta Okulu bahçesinde devam etti. Saygı duruşu ve İstiklal Marşı okunması ardından; 15 Eylül 1928'de Atatürk'ün Sinop'a gelişini konu alan ve Sinop Gazetesi'nde yayımlanan makale okundu. Törende, günün anlam ve önemine ilgili bilgiler verildi. Program, Atatürk'ün hemhale kongresinin canlandırılması, zeybek ve halk oyunları gösterisi ile sona erdi. Ayrıca akşam saatlerinde Halk Eğitimi Merkezi Sinop Belediye Başkanlığı organizasyonunda Atatürk'ün Sevdiği parkların yer aldığı konser programı düzenlendi.

Haber:Ali Yılmaz

SİNOP MERKEZDE

SATILIK

UYGUN FİYAT AVANTAJI

1+2+1 - 3+1 DAİRELER

SON DAİRELER KACIRMAYINI!

Aşıyan Pazar Yeri, Atatürk İlkokulu ve Sinova Sitesinin hemen yanında...

YD YAPI SATIŞ OFİSİ

Müracaat: Akbank Yarı Fıllı Boya
0368 261 15 34 - 0544 594 15 34

Sinop'un Videolu Haber Portalı
www.vitrinhaber.com

vitrin haber
Çokluk Sıvaz Gazete

Yıl: 7
Sayı: 2017
16 Eylül Cumartesi

İmtiyaz Sahibi
Fatma ÖZŞAHİN

Pazar Hürriyet
Her gün Çikar

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Serhat ÖZŞAHİN

-İLETİŞİM BİLGİLERİ-

Yeni Mahalle
Uluz Sokak
No: 3/C SİNOP

Tel: 0368 261 57 23
vitrinhaber@gmail.com
www.vitrinhaber.com

DİZGİ-BASKI

Mehmet Akif Ersoy Basım Sanayi
Yeni Mahalle (Uluz Sokak) No: 3/C, SİNOP
Gazetemiz Ücretli: Ayıkta 10 TL'ye

Ücretsiz teslimatımız için İstanbul'da bulunan bütün illerimize ücretsiz teslimatımız vardır.

İLAN KURULUŞU

İlkokul Dersleri: 01.09.2017 - 15.09.2017
İlkokul Dersleri: 01.10.2017 - 15.10.2017
İlkokul Dersleri: 01.11.2017 - 15.11.2017
İlkokul Dersleri: 01.12.2017 - 15.12.2017
İlkokul Dersleri: 01.01.2018 - 15.01.2018

EK 33: Harfler Marşı

Harfler Marşı

Gâzî Hz. nin emir ve arzuları üzerine tanzîm olunan harfler marşı

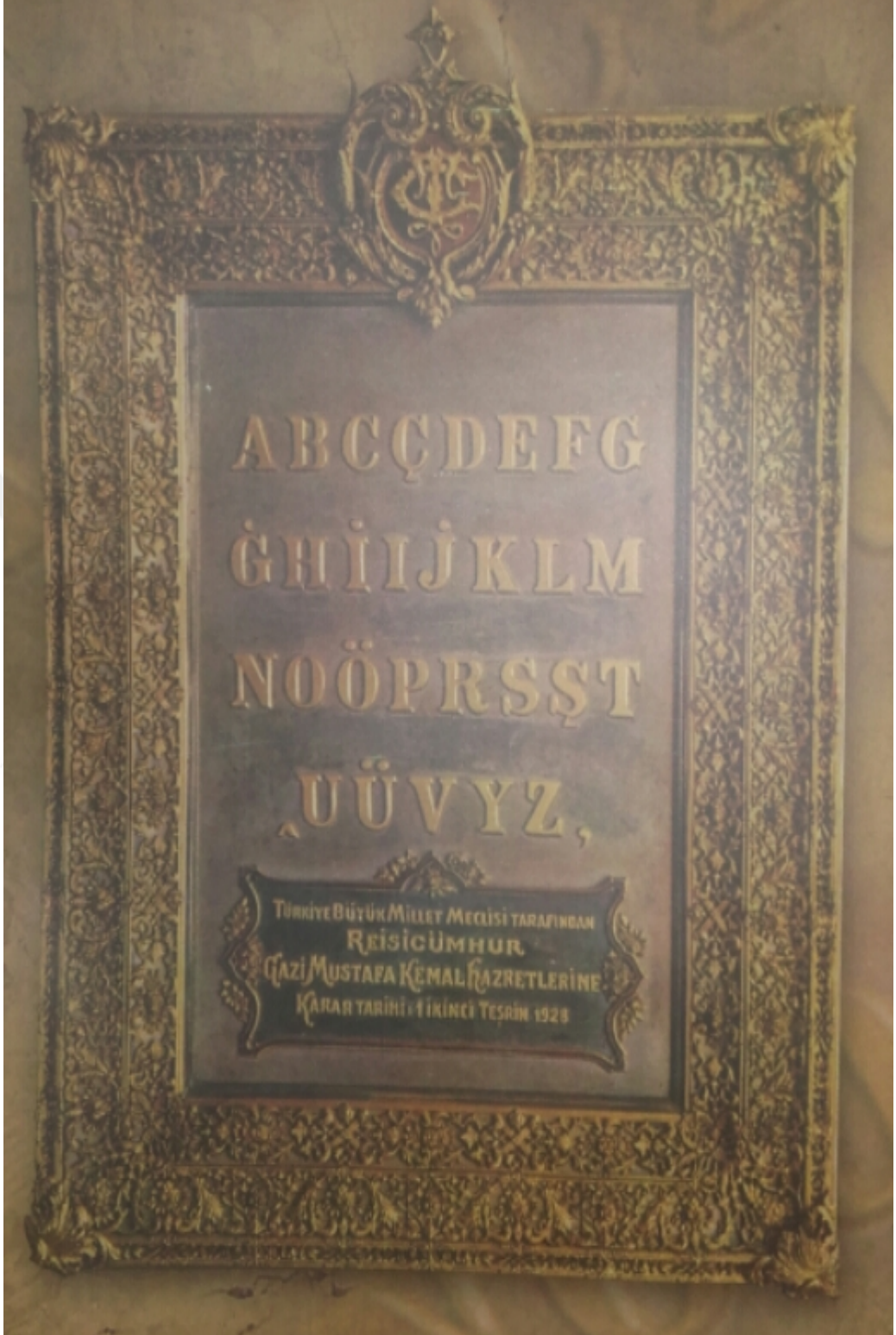
Harfler marşının notası

<p>Bu marşın harfleri Hz. Gâzî'nin emir ve arzularına göre, ilmi ve edebi eserlerinde yer alan harflerle yazılmıştır. Harfler, marşın başında ve sonuna yazılmıştır. Harfler, marşın başında ve sonuna yazılmıştır.</p>	<p>Harfler marşının notası</p> <p>Harfler marşının notası</p>
---	---

Cumhuriyet gazetesinin 29 Eylül 1928 günkü sayısının son sayfasında yeni harflerle yazılar

* Türk Tarih Kurumunca Düzenlenen YAZ DEVRİMİNİN 50. YILI SERGİSİ, Ankara, 1979 adlı kitaptan alınmıştır.

EK 34: Atatürk'e bizzat sunulan altın alfabe

***Atatürk ve Harf Devrimi Kitabının Arka Kapak Resminden Alınmıştır.**

ÖZGEÇMİŞ

Elif AYDIN 1982 yılında Sinop merkezde doğdu. İlköğretimini Sinop, Orta ve Lise eğitimini Kocaeli'nde tamamladı. 2001 tarihinde girdiği Balıkesir Üniversitesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Ardından 19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesinde Pedagojik Formasyon belgesini aldı. 2016 yılında, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrenimine başladı ve halen devam etmektedir.

